

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1962 | ΑΡΙΘ. 24

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ

(Χειρ Φ. Κόντογλου)

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

«Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, στὸ δρόμο τῆς
θάλασσας, πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη. Γαλιλαία μὲ τὰ
πολλὰ τὰ ἔθνη, ὁ λαὸς ποὺ καθότανε στὸ σκοτάδι θὰ
ἰδῆ φῶς μέγα κι' ὅσοι κειτόσαστε στὸν ἴσκιό τοῦ
θανάτου, φῶς θ' ἀνατείλῃ ἀπάνω σας».

(Προφητεία Ἡσαΐου)

Μὲ καρδιά γεμάτη εὐλάβεια κι' ἐλπίδα θερμῆ ἄς στρέψουμε
τὴ ματιὰ κατὰ τὸ μέγα φῶς, ποὺ ὑψώνεται ἀπὸ τὴν ταπεινὴ φάτνη,
ὅπου συντελεῖται τὸ βαθὺ μυστήριό τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ
Θεοῦ. Εἶναι τὸ μυστήριό τῆς ἀπεριόριστης ἀγάπης στὸν ἄνθρω-
πο. Μέσα σὲ μιὰ σπηλιὰ ντύνεται ὁ Παντοδύναμος τὴν ἀνθρώ-
πινη σάρκα, γιὰ νὰ θυμίσει στὴν ἀνθρωπότητα τὸ ἄθωο ξεκίνη-
μα τῶν πρωτοπλάστων. Τ' ἄχαρα τῆς τροφῆς καὶ τῆς στρωμνῆς
τῶν ζώων παίρνει γιὰ πορφύρα τοῦ ὁ Βασιλεῦς τοῦ Κόσμου.
Καὶ τὰ σουράβλια τῶν τσοπάνηδων εἶναι ἡ μουσικὴ, ποὺ δια-
λαλεῖ τὸν ἐρχομό του. Ἔρχεται ἀνάμεσα στοὺς ποιμένες, γιὰτι
κι' αὐτὸς ἓνας ποιμένας εἶναι-ποιμένας ψυχῶν, ποὺ θ' ἀφήσει
τὸ ποίμνιο γιὰ νὰ τρέξει νὰ φέρει στὴν ὀλόθερμη ἀγκαλιὰ
του τὸ «ἀπολωλὸς πρόβατο». Γιὰτι ἔρχεται νὰ λυτρώσει τὸν
ἄνθρωπο μὲ τὴ μετάνοια, τὴν ἀγάπη καὶ τὴ σιχώρεση.

Ἄς γυρίσουμε τὰ μάτια, τὴ δραματικὴ τούτη ὥρα, κατὰ τὴ
σπηλιὰ τῆς Βηθλεέμ. Κι' ἄς ἀτενίσουμε τὸ θαῦμα τῆς ἐνανθρώ-
πησης: Ὁ Θεὸς δὲν ντύνεται μονάχα τὴ σάρκα, μὰ καὶ βαρεῖα
μοῖρα τῶν ἀνθρώπων. Ἔρχεται νὰ τὴν ὑποστῆ ὁ ἴδιος: Νὰ
ζήσει τὴ φτώχεια καὶ τὸν πόνο, τὴν παραγνώριση καὶ τὴν πίκρα,
τὴν ἀδικία καὶ τὸν κατατρεγμὸ-αὐτὸν τὸν θάνατο, ποὺ δὲν
εἶναι στὴ φύση του, ὀλότελα ξένος γι' αὐτόν. Ἔρχεται νὰ λι-
γίσει, σὰν ἄνθρωπος, τὴν τραγικὴ τὴν κρίσιμη στιγμή τοῦ
ὄρου τῶν Ἑλαιῶν—«παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»!
- νὰ νοιώσει, στὸ ζύγωμα τοῦ θανάτου, τὴν ἄφατη θλίψη τοῦ
ἀποχαιρετισμοῦ τῆς ζωῆς καὶ ἡ νύχτα ν' ἀκούσει, κατάπληκτη,
τὰ θεῖα χεῖλη νὰ ψιθυρίζουν: «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως
θανάτου»!

Οἱ λαοί, ποὺ κάθονται στὸ σκοτάδι, ποὺ παραδέρνουν στὸ σίφουνα τοῦ μίσους, ἄς ἀντικρύσουν σήμερα τὸ μέγα φῶς, ποὺ ὑψώνεται, μεσοῦρανο, ἀπὸ τὴν ταπεινὴ σπηλιὰ: Ὁ Ἄναρχος, ἀπὸ τὸν ὕψιστο θρόνο του, κατεβαίνει, νὰ ντύσει τὴν τελειότητά του μὲ τὸ σχῆμα τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας. Τὴν αἰωνιότητα καὶ τὴν ἄφθαρτη οὐσία του ἔρχεται νὰ φυλακίσει—σ' ἓνα κίνημα ὑπερτάτης ἀγάπης—μέσα στὰ στενὰ κι' ἐφήμερα ὄρια τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης. Κατεβαίνει νὰ δώσει τὸ παράδειγμα τῆς ἀδελφωσύνης, νὰ ἐξισωθεῖ μὲ τὰ πλάσματά του.

Αὐτὸ τὸ παράδειγμα τῆς ὑπέρτατης καλωσύνης, τῆς θείας αὐταπάρνησης, δείχνει τὸν πάμφωτον δρόμο τῆς σωτηρίας. Μωροὶ καὶ τυφλοὶ ὅσοι πίστεψαν πῶς ἀλλαγὴ τῶν ὕλικῶν ὄρων τῆς ζωῆς μπορεῖ νὰ φέρει τὴ θεραπεία τῆς βαρειᾶς ἀρρώστειας, ποὺ δέρνει τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ αἰῶνες, ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ συντελέστηκε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης, δείχνουν ξάστερα, πῶς ὄλα τὰ δεινά, ποὺ ἀποκορυφώνονται σήμερα στὴν παγκόσμια ἀγωνία, εἶναι τὰ πικρὰ προϊόντα τῆς θεμελιακῆς αὐτῆς πλάνης, νὰ ζητοῦμε ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, στίς συνθήκες τῆς ὕλικῆς τοῦ βίου, τὴ σωτηρία. Δείχνουν ἀκόμα, ὅτι ὄλα τὰ καλά, ὄλα τὰ βήματα τῆς ἀληθινῆς, τῆς ἠθικῆς προόδου στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, ἔρχονται ἀπὸ μέσα: Ἀπὸ τὴ συνείδηση. Καὶ σ' αὐτὴ, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιον τὸ φύσημα τοῦ Θεοῦ, ἀπευθύνεται τὸ θαῦμα τῆς ἐνανθρώπησης: «Κοίταξε—λέγει στὸν ἄνθρωπο—πῶς γιὰ τὴν ἀγάπη σου δέχομαι ν' ἀποβάλω τὴν παντοδυναμία μου· πῶς ντύνομαι τὴν ἀδυναμία σου· πῶς δέχομαι τὰ βάσανά σου, πῶς γίνομαι μαζί σου ἓνα, νὰ περπατήσω στὸ δρόμο σου, νὰ μοιραστῶ τὴ θλίψη σου, νὰ σταυρωθῶ καὶ νὰ πεθάνω γιὰ σένα!».

Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Σωτῆρος εἶναι ἀπὸ τὰ βαθύτερα μυστήρια. Ντυμένος τὴν ἀνθρώπινη σάρκα, σ' ὄλη τῆς τὴν πραγματικότητά, ἔρχεται νὰ δώσει, μὲ τὴ γῆϊνη ζωὴ του, τὸ πρότυπον τῆς ζωντανῆς ἀληθείας, ὅτι μέσα στὸ φθαρτὸ κι' ἐφήμερον σκῆνωμα μπορεῖ νὰ κατοικήσει ἡ Ἀπόλυτη Ἀγάπη. Γιὰ νὰ φτάσει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ ὑψηλὸ αὐτὸ καὶ σωτήριον τύπον ζωῆς, ποὺ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε μὲ τὴν ἐνανθρώπησίν του, πρέπει νὰ νικήσει

μέσα του όλα τὰ κατώτερα ἔνστικτα, τὰ πάθη, τὶς ματαιότητες, τοὺς ἐγωϊσμούς, τὴν τάση πρὸς τὶς ἐφήμερες ἀπολαύσεις, τὶς μικρόχαρες ἐπιδιώξεις, τὶς ἐγκόσμιες φιλοδοξίες, ὅ,τι τὸν χωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀπὸ τὸν πλησίον, ν' ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του, νὰ τὰ χάσει ὅλα, γιὰ νὰ κερδίσει τὸ ἓνα, τὸν ἐξαγνισμό, τὴν ἐσωτερικὴν του ἀνύψωση, τὴν χάρι τῆς ἀγάπης.

Ἡ θεία τούτη διδαχὴ, ποῦ ποτὲ δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι ἐπίκαιρη, σήμερα εἶναι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ σωτήρια. Ποῦ φέρνουν τὰ κηρύγματα τοῦ μίσους ποῦσπειραν στὸν κόσμον οἱ Ἀντίχριστοι ποῦ ὀδηγοῦν ἢ ἀπιστία κι' ἢ ὑλοφροσύνη, τὰ πάθη καὶ οἱ ἐγωϊσμοί, τῆς ἀπληστίας ὁ σάρακας, ἡ μέθη τῶν αἱμάτων καὶ τῶν φόνων, τὸ βλέπει ὁ καθένας τόσο καλά, ποῦ κάθε λόγος περισσεύει. Ἡ ἀνθρωπότητα σφαδάζει, μὲ μπηγμένο στὰ σπλάγχχνα της τὸ ἀκονισμένο σίδερο. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν αὔριο. Κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ δάσκαλοι τοῦ μίσους κάθονται πάνω στὸν κρατῆρα τοῦ ἠφαιστείου, ποῦ οἱ ἴδιοι παραγέμισαν μ' ἐκρηκτικὲς ὕλες. Μάταια ζητᾶνε, μὲ τὸ φρενιασμένο πολλαπλασιασμό τῶν μέσων τῆς καταστροφῆς τὴ σιγουριά τῆς κυριαρχίας. Ἄμα οἱ δυνάμεις τῆς Κόλασης ξαπολυθοῦν, πάνω στὸν πλανήτη, κανένας δὲ θὰ μπορέσει νὰ τὶς διευθύνει κατὰ τοὺς δικούς του σκοπούς. Κανένας δὲν κατέχει τὶς μαγικὲς λέξεις, ποῦ τὶς βάζουνε σὲ πειθαρχία. Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ ξαίρει κατὰ ποῦ θὰ στραφοῦν τελικὰ οἱ τόσο σοφὰ ἐτοιμασμένες μηχανὲς τοῦ ὀλέθρου.

Ἄπὸ τὴ σπηλιά τῆς Βηθλεέμ, ἀπὸ τὴν ταπεινὴ φάτνη ποῦ διάλεξε γιὰ λίκνο του, τὸ θεῖο Βρέφος καλεῖ τὴν ξεστρατισμένη ἀνθρωπότητα στὸ δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Καλεῖ τὸν θνητὸ ποῦ ἔχει πνίξει στὰ στήθια του κάθε ἀνθρώπινο αἶσθημα, νὰ γυρίσει στὸ δρόμο τῆς πραότητος καὶ τῆς συμπόνιας, τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης. Αὐτὸ τὸ κήρυγμα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ πρέπει νὰ γίνῃ τὸ θεμέλιο τῆς σωτηρίας. Ἡ ἀνάπλαση τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ζήτημα ἐσωτερικῆς κάθαρσης. Ἡ ἀμφίβωλη σοφία τῆς κοσμικῆς ἡγεσίας ἔχει χρεωκοπήσει. Τὸ θέαμα

τοῦ σημερινοῦ κόσμου, ποῦ πορεύεται στὸ γκρεμό, εἶναι ἡ δραματικὴ βεβαίωση αὐτῆς τῆς χρεωκοπίας. Δείχνει ξάστερα, ὅτι, μ' ὄλες τὶς κολοσσιαῖες προόδους τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ ὁ ἠθικός μας πολιτισμὸς εἶναι τιποτένιος.

Οὔτε ἡ φιλοσοφία, οὔτε ἡ ἐπιστήμη δὲν μπόρεσαν νὰ δώσουν στὸν ξεστρατισμένο ἄνθρωπο κανόνα ζωῆς. Μέσα στοὺς σκολιούς δρόμους, ποῦ τὸν ἔφερε ἡ ὑπεροψία τοῦ λογικοῦ, ἔχασε τ' ἀχνάρια τοῦ Κυρίου. Καὶ ἡ συγχυσμένη ἀπὸ τὸν πάταγο τῆς ψευτοπροόδου ἀκοή του, δὲν μπορεῖ πιά νὰ συλλάβει τὴ φωνὴ του. Τὸ μεγάλο καὶ χαρμόσυνο ἄγγελμα τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Θεοῦ ἔγινε μιὰ νεκρὴ χρονολογία στὴν ἱστορία. Ἡ γέννηση τοῦ Λυτρωτῆ ἀκόμα δὲν πραγματοποιήθηκε μέσα μας. Καὶ τὸ θεῖο παράδειγμα μένει μετέωρο, σὰν κάτι ἀπρόσιτο κι' ἄγονο.

Ὅμως ποτὲ δὲν εἶναι ἀργὰ γιὰ τὴν ἀληθινὴ μετάνοια. Κι' ἔχει σημάνει, ἀπὸ πολὺ καιρὸ, ἡ ὥρα τῆς. Ἡ σοφία πρέπει νὰ λυγίσει, ταπεινωμένη, τὰ γόνατα μπροστὰ στὸ Σωτῆρα. Πρέπει νὰ πιστέψει στὸ μυστήριό τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Θεοῦ, σὰν τὴν πιὸ ἀπλὴ καρδιὰ τοῦ πρώτου χριστιανοῦ. Πρέπει αὐτός, ὁ ψευτομορφωμένος, ποῦ πῆγε κι' ἔσκισε, μὲ τὸ παγερὸ λεπίδι τῆς κριτικῆς, αὐτὸν τὸν πυρῆνα τῆς ἠθικῆς ἀναγέννησης τοῦ κόσμου—ποῦ ἀρνήθη αὐτὸ τὸ θεμέλιο τῆς πίστεως—μὲ δάκρυα ν' ἀναγνωρίσει τὴν πλάνη του. Νὰ βρεῖ τὸ δρόμο πρὸς τὴ Δαμασκό. Καὶ σὰν τὸν Παῦλο, νὰ γυρίσει μὲ τὴ φλόγα τῆς πίστεως στὴν καρδιὰ καὶ τὴ δάδα τοῦ ἀποστόλου στὸ χέρι. Γιατὶ ἄλλο σύνθημα λυτρωμοῦ δὲν ὑπάρχει ἀπ' αὐτὸ ποῦρριξε ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ντυμένος τὴν ἀνθρώπινη σάρκα: Αὐταπάρνηση, ταπεινώσυνη, ἀγάπη. Εἶναι ἡ θρησκεία τῶν θρησκείων, ἡ μόνη ποῦ μπορεῖ ν' ἀντιταχθεῖ στὸ μανιασμένο ξέσπασμα τοῦ μίσους, ποῦ φοβερίζει τὴν ἀνθρωπότητα μὲ ἀφανισμό. Μονάχα μὲ μιὰ ἡγεσία πραγματικῶν χριστιανῶν μπορεῖ ν' ἀνατείλει φῶς γιὰ τοὺς λαούς, ποῦ κείτονται σήμερα στὸν ἴσκιο τοῦ θανάτου.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ.

ΘΕΟΥ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΣΙΣ

Ἀπερινόητον παραμένει τὸ γεγονός τῆς Θείας ἐνανθρωπήσεως, τὸ ὁποῖον εορτάζει ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία, κατ' αὐτάς. «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί!»! Κατόπιν τούτου ὅσον καὶ ἂν, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἐπιχειρῇ νὰ συλλάβῃ καὶ ἐννοήσῃ τὸ γεγονός, θὰ βεβαιούται ὅτι «πίστει νοεῖται τὸ μυστήριον». Θὰ ἀντιλαμβάνεται ὁμως ὅτι καὶ τοῦτο νοεῖται ὅταν γίνουν δεκτὰ ἀφ' ἐνὸς ἢ τοῦ Θεοῦ Παντοδυναμία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ τούτου φιλανθρωπία!

Ἔναί! Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀληθειῶν ἐγεννήθη ἡ τοῦ Θεοῦ συγκατάβασις. «Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν» ὡς προφητικῶς ὁ Προφητᾶναξ Δαυὶδ ἔφαλε (Ψαλμ. 84). Ἴδε λοιπὸν τοῦτο καὶ σὺ ἀδελφέ!

Ὁ ἄνθρωπος εἰς πλείστας περιπτώσεις καὶ περιστάσεις ἀντιλαμβάνεται τὸ ἐνδεές, τὸ ἀνίσχυρον, τὸ ἀδύνατον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Καὶ αἰσθάνεται ταῦτα ἐνῶ ζῆ ἂν μέσῳ τῶν μυρίων δωρεῶν, τῆς δημιουργίας. Τί θὰ ἦτο ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος μόνος, χωρὶς τὸν Θεὸν καὶ τὰς εὐεργεσίας του; Παρὰ ταῦτα, συνεχίζομεν, ὁ ἄνθρωπος ζῆ ὑπὸ τὸ ἄγχος τῆς ἀδυναμίας τῆς φύσεώς του, ὑπὸ τὴν σπάθην τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου, τὰ ὁποῖα διαπιστοῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ καταργήσῃ παρ' ὅλον ὅτι ὑπόκειται πνευματικῶς καὶ τεχνικῶς. Καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τούτου τραγικῆ ὑπαρξίς, ἐννοῶν τὸ ὕψος, ἐνῶ ζῆ ἐπιφανειακὴν ζωὴν. Τοῦτο ἀκριβῶς τὸ χάος, αὐτὴν τὴν τραγωδίαν, ἐπιθυμῶν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποφύγῃ ἀναζητεῖ τὸν Λυτρωτὴν... Ἄλλ' ἀντὶ τούτου θηρεύει σκιάς... Ἀναγκάζεται νὰ στηρίζεται εἰς τὸν ἄερα... καὶ νὰ θεμελιώσῃ εἰς τὸ κενόν..., ὠθῶν δὲ συνεχῶς τὸν ἀκίνητον λίθον τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου εὐελπιστεῖ..., συνεχῶς εὐελπιστεῖ εἰς τὸν λυτρωτὴν..., τὸν ἄγνωστον καὶ ἀκαθόριστον λυτρωτὴν..., μέχρις οὗ ὁ θάνατος ἐπιστῆ... Ματαίᾳ ἄρα ἐλπίς!

Τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἀγωνίαν αὐτοῦ, γνωρίζων ὁ Φιλάνθρωπος καὶ Παντοδύναμος Θεός, ὑπάρξας «Μάρτυς πιστὸς καὶ ἀληθινός» τῶν γεγονότων, τῶν ὁποίων συνέπεια εἶναι τὸ ἀνθρώπινον κατάντημα, εὐσπλαγχτίσθη ἐπ' αὐτὸν καὶ «ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστράφη». Οὕτω «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τὸ πῶς μὴ λέγε, ἄνθρωπε, διότι «ὅπου Θεὸς βούλεται νικᾶται φύσεως τάξις, ἀδυνατεῖ δὲ αὐτῷ οὐδέν».

Ἦτο παρὼν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Παράδεισον ὅταν ὁ ἄνθρωπος, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἐξήρχετο αὐτοῦ προτιμήσας τὴν ἐξορίαν...

τῆς γῆς. Ὁ ἴδιος τὸν παρηκολούθει κατὰ τὴν ἔξοδον καὶ τὴν κατόπιν πορείαν του εἰς τὴν ζωὴν. Παρηκολούθει ἔκτοτε ὅλον τὸ ἀνθρώπινον δράμα, ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν. Ἐβλεπε τοὺς φόνους, τὰ αἵματα, τὰς ἀδικίας... παρηκολούθει δὲ καὶ τὰς συνεπειὰς τῆς ἁμαρτίας... Ἦκονε τοὺς γόους καὶ τοὺς στεναγμούς... Ἐβλεπε τὴν Κόλασιν πλήθουσαν... Καί... «ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαιπέστειλε... τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ... ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν». Καὶ πῶς τοῦτο ὀνομάσωμεν, εἰ μὴ «Θεοῦ συγκατάβασις;» «Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν Αὐτοῦ δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» «Ἦν Ἐκεῖνος τὸ Φῶς» «Φῶς ἐκ Φωτός». Τὸ γεγονὸς ἰδόντες οἱ Ἄγγελοι ἐξέστησαν καὶ ἀνύμνησαν τὸν Θεὸν «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» λέγοντες. Καὶ τὸ γεγονὸς εορτῆς πρόξενον γίνεται.

Ταύτην δὲ τὴν εορτὴν ὁ ἐν Ἁγίοις Μέγας καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν χρυσοῦς, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «εορτὴν εορτῶν» ὀνομάζει καὶ «τῶν καλῶν εορτῶν ἀκρόπολιν εορτῆν» ἀποκαλεῖ. Καὶ λέγει «Αὕτη πηγὴ καὶ ρίζα τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν, δι' ἧς ὁ οὐρανὸς ἀνεόχθη, πνεῦμα κατεπέμφθη, τὸ μεσότοιχον ἀηρέθη, ὁ φραγμὸς ἐλύθη, τὰ διεστώτα ἠνώθη, τὸ σκότος ἐσβέσθη, τὸ φῶς ἔλαμψεν..., οἱ δοῦλοι γεγόνασιν ἐλεύθεροι, οἱ ἐχθροὶ υἱοί, οἱ ἄλλοτριοὶ κληρονόμοι».

Ταύτην τὴν εορτὴν καὶ ἡμεῖς εορτάζοντες θὰ εἴμεθα μακάριοι, ἐὰν τὸ περιεχόμενον αὐτῆς κατανοῶμεν καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Βρέφους τῆς Βηθλεὲμ ἀναγνωρίζωμεν, ἕκαστος, τὸν προσωπικόν του Λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα. Θὰ εἴμεθα, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, οἱ κερδίσαντες γῆν καὶ Οὐρανόν.

Τοῦτο ἀκριβῶς κατενόει ὁ Αὐτὸς Ἅγιος Πατὴρ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγων «Ἐγεννήθη ὁ Κύριος κατὰ σάρκα, ἵνα γεννηθῆς σὺ κατὰ Πνεῦμα. Ἐγεννήθη ἐκ γυναικός... ὡς δοῦλος.. διὰ τὸ νὰ ἔχῃς σὺ ὁ δοῦλος Πατέρα τὸν Δεσπότην Θεόν». Καὶ συνεχίζει ταῦτα προτροπόμενος «Ἐννοοῦντες, λέγει, τῆς τοιαύτης συγκατάβασεως τὸ μέγεθος, ἃς ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πρόπευσαν ἀξίαν, τὴν πρόπευσαν τιμὴν καὶ τὴν πρόπευσαν ἀμοιβήν· εἰς δὲ τὸν Θεόν, διὰ τὴν τοιαύτην Αὐτοῦ συγκατάβασιν, καμμία ἄλλη ἀμοιβὴ ἐκ μέρους ἡμῶν εἶναι ἱκανή, παρεκτός τοῦ νὰ τύχωμεν, δι' αὐτῆς, τῆς σωτηρίας ἡμῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, νὰ ἐπιμελώμεθα τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ λαμβάνωμεν πρόνοιαν διὰ τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν... ὡς καὶ ὁ Κύριος, Ὅστις «οὐδ' ἑαυτῷ ἤρρεσεν, ἀλλ' ἐπετέλεσεν ὅ,τι θὰ ἔσωζεν ἡμᾶς» (Ἱεροῦ Χρυσοστόμου,

ΟΝΕΙΡΕΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Χριστέ μου, κράτα με μακρὰ ἀπ' τὶς κακίες τοῦ κόσμου.
Στὴ Φάτνη βρέφος, ὅσο ζῶ, νὰ Σὲ λατρεύω δός μου!
Κι ὅταν θὰ ρθῆ ἀπὸ Σὲ σταλτὸς ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
κάμε σὰ βρέφος νὰ σταθῶ μπροστὰ στὴ θεία Σου χάρι.

Χριστέ μου, δός μου στοὺς σεισμούς, στὶς τρικυμίες τοῦ
[κόσμου,
πάντα νὰ στέκω ἀτρέπταχτος, καὶ νὰ εἶναι ὁ λογισμὸς μου
τὸ φῶς ἀπὸ τὸ μυστικὸ πὸν χύνονταν ἀστέρι,
ὅταν γιὰ Σένα στὴ Βηθλεὲμ τοὺς Μάγους εἶχε φέρει.

Καὶ κάμε λόγια κι ἔργα μου σὰν τῶν ἀγρῶν τὰ κρίνα,
προφητικά, φεγγόβολα κάμε τα, σὰν ἐκεῖνα
τῆς νύχτας τῶν ἀπλῶν βοσκῶν. Γεννίουσιν καὶ γροικοῦσαν
τοὺς οὐρανοὺς δλάνοιχτους, πὸν δὲ δοξολογοῦσαν.

«Περάσματα καὶ Χαιρετισμοὶ»

Κωστῆς Παλαμᾶς

᾽Ομιλία ΛΔ' εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν).

Οὐδείς ἄρα ἄς θρηγῆ διὰ τὸν πόνον, καὶ οὐδείς ἄς φοβίζεται
ὑπὸ τοῦ θανάτου. «Ἐτέχθη ἡμῶν Σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύ-
ριος».

᾽Όταν ὁ Χριστὸς γίνῃ ὁ ᾽Οδηγὸς καὶ ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς ἡμῶν
τότε καὶ τὸν λόγον τῆς ἑορτῆς θὰ κατανοῶμεν καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν
συγκατάβασιν θὰ ἐξυμνῶμεν, διὰ λόγων καὶ ἔργων «τὴν σωτη-
ρίαν ἡμῶν κατεργαζόμενοι».

᾽Αρχιμ. ΧΡΥΣ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΗ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Ἡ παράδοση εἶναι τὸ νῆμα τῆς ἐνότητας ἐνὸς τόπου καὶ μιᾶς φυλῆς, ποὺ συνδέει τὴν ἀρχαία της ὑπαρξὴ μὲ τὴ σύγχρονη. Δηλαδή ἡ συνέχεια τῆς παλιᾶς ζωῆς μὲ τις ἕξεις της, ποὺ ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ καὶ ἀπὸ αἰῶνα σὲ αἰῶνα. Ἡ παράδοση στὸν τόπο μας εἶναι κάτι σὰν πιδ ζωντανό, σὰν νᾶναι ριζωμένη μὲ τὰ βράχια καὶ τοὺς κάμπους μας, τὰ βουνὰ καὶ τις θάλασσές μας. Στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἀρχαία της ἐποχὴ, καὶ παρ' ὅλες τις θρησκευτικὰς ἀλλαγές, τοὺς διωγμοὺς καὶ κατοχὰς ἀλλοθρήσκων, ἡ παράδοση ἔμεινε τόσο ζωντανή, ὥστε νὰ τὴν βλέπουμε καθημερινὰ νὰ μιᾶς μιλά, σὲ ἐκφράσεις, στὴν ὑπαιθρο, σ' ἓνα τραγοῦδι, σ' ἀγροτικὸ γλέντι, ἢ γιορτινὸ ἔθιμο. Τέλος, αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ παράδοση, εἶναι τὸ ἰσχυρότερο καὶ ἀλάθητο ὄπλο, κατὰ τῶν μισελλήνων ξένων ἱστορικῶν. Αὐτῶν τῶν σκοτεινῶν ἀνθρώπων, ποὺ πάσχισαν καὶ πασχίζουν, πῶς νὰ βρωμίσουν τὸ σύγχρονο αἷμα μας, μ' ἀρβανίτικο, σλαβίκο καὶ λεβαντίτικο.

Τὶς γιορτινὲς μέρες ποὺ προσμένουμε, γιομάτες ἀπὸ χαρὰς καὶ συγκινήσεις, τὰ Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιὰ καὶ Φῶτα, τὸ Δωδεκάημερο ποὺ ἰδιαιτέρα ὁ μικρόκοσμός μας τὸ προσμένει μὲ ἀνείπωτὴ χαρὰ, εἶναι συνέχεια ἀπὸ μιὰ ἀρχαία ἑλληνικὴ γιορτὴ καὶ παράδοση. Μιὰ γιορτὴ ποὺ παρέλαβε ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρεία ὁ Χριστιανισμός, καὶ μὲ μερικὲς μεταλλαγὰς τὴ θέσπισε δικὴ του, καὶ ἀπὸ τις πιδ χαρωπές. Τὸ ἔθιμο κι' ἡ συνήθεια τῶν παιδιῶν τῆς γειτονιάς, νὰ γυρνοῦν αὐτὲς τις μέρες ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, κρατῶντας στολισμένο ἓνα Χριστόδενδρο, νὰ τὸ περιφέρουν στοὺς δρόμους καὶ νὰ χτυποῦν τις πόρτες μας, λέγοντας τὸ κλασικὸ «Νὰ τὰ ποῦμε», εἶναι κι' αὐτὸ ἓνα πανάρχαιο ἀθηναϊκὸ ἔθιμο. Ἦταν μιὰ γιορτὴ ποὺ θέσπισαν οἱ πρόγονοὶ μας πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Θησέως, ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν Κρήτη. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὴν εὐτυχεῖς πραγματοποιήσῃ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς του, γιόρταζαν στὴ μνήμη τοῦ ἥρωα τὸ πανηγύρι τοῦ «Πυανεψιδῶνος», (λέξις σύνθετὴ ἀπὸ τὰ πύανα καὶ τὸ ρῆμα ἔπτω-ἔψω). Στις μέρες αὐτὲς ἔκαμαν ἓνα εἶδος σαρακοστῆς, νῆστειαν κι' ἔπιναν μόνον ζουμι ἀπὸ κουκιά.

Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει:

«Πυανέψια, ἑορτὴ Ἀθήνησιν, εἴρηται δὲ ποάσων κυάμων ἐπίπλανται, καὶ ἄγεται πυανεψιδῶνος ἐβδόμη».

Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε, βέβαια, πὼς συνέπιπταν αὐτὲς οἱ γιορτὲς τῶν ἀρχαίων μὲ τὸ Δωδεκαήμερό μας. Τίς γιόρταζαν σαράντα μέρες πρὶν, δηλαδὴ στὰ μέσα Νοεμβρίου. Γιортὴ ὄχι μόνον γιὰ τὸν Θεσέα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τιμὴν τῶν τοπικῶν θεῶν, Ἀθηνᾶς, Δήμητρας καὶ Ἀπόλλωνα.

Ὅπως καὶ τώρα ἔτσι καὶ τότες τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς σχηματίζαν μικρὲς ομάδες, πήγαιναν στὸν κάμπο τῆς Ἀττικῆς, κι' ἔκοβαν μιὰ μεγάλη κλάρα ἀπὸ ἐλιά ἢ ἀπὸ δάφνη, τὴν στόλιζαν μὲ χρωματιστὰ μαλλιά καὶ καρπούς τῆς ἐποχῆς κι' ἔβγαιναν μ' αὐτὴ στοὺς δρόμους καὶ τραγουδοῦσαν τὰ «καλημέρα τους», τὴν «Εἰρεσυνὴν» ὅπως τὴν ἔλεγον. Ὁ Πλούταρχος μᾶς ἀποθανάτισε καὶ τὸ τραγοῦδι τους: «Εἰρεσυνὴ σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους, καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ καὶ ἔλαιον ἀναφῆσασθαι, καὶ κύλικ' εὐζωρον, ὡς ἂν μεθύσασα καθείδῃ». Ἡ ἐλιά, τὰ παιδιὰ μὲ τὸ τραγοῦδι συγκινοῦσε τοὺς νοικοκυραίους, ἔδιναν μικρὸ φιλοδώρημα στὴν ομάδα κι' ἔκοβαν ἀπὸ τὴν κλάρα ἓνα κλαρί νὰ τὸ κρεμάσουν στὴν ξώπορτά τους γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ γοῦρι.

Ἐρχόμαστε στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, πού τὸ Δωδεκαήμερο τὸ γιόρταζαν σὰν συνέχεια τῶν Ἑλληνο-Ρωμαϊκῶν «Κρόνια» καὶ «Σατούρνια», καὶ τ' ὠνόμαζαν «Βοτά». Ἦσαν μιὰ σειρά ἀπὸ ἀνάμικτες θρησκευτικὲς καὶ λαϊκὲς γιορτὲς, πού κατέληγαν σὲ μεγάλο γλέντι καὶ παρατράγουδα. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ τὸ χρονικὸ τῆς ἐποχῆς πού μᾶς λέγει «ἐν κόμοις μέθοις καὶ ἀσέλγειαν» ἓνα εἶδος δικιᾶς μας ἀποκρηῆς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων τὸ Δωδεκαήμερον μετεπήδησε στὶς μέρες πού τὸ γιορτάζουμε. Σ' ὅλη τὴν Βυζαντινὴ περίοδο, ὁ λαὸς κρατοῦσε τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ ἔθιμο καὶ στόλιζε στὶς μέρες τοῦ Δωδεκαημέρου τὰ σπίτια του μὲ κλαδιὰ ἀπὸ ἐλιά καὶ δάφνη. Ὡς τὴν ἐποχὴ μας ἀκόμα τὸ ἔθιμο τοῦ στολισμοῦ ἐξακολουθοῦσε στὸν Πόντο. Οἱ Πόντιοι ὡς τίς ἀρχές τοῦ αἰῶνος μας στόλιζαν ἔξω τὰ σπίτια τους, μὲ κλαριά ἀπὸ ἐλιά καὶ δάφνη.

Ἄς ποῦμε τώρα γιὰ τὸ κύριο θέμα μας, δηλαδὴ πὼς περνοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας τίς Χριστουγεννιατικὲς τους μέρες. Μιὰ ἐβδομάδα πρὸ τῶν Χριστουγέννων, ἀρχίζαν οἱ προετοιμασίαι γιὰ τίς γιορτὲς. Ἡ ψυχοκὴρὴ μὲ τίς δουλεῦτρες τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν ποῦσαν τὰ περισσότερα δῶροφα, καθάριζαν τὸ ἀνώγι καὶ τὸ κατώγι νὰ λάμπουν στὶς γιορτινὲς μέρες. Σ' ὅλα τ' ἄλλα σπίτια νοικοκυραίων παζαριτῶν καὶ ἐπτάρηδων φρόντι-

ζε ἢ νοικοκυρὰ νᾶναι καθαρὸ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου. Τὸ κρατοῦσαν παράδοση ἀπ' τὴν ἀρχαία ἐποχὴ.

Μετὰ ἐτοίμαζαν τὰ Χριστουγεννιάτικα γλυκά. Ἡ νοικοκυρὰ μὲ τὴ βοήθεια τῶν κοριτσιῶν ἐπλαθεν τὸ φύλλο γιὰ τὶς περίφημες Ἀθηναϊκὲς πῆττες. Ὅλα τὰ γλυκὰ καὶ οἱ πῆττες δὲν ἦσαν παρὰ οἱ πατροπαράδοτοι πλακοῦντες. Στὴν κατασκευὴ τῶν πρώτευε ἢ μαστοράδα τῶν νοικοκυρῶν ποὺ οἱ κόρες καὶ οἱ ψυχοκόρες τὴν παρακολουθοῦσαν μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια. Ἰδίως στὸ ἄπλωμα τοῦ φύλλου καὶ στὴ σύνθεσή του. Σ' ὅλα τὰ ἀθηναϊκὰ γλυκὰ συμμετεῖχε ὁ ἀνόκηπος τοῦ κάθε σπιτιοῦ. Κατὰ διάφορες ἐποχὲς οἱ κόρες μάζευαν τὸν ἀνόθ, τὸν συσκευάζαν σὲ μπουκάλια, τᾶβαζαν νὰ ἡλιαστοῦν καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἡλίου κατεσκευάζαν διάφορα ἀνόθερα καὶ ροδοστάγματα, γιὰ ν' ἀρωματίζουν καὶ ραντίζουν τὰ γλυκὰ καὶ τὶς πῆττες. Ἦσαν δὲ διαφόρων εἰδῶν: οἱ φυλλόπηττες (τὰ σημερινὰ μπουρέκια), καρυδόπηττες (μπακλαβάδες), ἀμυγδαλόπηττες (εἶδος μεγάλου κουραμπιέ μὲ φύλλα). Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πῆττες κατεσκευάζαν καὶ τὰ πανάρχαια, «φοινίκια ἢ κάλανδα». Αὐτὸ τὸ κατασκευάσμα ἦταν ἀπὸ μέλι, καρύδια καὶ ἀλευρομένη ζάχαρη, ποὺ μὲ τὸ ψήσιμο γινόταν καραμελέ, τὸ πλάταιναν σὲ μικρὰ τεμάχια καὶ τὸ σκέπαζαν ἀπὸ τὶς δυὸ μεριεὲς μὲ φύλλο δάφνης. Τὸ πιὸ ἀρχαῖο ὅμως γλυκίσμα ποὺ κατεσκευάζαν ἦταν ἡ μελισσησαμόπηττα (ὁ σήσαμος πλακοῦς), δηλαδή σὰν τὸ σημερινὸ τῆς κακῆς συμφορᾶς παστέλλι. Ὁ σήσαμος πλακοῦς εἶχε ἰδιαίτερη ἐκτίμηση στοὺς ἀρχαίους καὶ παλιούς Ἀθηναίους. Ἦταν τὸ γλυκὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ τρώγουν οἱ νεόνυφοι.

Στὴν ἀρχαία, μάλιστα, ἐποχὴ, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόκειτο νὰ μνηθοῦν τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια, ἔκαναν δυὸ τρεῖς βδομάδες σαρακοστὴ καὶ δὲν ἔτρωγαν ἄλλο ἀπὸ σησαμοπλακοῦντα. Τὸ συσκευάσμα αὐτὸ τὸ θεωροῦσαν ὅτι προετοίμαζε τὸ ὄργανισμὸ γιὰ τὴν μύηση τῶν Ἐλευσινίων! Τ' ἀρχοντόσπιτα κατεσκευάζαν σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς γλυκὰ, γιὰτὶ εἶχαν συχνὲς ἐπισκέψεις Τούρκων ἐπιστῆμων καὶ ξένων. Στὶς γιορτινὲς μέρες κάθε ἀθηναϊκὸ σπίτι ἔπρεπε νὰ κάμει ἓνα τοῦλάχιστον γλυκίσμα. Ἐπίσης κι' ὁ πιὸ μικρὸς κι' ὁ πιὸ φτωχὸς γυρνοῦσε στὸ σπίτι του μὲ τὸ δισάκκι του γιομᾶτο ἀπὸ γλυκὰ καὶ τρόφιμα. Κι' ἂν ἦταν θεόπτωχος, πάλι γέμιζε τὸ δισάκκι του μὲ πέτρες, γιὰ τὸ μάτι τοῦ συμπλιαστή (γείτονα). Ὅσο φτωχοὶ κι' ἂν ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἦσαν περήφανοι, ποτέσ δὲν ζητοῦσαν, ἀπόφευγαν ἀκόμα τὸν οἶχτο καὶ τὰ σκώμματα τοῦ κόσμου κι' ἰδίως τῶν γειτόνων. Μᾶς ἄφησαν, ἄλλωστε, κι' ἓνα γνωμικὸ, ποὺ μᾶς

λέγει «μέσα σ' ἄδεια δισάκκια τέτοιες μέρες μπαίνει ὁ Σατανᾶς».

Στὰς Ἀθήνας ἐπὶ Τουρκοκρατίας δὲν ἔλεγαν τὰ παιδιὰ τὰ Κάλανδα, ὅπως στὸν ἀρχαῖο καιρὸ ἦ κι' ὅπως σήμερα. Τὰ τραγουδοῦσαν ἄνδρες μεγάλοι κι' ἐργατικοί, οἱ νερουλάδες, ἴσως ἀπὸ τὸ φόβο τῶν Τούρκων, π' ἄρπαζαν παιδιὰ, ὄχι μόνο στὸ παιδομάζωμα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ χαρέμια τους. Οἱ ἄνδρες πάλι δὲν τάλεγαν τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ κατὰ τὸ σούρουπο. Ἀκόμα ἀντὶ γιὰ Χριστόδενδρο κρατοῦσαν ἓνα μεγάλο μῆλο ἢ πορτοκάλι, κι' ἀπὸ ἓνα δισάκκι ὁ καθένας. Ὡς ἀμοιβὴ δεχόντουσαν μικρὸ νόμισμα, πού τὸ κάρφωσαν στὰ μῆλα, ἢ ἄλλο φιλοδώρημα πού γέμιζαν τὰ δισάκκια τους.

Τὰ τραγούδια καὶ τὰ Κάλανδά τους ἦσαν λίγο περιέργα: θὰ σᾶς ἀναφέρω μερικά ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ κυριώτερα. Ἀρχίζαν πάντοτε «Χριστοῦγεννα πρωτοῦγεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ κόσμου, ὅπου γεννήθη ὁ Χριστὸς νὰ σώσει τοὺς ἀνθρώπους». Μὲ τὸν ἴδιο τόνο ἐξακολουθοῦσαν τὸ τραγούδι τους σὲ διάφορα αὐτοσύνθετα, ἀνάλογα μὲ τὸ σπίτι, τὴ θέση καὶ τὴ διάθεση νοικοκύρη, δηλαδὴ κολακευτικὰ ἢ σκωπτικὰ, ὅπως:

*Κυρὰ μ' κυρὰ μ' τὸ γιόκα σου, τὸν μοσχοκανακάρη
νὰ δώσ' ὁ Θεὸς καὶ Παναγιά, Παπᾶ νὰ τότε κάμεις,
νὰ μπαίν' νὰ βγαίν', νὰ λειτονεργᾶ, νὰ βγαίνει νὰ μυρώνει
νὰ τὸν ρωτοῦν οἱ ἄρχοντες, Παπᾶ γιατί μυρίζεις;
— Ὅταν μ' ἐγέννα ἢ μάνα μου κι' ὅταν μὲ κοιλοπόνα,
μόσχ' ἔτρωγε ἀπ' τὸ πουρνὸ μόσχο τὸ μεσημέρι
καὶ στὸ ἡλιοβασίλεμα, ἀφραῖτο παξιμάδι!*

Σὰν πῆγαιναν σὲ γνωστὰ ἀρχοντικὰ σπίτια, ἔψελναν καὶ τὰ οἰκογενειακά τους.

*Ἔχεις καὶ γυιὸ στὰ γραμμата καὶ γυιόκα στὸ ψαλτῆρι
νὰ τ' ἀξιώσει ὁ Θεὸς νὰ βάλει πετραχεῖλι.
Κυρὰ μ' τὴ θυγατέρα σου, κυρὰ μ' τὴν ἀκριβὴ σου
γραμματικὸς τὴ γύρεψε, καὶ ψάλτης θὰ τὴν πάρει.
Γυρεύει τ' ἄσπρα πρόβατα καὶ τὸ φεγγάρι κοῦπα
γυρεύει τὸν Ἀδγερινὸ διαμάντι δαχτυλίδι.
Κυρὰ Μαριὼ τοῦ Μαιμονᾶ καὶ ἰγγόνη τ' Ἀστρακάρη
Μουσιὸν Καϊράκ σὲ γύρεψε γυναῖκα νὰ σὲ πάρει.*

Προσμένοντας τέλος τὸ φιλοδώρημα κατέληγεν:

Ἄν' εἶσθ' ἀπὸ τοὺς πλούσιους φλουράκια μὴ λυπᾶσθε
κί' ἂν εἶσθε ἀπὸ τοὺς δεύτερος, ζωνάρια μὲ ζολῶτες
κί' ἂν εἶσθ' ἀπὸ τοὺς θεόπτωχους ἓνα ζευγάρι κόττες.

Ὁ νοικοκύρης τοὺς ἔδινε τὸ φιλοδώρημα, κί' ἂν ἔβλεπαν πῶς ἦταν ἱκανοποιητικὸ τοῦ τραγουδοῦσαν:

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ποῦρθαμε πέτρα νὰ μὴ ραγίσει
κί' ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χίλια χρόνια νὰ ζήσει.

Ἄν πάλι δὲν τοὺς ἄνοιγαν τὴν πόρτα, ἢ τοὺς ἔλεγαν πῶς τᾶπαν ἄλλοι τότες φεύγοντας ψέλνανε:

Κουφὸς εἶσαι στὰ Κάλανδα κουλὸς στὰ συγκαρίκια
φορεῖς τσουβάλι φορεσιά, κουρέλια γιὰ μανίκια
ἔσένα πρέπ' ἀφέντη μου, τσαπὶ μὲ δεκανίκι
γιὰ νὰ σὲ τρώγει τὸ τσαπὶ νὰ λιώνει τὸ μανίκι.

Ἀνήμερα τῶν Χριστουγέννων, πρὶν ἀκόμα ξημερώσει, κί' ἀπὸ τὰ χαράματα ἐτοιμαζόντουσαν οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Σὰν μοιρολάτρες ποῦσαν, κί' αὐτὸ ἀπὸ παράδοση τῶχαν γιὰ κακὸ καὶ γουρσουζιά, γιορτινὲς μέρες νὰ μὴν πᾶνε στολισμένοι στὸ Ναὸ τοῦ Θεοῦ. Μᾶς ἄφησαν κί' ἓνα γνωμικὸ ποῦλεγε: «Στὴν ἐκκλησιά σὰν δὲν πᾶς στολισμένος σὲ λίγο θὰ σὲ πᾶν' ἐκεῖ στὰ χέρια». Αὐτὸ τὸ πρῶνὸ ξεσήκωμα εἶχε καὶ δύο σοβαροὺς λόγους. Ὁ πρῶτος ἦταν πῶς οἱ γυναῖκες ἔπρεπε νὰ πᾶνε καὶ νὰ γυρίσουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, πρὶν ἀρχίσει στὰ σοκάκια ἢ κυκλοφορία τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀγάδων, γιὰ τὴν ἦσαν μὲ τὰ γορτινά τους καὶ θὰ προκαλοῦσε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ τους. Ὁ δεῦτερος λόγος ἦταν ὅτι οἱ παπάδες ἦσαν λιγοστοί, κί' ἔπρεπε νὰ πᾶνε καὶ νὰ λειτουργήσουν καὶ στὰ Εὐκτήρια (ιδιωτικὲς μικρὲς ἐκκλησιᾶς τῶν ἀρχόντων).

Οἱ ἐκκλησιᾶς στὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας δὲν εἶχαν καμπάνες· τίς ἀπαγόρευαν οἱ Τοῦρκοι γιὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους. Τὸ ρόλο τῆς καμπάνας ἔκαμναν οἱ ἐκκλησάρισσες, πῆγαιναν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, χτυποῦσαν τίς πόρτες καὶ φώναζαν: «Ἀφέντη, κόπιασε, ἀρχίζει ἡ Λειτουργία».

Κατ' ἐξαιρέσειν, σήμαντρα εἶχε μόνο ἡ ἐκκλησία τοῦ Παναγίου Τάφου, ὅχι βέβαια καμπάνες ἀλλὰ δυὸ πλατεῖα ξύλα, πὺ μ' ἓνα χοντρὸ σχοινὶ χτυποῦσε τὸ ἓνα τ' ἄλλο, γιὰ νὰ τ' ἀκοῦν οἱ Χριστιανοὶ καὶ νὰ προσέρχωνται. Πρὶν μάλιστα ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση, λειτουργοῦσε ἓνας περίφημος παπᾶς Σιναίτης, πὺ τὸν λέγανε Ἰγνάτιο. Στὶς γιορτὲς καὶ τίς Κυριακὲς ποθοῦσε ὁ ἴδιος νὰ χτυπᾷ

ΑΙ ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΚΑΚΟΔΟΞΙΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΥ

Β'.

Εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τοῦ «Ἐφημερίου» εἶδομεν τὰς παρεκτροπὰς τοῦ Λουθήρου. Ἀναλόγους παρεκτροπὰς ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καὶ ὁ μεταρρυθμιστὴς Καλβῖνος. Οὗτος εἶχεν ἀναμφιβόλως ἰσχυρὰν διάνοιαν καὶ πολυμέρειαν πνεύματος, ἀλλὰ «καὶ κάτι τὸ ἐωσφορικὸν καὶ παγωμένον εἰς τὴν προσωπικότητά του»¹. Διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν του ἐχρησιμοποιοῖ πιεστικὰ μέτρα. Εἰς τὴν Γενεύην «διὰ καταλλήλων ὑπαλλήλων ἐπώπτει καὶ τὸν οἰκογενειακὸν βίον. Εἰς οἰανδήποτε ὥραν ἐγίνοντο αἰφνιδιαστικαὶ ἐπιθεωρήσεις τῶν οἰκιῶν, τῆς οἰκογενειακῆς βιβλιοθήκης, τῆς ἱματιοθήκης καὶ τοῦ μαγειρείου, ἵνα μὴ περιέχουν ἐπιλήψιμόν τι, ὑπερβαῖνον τὰ τεθέντα ὅρια τῶν ἀναγνωσμάτων, τῶν ἐνδυμάτων, τῆς τροφῆς· ἐγένετο ἐπιθεώρησις τοῦ κοιτῶνος,

1. Daniel R o p s, Calvin qu' il fut, Paris 1955, σελ. 7.

τὰ ξύλα. Ἦταν ἀκόμα καὶ πολὺ χεροδύναμος, ὥστε τὸ χτύπημά του ἀναστάτωνε τὸ γύρω κόσμον. Οἱ σκωπτικοὶ Ἀθηναῖοι δὲν ἄργησαν νὰ τοῦ βγάλουν παρατσούκλι, κι' ἔγινε πιά γνωστὸς στὴν Ἀθήνα ὁ Παπατακατούκας.

Μετὰ τὴν λειτουργία ὁ Ἄρχων ἢ κι' ὁ νοικοκύρης πρόσμενε τίς ἐπισκέψεις του στὸ Μουσαφίρ-ὄντά του ποὺ ὁ ψυχογιὸς ἢ ἡ ψυχοκόρη πρόσφεραν τὰ Χριστουγεννιάτικα γλυκὰ. Οἱ ἐπισκέπτες ἦσαν συγγενεῖς, φίλοι, οἱ προεστῶτες τῶν γύρω χωριῶν καὶ πολλὰς φορὰς Τοῦρκοι ἀγάδες. Ἡ Κυρὰ πάλι τοῦ σπιτιοῦ φρόντιζε νὰ στέλνει μὲ τίς δουλεῦτρες τῆς, σὲ συγγενικά καὶ φιλικὰ σπίτια ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ γλυκὰ τῆς, ἰδίως σὲ μαυροφορεμένα σπίτια, ποὺ τέτοιες μέρες δὲν βάζανε ζάχαρη στὸ σπίτι «γιατὶ μὲ τὸ γλυκὸ χαρμάκωναν τὴν ψυχὴ τοῦ μακαρίτη, ποὺ πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια βρισκόταν ὀλόγυρά τους.» Ἐπίσης μέρος ἀπὸ τὰ γλυκὰ ἔστελναν στὶς ἐκκλησιὰς γιὰ τοὺς φτωχοὺς τῆς ἐνορίας.

Οἱ διασκεδάσεις τῶν Ἀθηναίων σ' ὅλο τὸ Δωδεκαήμερον εἶχαν τὴν ἑλληνικὴ τους παράδοση, σὲ ἀγῶνες, χορούς, ἄσματα καὶ διάφορα παιγνίδια παρμένα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ. Ἀπὸ παράδοση ἀκόμα ἦσαν πολὺ φιλόθρησκοι. Πρὸ τοῦ γεύματος ὁ νοικοκύρης μὲ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἔψελναν «ἡ γέννησις σου Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν», καθὼς καὶ ἄλλα τροπάρια τῆς ἡμέρας.

ΒΥΡΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ

ἵνα μή τις τὴν παράτασιν τοῦ ὕπνου προτιμᾷ τῆς ἀκροάσεως τοῦ κηρύγματος τοῦ Καλβίνου... Ἐγωνίζετο δι' ὅλων τῶν μέσων, θέσας εἰς ἐφαρμογὴν κατασκοπεῖαν, εἰρκτήν, ἐξορίαν, βασιανιστήρια, θανατικὰς καταδίκασις»². Ὑπερασπιστὴς αὐτός, ὅπως ἔλεγε, τῆς εὐαγγελικῆς ἐλευθερίας καὶ πολέμιος τῆς παπικῆς ἀπολυταρχίας, κατέλυσε τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνέλαβε δικτατορικὰς ἐξουσίας. Μόλις δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ αὕτη τοῦ Καλβίνου εἶναι ξένη πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐσέβετο τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκήρυσσεν: «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν... ἀκολουθεῖτω μοι». Ὁ Καλβῖνος, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐγωῖσμοῦ του, ἐφήρμοζε τὸν ἐξαναγκασμὸν καὶ τὴν βίαν. Δὲν ἐδίστασε νὰ ζητήσῃ τὴν εἰς θάνατον καταδικὴν ἐνὸς ἄλλου Διαμαρτυρομένου, τοῦ Μιχαήλ Σερβέ, ὁ ὁποῖος ἐκάη ζῶν. Ὁ Καλβῖνος ἀνόμαζε τὸν ἑαυτὸν του «εἰσαγγελέα τοῦ Θεοῦ», διεκδικῶν τὸ δικαίωμα νὰ καταγγέλλῃ καὶ νὰ προτείνῃ ποινὰς ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι παρέβαινον τὰς ἐντολάς του. Πολλοὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ ποικιλίαν εἶναι αἱ ποιναί, τὰς ὁποίας διὰ τοῦ δικαστικοῦ του σώματος ἐπέβαλλον ὁ Καλβῖνος³. Ἐκολούθησε δὲ μίαν τοιαύτην τακτικὴν ἐξαναγκασμοῦ καὶ βίας, διότι παρεδέχετο, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἐλευθερίαν βουλήσεως. Ἐδίδασκε τὸν «ἀπόλυτον προορισμόν», πιστεῦν εἰς ἓν εἶδος μοιρολατρίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἀκολουθεῖ τὸ πεπρωμένον. Τὸν Καλβῖνον δυστυχῶς ἔχουν ὡς πνευματικὸν ἀρχηγὸν τῶν οἱ Ἑλληνας «Εὐαγγελικοί». Χάριν αὐτοῦ ἀπέριψαν ἀγίους καὶ θεοφωτιστούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως π.χ. τὸν Μ. Ἀθανάσιον, τὸν Μ. Βασίλειον, τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον ἀπέριψαν θεοπνεύστους οἰκουμενικὰς συνόδους ἀπέριψαν αὐτὴν ταύτην τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον καὶ μαζί με αὐτὴν τὴν ἀγνήν καὶ καθαρωτάτην διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς»⁴.

Χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς μεταρρυθμίσεως Ζβιγγλίου, ὁ ὁποῖος «κατέστη ἀνυπόμονος

2. Β. Σ τ ε φ α ν ἱ δ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 552-553.

3. Daniel R o p s, μν. ἔ., σελ. 161, 179 ἐξ. Ἰω. Κ ο λ ι τ σ ἄ ρ α, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 69 ἐξ.

4. Ἰω. Κ ο λ ι τ σ ἄ ρ α, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 83.

καὶ ἀκράτητος. Ἀπέκλεισε τὴν μεταφορὰν σίτου, ἄλατος, οἴνου, χάλυβος καὶ σιδήρου εἰς τὰς καθολικὰς πόλεις. Οἱ λιμώττοντες ἔλαβον τὰ ὄπλα» καὶ ἐν τῇ μάχῃ ἐφρονεύθη ὁ Ζβίγγλιος⁵.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ὡς εἶναι φανερόν, οὗτοι ὠχριοῦν πρὸ τῆς ἀπαστραπτούσης αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ τῶν ἱερῶν προσωπικοτήτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐκθέσωμεν δι' ὀλίγων τὰς πλάνας καὶ κακοδοξίας τῶν Προτεσταντῶν. Οὗτοι ἀπέριψαν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀναγνωρίσαντες μόνον τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Ἄλλ' ἢ Ἱερὰ Παράδοσις εἶναι ἡ λυδία λίθος, διὰ τῆς ὁποίας διακρίνομεν τὴν ὀρθὴν ἀπὸ τῆς ἐσφαλμένης ἐρμηνείας τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἄλλωστε ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία μετεδίδετο κατ' ἀρχὰς διὰ ζώσης φωνῆς ὡς ἄγραφος παράδοσις. Ἐπὶ 20 καὶ πλέον ἔτη ἰδρύοντο καὶ ὑφίσταντο αἱ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, χωρὶς νὰ ἔχη γραφῆ οὐδὲ ἐν ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν βραδύτερον περιστατικῶς, περιλαμβάνοντα τμήματα μόνον τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ ὄχι τὴν πλήρη καὶ συστηματικὴν αὐτῆς ἔκθεσιν. Ἡ Καινὴ Διαθήκη πολλαχοῦ μαρτυρεῖ, ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀγράφου παραδόσεως (Β' Ἰωάν. στ. 12. Πρβλ. Ἰωάν. κ', 30. Γ' Ἰωάν. στ. 13 κ. ἐξ. Α' Κορ. ια', 34. Β' Τιμ. β', 2. Α' Κορ. ια', 2). Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἐν τελευταίῳ λόγῳ, ἐχορήγησε τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις βεβαιώνει τὸν θεῖον τῶν χαρακτῆρα καὶ πόσα καὶ ποῖα εἶναι τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα συγκροτοῦν τὸν κανόνα τῆς Γραφῆς. Ἡ Ἱ. Παράδοσις εἶναι ὁ πιστὸς φύλαξ καὶ φρουρός, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐθεντικὸς ἐρμηνευτὴς αὐτῶν⁶.

Ἡ Ἀγία Γραφή ἄνευ τῆς Ἱ. Παραδόσεως εἶναι ἐπιδεκτικὴ πολλῶν καὶ ποικίλων καὶ ὄλως ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας ἐρμηνειῶν. Παράδειγμα εἶναι αὐτοὶ οἱ προτεστάνται μὲ τὴν ποικίλιαν τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων διαφόρων γνωμῶν των. Ἐκαστος ἐξ αὐτῶν ἐρμηνεύει τὴν Ἀγίαν Γραφήν ὅπως θέλει, πιστεύει ὅπως θέλει, ἐνεργεῖ ὅπως θέλει καὶ δύναται νὰ ἰδρῦῃ ἰδικὴν τοῦ Ἐκκλη-

5. Β. Στεφανίδου, μν. ξ., σελ. 551.

6. «Ἡ Αἰωνία Ἀλήθεια», ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας» σελ. 33-37.

σίαν, ὅσον ἀγράμματος καὶ ἐὰν εἶναι. Ἡ ἀΐρσεις λ.χ. τῶν Κουακέρων ἰδρῦθη ὑπὸ ἐνὸς ὑποδηματοποιοῦ⁷. Οὕτω διαρκῶς αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν προτεσταντικῶν ἐκκλησιῶν, ὁμολογιῶν καὶ παραφυάδων. Μόνον εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὑπάρχουν 250 παραφυάδες τῶν Διαμαρτυρομένων. Εἰς τὴν Εὐρώπῃ καὶ τὰς ἄλλας ἡπείρους ὑπάρχουν ἑκατοντάδες ἀποχρώσεων τῶν Προτεσταντῶν. Ἰδοὺ μερικὰ ὀνόματα αὐτῶν: Λουθηρανοί, Καλβινισταί, Πρεσβυτεριανοί, Ζβιγγλιανοί, Ἀναβαπτισταί, Κογκρεσιοναλισταί, Μεθοδισταί, Κουάκεροι, Οὐνιτάριοι, Σωκινιανοί, Ἀρμινιανοί, Μενωνίται, Μορμῶνοι, Βιβλικοί, Ἀντβεντισταί, Ἰανσιανισταί, Εὐαγγελικοί, οἱ τῆς Ἐλευθέρας Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, οἱ τοῦ Στρατοῦ τῆς Σωτηρίας, οἱ Πλημουθισταί, οἱ Ἰρβιγγιανοί, οἱ Χερρνούτιοι, οἱ Σβεγκφελδιανοί, οἱ Νέοι Ἰσραηλιταί, οἱ Σινδικαλισταί, οἱ Ἐπισκοπιανοί, οἱ τῶν Νέων Ἀποστόλων, οἱ τῶν Δαρβυστῶν, οἱ Πεντηκοστιανοί, οἱ Ἀδελφοὶ Μοραβοί, οἱ Ἀποστολικοί, οἱ Πλατεῖς Ἀδελφοί οἱ Στενοὶ Ἀδελφοί καὶ πλῆθος ἄλλα ὀνομάτων⁸.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀλίγοι προτεστάνται εἶναι διηρημένοι εἰς ὀπαδοὺς τοῦ ἐλευθέρου εὐαγγελικοῦ δόγματος με ἀρχηγὸν τὸν Κ. Μεταλληρόν, εἰς ὀπαδοὺς τοῦ εὐαγγελικοῦ δόγματος, εἰς ὀπαδοὺς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πεντηκοστῆς, εἰς ὀπαδοὺς τοῦ δόγματος τῶν Χριστιανικῶν Ἀδελφῶν, εἰς Μεθοδιστάς, εἰς ὀπαδοὺς τοῦ τετραγωνικοῦ Εὐαγγελίου, εἰς Ἀναβαπτιστάς κ.λ.π.⁹

Ἐκ τούτων γίνεται φανερόν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐνιαία προτεσταντικὴ διδασκαλία. Εἰς τὸν Προτεσταντισμὸν ὑπάρχουν τόσαι διδασκαλῖαι, ὅσαι καὶ ἐκκλησιαστικαὶ παραφυάδες. Ὁ γάλλος ἱεροκῆρυξ Μποσσουέτος ἐνώπιον τῆς βαβυλωνίας αὐτῆς τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἀνεφώνει: «Εἶναι δυνατόν, Θεέ μου, διὰ τὰ αὐτὰ θέματα, διὰ τὰ αὐτὰ ζητήματα νὰ ὑπάρχουν τόσαι πολυάριθμοι ἀποφάσεις, τόσαι ὁμολογίαι πίστεως διαφορετικαὶ μεταξὺ των!... Ἀκόμη δὲν ἤμπορῶ νὰ καυχθῶ, ὅτι τὰς γνωρίζω ὅλας. Μᾶλλον γνωρίζω, ὅτι δὲν κατάρθωσα νὰ τὰς ἀνακαλύψω ὅλας!»¹⁰

Συνεχίζεται

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

7. Χρ. Ἀνδροῦτσου, Συμβολικὴ ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου, ἐν Ἀθήναις 1930, σελ. 63.

8. Αὐτόθι, σελ. 62-66. Ἰω. Κολιτσάρα, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 92-93.

9. Ἀθανασίου Βασιλοπούλου, Οἱ «Εὐαγγελικοὶ» καὶ ἡ προπαγάνδα αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι, περ. «Ἐκκλησία», ἔτος 1960, σελ. 37 καὶ 73.

10. Ἰω. Κολιτσάρα, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 96.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ *

Ἄς προσέχωμε λοιπόν, ἄς καλοεξετάζωμε, κι' ἄς παρακολουθοῦμε προσεκτικά καὶ μὲ κάθε ἀκρίβεια τὶς συναναστροφές τους, καὶ τοὺς τόπους ποὺ συχνάζουνε, ξέροντας, πῶς ἂν τὸ παραβλέψωμε ἢ ἂν ἀδιαφορήσωμε γι' αὐτό, ὁ Θεὸς δὲν θὰ μᾶς συγχωρήσῃ τὴν ἀμέλειά μας αὐτήν. Γιατί, ἂν ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, θὰ λογοδοτήσωμε κάποτε γιὰ κάθε παραμέληση καὶ γιὰ κάθε παράλειψι τοῦ χρέους μας «ἐκαστος μὴ τὰ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τοῦ πλησίον», σκεφθῆτε πόσο βαρύτερη θάναι ἢ εὐθύνη μας, προκειμένου γιὰ τὴν ψυχὴ καὶ γιὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδιοῦ μας! Τὰ παιδιὰ μας, Χριστιανοί μου, εἶναι φοβερὴ ἄληθινὰ καὶ γεμάτη ἀπὸ εὐθύνες παρακαταθήκη, ποὺ ἐμπιστεύθηκεν ὁ Θεὸς στὰ χέρια μας.

Σ' ἐμᾶς ἐμπιστεύεται τὴ ζωὴ τους, τὴν ψυχὴ τους, καὶ τὸ μέλλον τους. Κι' ἀπὸ μᾶς—ἀλλοίμονό μας—θὰ ζητήσῃ λόγον ὁ Θεός· καὶ θὰ μᾶς εἰπῇ στὴ φοβερὴν ἡμέρα τῆς λογοδοσίας «Στὰ χέρια σου τὸ ἐμπιστεύθηκα. Κι' ἐσένα ὠρισα δάσκαλό του καὶ προστάτη του καὶ φροντιστὴ του καὶ κυβερνήτη του. Σὲ σένα ἀνάθεσα τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν ἐπάνω του. Καὶ σοῦ τὸ παράδωκα τρυφερὸ κι' ἀπαλὸ κι' εὐκολόπλαστο σὰν τὸ κερί, γιὰ νὰ τὸ διαπλάσῃς ἐσύ, καὶ γιὰ νὰ τοῦ δώσῃς ἐσύ καὶ σχῆμα καὶ μορφή...».

Καὶ τί δικαιολογία θὰ βρῆς, Χριστιανέ μου γονέα, καὶ δάσκαλε καὶ ἐξουσιαστή; Καὶ πῶς θὰ μπορέσῃς νὰ συγχωρεθῆς, ἂν παραβλέψῃς τὶς ἀταξίες του καὶ τὶς ζωηρότητές του, καὶ τὰ λάθη του καὶ τὰ ὀλισθήματά του; κι' ἂν δὲν προλάβῃς, ἀπὸ κακῶς ἀσκουμένην ἀγάπη κι' ἀπὸ ἀδυναμία κι' ἀπὸ ἐπιείκεια, νὰ σταματήσῃς τὸ κατρακύλισμά του καὶ τὴν τέλεια καταστροφὴ του; Ἴσως νὰ θελήσῃς νὰ δικαιολογηθῆς πῶς τὸ παιδί ἦτανε σκληρὸ κ' ἀνυπάκουο κι' ἀτίθασο! Θάπρεπεν ὁμως, καὶ ἦτανε αὐτὸ ὑποχρέωσί σου ἱερὴ κι' ἀπαράβατη, νὰ τὸ χαλινώσῃς μὲ προσοχὴ ἀπὸ μικρὸ, προβλέποντας ὅλα αὐτά. Κι' ὅταν ἦτανε ἀκόμα εὐκολόπλαστο κι' εὐκολομεταχειρίστο, νὰ τὸ συνηθίσῃς στὸ σωστὸ καὶ μ' εὐεργετικὲς τιμωρίες νὰ διορθώσῃς τὶς κακές του ροπές καὶ συνήθειες, καὶ νὰ τὸ βάλῃς στὸν ἴοιο δρόμο, καυτηριάζοντας καὶ γιατρεύοντας τὶς ψυχικὲς του ἀρρώστειες καὶ πληγές.

Γιατὶ εἶναι πολὺ εὐκολώτερη ἢ διάπλαση τοῦ χαρακτῆρα καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ, ὅταν ἀκόμη εἶναι βρέφος καὶ νήπιο· ἐπειδὴ τότε εὐκολώτερα ξεριζίζονται τὰ διάφορα ἀγκάθια τῶν προγوني-

* Συλλέχεια ἐκ τῆς σελίδος 677 τοῦ προηγούμενου τεύχους.

κῶν κακιῶν· καὶ τὰ διάφορα πάθη εὐκολώτερα καταπολεμοῦνται
κι' ἐξαφανίζονται στὴν πρώτη τους ἐκδήλωσι καὶ προτοῦ νὰ προ-
φθάσουνε νὰ ριζώσουνε καὶ νὰ πλοκαμίσουνε μέσα μας, σὰν τὶς
κεφαλές τῆς μυθολογουμένης Λερναίας Ὑδρας. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ σοφία
τοῦ Θεοῦ σὲ προστάζει· «Κάμψον ἐκ νεότητος τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
ὄτε εὐκολώτερα γένοιτ' ἂν ἡ παιδαγωγία».

Ἐλλὰ κι' ὁ Θεὸς ποῦ σοῦ δίνει αὐτὲς τὶς προσταγές γιὰ τὴν ἀνα-
τροφὴ τῶν παιδιῶν σου, δὲν στέκεται κι' ὁ ἴδιος ἀδιάφορος παρατη-
ρητῆς καὶ θεατῆς, ἀλλὰ τρέχει νὰ σὲ βοηθήσῃ ἀποφασιστικὰ στὸ
βαρὺ αὐτὸ καὶ δύσκολο ἔργο σου! Κι' ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θεία του Χάρη
ποῦ σὲ περισκέπει, κύτταξε νὰ ἰδῆς πῶς σὲ βοηθεῖ γιὰ νὰ ἐκπληρώ-
σῃς τὸ χρέος σου ἀπέναντί τους! «Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα
θανάτῳ τελευτάτω». Νὰ θανατώνεται, λέγει ὁ Θεὸς στὸ αἰῶνιο νό-
μο του, αὐτὸς ποῦ κακολογᾷ τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του.
Βλέπεις πόσο φοβερίζει τὰ παιδιά ὁ Θεός, στὴν περίπτωσι κι' ἂν
τυχὸν μᾶς ὑβρίσουνε τὰ παιδιά μας; Οὔτε καὶ τὴ ζωὴ τους δὲν
λογαριάζει καὶ δὲν τὴν λυπᾶται· ἀλλὰ τὰ φοβερίζει μὲ θάνατο.

Ἐμεῖς ὅμως, ἂν τυχὸν βρῖσουνε καὶ βλαστημήσουνε τὰ παιδιά
μας τὸν Θεό, τί κάνομε; Οὔτε ἀγανακτοῦμε, οὔτε καὶ τὰ τιμωρᾶμε·
ἀλλὰ στεκόμαστε καὶ τ' ἀκούομε μὲ ἀπάθεια... Καὶ θὰ σοῦ εἰπῆ
ὁ Θεός—«Ἐγὼ μὲ τὴν ἀπειλὴ τοῦ θανάτου ἀναγκάζω τὰ παιδιά
σου νὰ μὴ σὲ κακολογήσουνε ποτέ! Ἐσὺ ὅμως οὔτε καὶ μιὰν ἀπλὴ
παρατήρησι δὲν τοὺς κάνεις! οὔτε καὶ τὰ μαλλώνεις κἂν ὅταν
τ' ἀκοῦς νὰ ξεστομίζουε βλαστήμιες, ἢ τὰ βλέπεις νὰ ποδοπατοῦνε
χωρὶς καμμιά εὐλάβεια, τοὺς νόμους μου ἐμπρὸς στὰ μάτια σου!

Πῶς θὰ σᾶς συγχωρέσῃ ὁ Θεός, Χριστιανοί μου γονεῖς, ὅταν
βλέπετε τὰ παιδιά σας ν' ἀσεβοῦνε κατὰ τοῦ Πλάστη μας καὶ νὰ
βλαστημοῦνε τὸ τρισάγιον ὄνομά του καὶ δὲν στενοχωριέσθε καὶ
δὲν ἀγριεύετε, καὶ δὲν τὰ τιμωρεῖτε; Κι' ὁ Θεὸς ἀπαγόρευσε κι'
ἀπειλεῖ μὲ φοβερὲς τιμωρίες τὴν βλαστήμια τῶν Θεῶν, ὄχι γιὰ τὴ
ζημιώνεται ἀπὸ τὶς βρισιές αὐτῆς· Ἄλλὰ γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὴν
σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ τὸ ὅποιος φθάσῃ σὲ τέτοιο κατάντημα
καὶ σὲ τέτοιο σημεῖο νᾶναι ἀγνώμονας καὶ νὰ φανερώνεται ἀναί-
σθητος καὶ ἀσεβῆς πρὸς τὸν Θεό, βέβαια θὰ τὸ κάνῃ τὸ ἴδιο, πολὺ
εὐκολώτερα καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς του· καὶ θὰ τοὺς φερθῆ μὲ ἀσέβεια
καὶ μὲ ἀστοργία καὶ μὲ χυδαιότητα καὶ βαναυσότητα, πράγμα
ποῦ θὰ τοῦ φέρῃ στὸ τέλος τὴν καταστροφὴ καὶ τὴν ἀπώλεια καὶ
τῆς ζωῆς του καὶ τῆς ψυχῆς του.

ΑΜΜΩΝΑΣ

ΣΤΑΧΥΑ ΑΠ' ΤΟΝ ΑΓΡΟ ΤΟΥ

3. Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

«Αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»
(Μάρκ. α', 1-8)

Ὅταν θελήσῃ κανεὶς νὰ προσέξῃ καλὰ τὸ μυστήριον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν πτώσι τοῦ ἀνθρώπου, ἀσφαλῶς θὰ γίνῃ πιστότερος καὶ εὐσεβέστερος. Ὁ ἀναγκασθῆν νὰ δώσῃ ἐρμηνεῖα στὰ Ἑρὰ κείμενα τῶν προφητειῶν, καὶ θὰ δεθῆ πιὸ στενὰ στὸ ἄρμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ κόσμος δὲν θὰ βασιανίζοταν νὰ βρῆ τὸ μαγικὸ χορτάρι τῆς εὐτυχίας του. Καὶ κάνουμε τίς σκέψεις αὐτές, γιατί, ὄχι μονάχα συνθέτει μὲ τὰς προφητείας τῆ ζωτανὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ πρὸ τῆς δημοσίας του ἐμφανίσεως, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα ποὺ συνεδέθησαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως—ἐχθρικά ἢ φίλα, ἄσημα ἢ διάσημα— μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου, τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὰ προανήγγειλε πρὶν ἀπὸ ἑκατοντάδες χρόνια. Καὶ προκειμένου περὶ τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, ὁ Προφήτης Ἰωὴλ σημειώνει: «Ἴδου ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου, καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου μου, καὶ ἐξαίφνης ἤξει εἰς τὸν ναὸν ἑαυτοῦ ὁ Κύριος, καὶ ὁ ἄγγελος διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε ἰδοῦ ἔρχεται, λέγει Κύριος Παντοκράτωρα» (α', 1-2). Τὴν προφητεία αὐτὴ ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡσαΐας ποὺ ἐμφανίζει τὸν Πρόδρομο ἀπόκοσμον ἀσκητικὴ προσωπικότητα, μὲ βροντώδη φωνή, καλοῦντα τοὺς ἀνθρώπους νὰ προδιατεθοῦν εἰς ὑποδοχὴν τῶν ἀληθειῶν ποὺ θ' ἀκούσουν ἀπὸ τὸ στόμα του: «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» (μ', 3).

Τὴν προφητεία π' ἀναφέρεται στὸ πρόσωπο τοῦ Προδρόμου σημειώνουν καὶ οἱ Εὐαγγελισταί,—(Ματθ. γ', 3—Μάρκ. α', 2—Λουκ. γ', 3) — ἀβίαστα γιὰ νὰ συνδέσουν ἱστορικὰ τὰ γεγονότα. Ἡ ἐξωτερικὴ περιβολὴ τοῦ Ἰωάννου, ποὺ παρουσιάζεται στὸ προσκήνιο τῆς δημοσίας Του ζωῆς ἐμφανέστερα καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ ποὺ ἐγεννήθη, (Λουκ. α', 5-25), εἶναι περιβολὴ ἀσκητοῦ, ποὺ δὲν συνδέεται μὲ τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου. «Ἐἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, ἣ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον» (Ματθ. γ', 4-5). Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος θεωρεῖ τὸν Πρόδρομο τοῦ Κυρίου ἀνώτερο καὶ ἀσκητικώτερο τοῦ προφήτου Ἡλία: «Ἐκεῖνος μὲν γὰρ καὶ ἐν πόλεσι καὶ ἐν οἰκίαις ἐτρέφετο, οὗτος δὲ δι' ὄλου τὴν ἐρημον ὤκησεν ἐκ σπαργάνων αὐτῆν». Καί,

ὅπως συμπληρωματικὰ σημειώνει, «ἔδει γὰρ τὸν Πρόδρομον τοῦ μέλλοντος τὰ παλαιὰ λύειν ἅπαντα ὡς τὸν πόνον, τὴν κατάραν, τὴν λύπην, τὸν ἰδρώτα». Ὁ Πρόδρομος εἰδικῶς, ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ νὰ προλειάνῃ τὸ ψυχικὸν ἔδαφος τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Μεσσοῦ, ἔπρεπε νὰ ἐμπνέῃ καὶ μὲ τὴν παρουσία τοῦ ἀπόλυτο σεβασμὸ πού θά ἤγγιζε τὰ ὅρια τοῦ θρησκευτικοῦ δέους. Ὁ ἐντυπωσιασμὸς τοῦ ἀπλοῦ, μάλιστα, λαοῦ, καθηλώνει καὶ ἀποκλείει κοσμικὰς σκέψεις, κριτικὴ φθηνῆς ποιότητος, ἰσοπέδωμα πνευματικοῦ ταγοῦ καὶ ὄχλου. Ὁ πρῶτος δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη, ἔστω καὶ τίς ἀδιάβλητες, ἀτέλειες τοῦ ὄχλου πού καλεῖται σὲ ψυχικὴν ἀνάτασι, καθαρμὸ καὶ ἀλλαγὴ βίου. Ἡ ὄλη παράστασις τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει συνείδησι τῆς ἀποστολῆς του, διαφέρει ἀπὸ τὴν παράστασι τῶν κοσμικῶν τύπων. Καὶ τὸ ντύσιμο του, καὶ τὸ περπάτημά του, καὶ τὸ βλέμμα του, καὶ τὰ λόγια του, πού δὲν πρέπει νὰ χρωματίζονται μὲ τὴν κοσμικὴ φαιδρότητα, θά ἐμφανίζουσι τυποποιημένον χαρακτῆρα ἱερᾶς γραμμῆς καὶ κατευθύνσεως στὴν ὁποίαν καλεῖ τοὺς ἄλλους νὰ ὀδεύσουσι. Καί, ὄχι μονάχα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ στίς βιοτικὰς του ἀσχολίας ὁ πνευματικὸς ἡγέτης πρέπει νὰ εἶναι διαλεχτός, σύμφωνος μὲ τὰ ὑπερκοσμομα κηρύγματα τοῦ πού γίνονται ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ: «Οὔτε γῆν ἤροσεν, οὔτε αὐλακα ἔτεμεν, οὐχ ἰδρώτι τοῦ προσώπου τὸν ἄρτον ἔφαγεν, ἀλλ' ἦν ἐσχεδιασμένη αὐτῷ ἡ τράπεζα, καὶ εὐκολωτέρα τῆς τραπέζης ἡ περιβολή, καὶ ἀπραγμονεστέρα τῆς περιβολῆς ἡ οἴκησις. Οὔτε στέγης, οὔτε κλίνης, οὐ τραπέζης, οὔτε ἄλλου τινὸς ἐδεθήθη, ἀλλ' ἀγγελικόν τινα βίον ἐν τῇ σαρκὶ ταύτῃ ἐπεδείκνυτο. Διὰ τοῦτο καὶ τρίχινον ἱμάτιον αὐτῷ ἦν, ἵνα διὰ τοῦ σχήματος παιδεύσῃ τῶν ἀνθρωπίνων ἀφίστασθαι, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὴν γῆν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανατρέχειν εὐγένειαν, ἐν ἧ ἦν πρὶν ἢ δεηθῆναι ἱματίων καὶ περιβολῆς ὁ Ἀδάμ». Ἔτσι ἦταν ντυμένος καὶ λιτότατα διετρέφετο γιὰ νὰ δώσῃ ἐξουσία στὸ πνεῦμά του πού μιλοῦσε γιὰ νὰ προκαλέσῃ ψυχικὸ σεισμὸ στὴ γενεὰ τῆ σκολιὰ καὶ διστραμμένη. Οἱ ἄνθρωποι πῶχου συνείδησι ἀποστολικὴ καὶ δὲν συνδέονται μὲ τὸ χῶμα, δὲν καλοπερνοῦσι σωματικὰ, γιὰτὶ καὶ προκλητικὸ γίνονται, καὶ ἀγανάκτῃσι ὑπεγείρουσι, καὶ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα φέρουσι ὅπως διδάσκει ἡ πεῖρα· ἀλλιῶς ἔνα κήρυγμα, πράγματι, κατανατᾷ εὐσεβῆς φλυαρία πού δὲν συγκινεῖ τίς καρδιὰς τῶν ἀκροατῶν. Οἱ πνευματικοὶ ἡγέται τῆς ἀγίας μας θρησκείας δὲν μοιάζουν μὲ τοὺς φιλοσόφους τῆς εἰδωλολατρείας ἢ νεοειδωλολατρείας «οἷ καὶ δακτυλίοις, καὶ φιάλας, καὶ θεράποντας, καὶ θεραπευνίδας καὶ πολλὴν περιεβάλλοντο φαντασίαν, εἰς ἑκατέραν ἀμε-

τρίαν ἐκπίπτοντες». Ὁ ἀσκητὴς τῆς ἐρήμου «ὥσπερ τὸν οὐρανὸν τὴν ἐρημον ἔκρησε, πᾶσαν ἀκριβῆ φιλοσοφίαν ἐπιδεικνύμενος· κακεῖθεν ὡς ἄγγελός τις ἐξ οὐρανῶν εἰς τὰς πόλεις κατέβαινε, ἀθλητὴς εὐσεβείας ὢν, καὶ τῆς οἰκουμένης στεφανίτης, καὶ φιλόσοφος τῆς τῶν οὐρανῶν ἀξίας φιλοσοφίας. Καὶ ταῦτα ἦν, οὕτω τῆς ἁμαρτίας λυθείσης, οὕτω τοῦ νόμου παυσαμένου, οὕτω τοῦ θανάτου δεθέντος, οὕτω τῶν χαλκῶν πυλῶν κατακλασθεῖσῶν, ἀλ' ἔτι τῆς παλαιᾶς κρατούσης πολιτείας. Τοιοῦτόν ἐστι γενναία ψυχὴ καὶ διηγεμένη· καὶ γὰρ πανταχοῦ προσηδᾶ, καὶ τὰ κείμενα ὑπερβαίνει σκάμματα». Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰωάννης, γράφει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, περὶ τοῦ ὁποῦ ἐγκωμιαστικὰ ὁμιλῶν ὁ Κύριος εἶπε πὼς «οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων» (Ματθ. ια'. 11), καὶ πὼς «ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν». (Λουκ. ζ'. 25). Τί νὰ εἰποῦμε, συνεχίζει ὁ χρυσορρήμων, γιὰ τοὺς νεωτέρους καὶ μάλιστα ἔχι Ἰουδαίους ἀλλὰ χριστιανούς, ποὺ διάγουν «μεθύοντες καὶ γαστριζόμενοι καὶ μύρων ὕφοντες, καὶ τῶν ἐν τῇ σκηνῇ πορνευομένων γυναικῶν οὐδὲν ἄμεινον διακείμενοι, καὶ πανταχοθεν ἑαυτοὺς καταμαλακίζοντες, καὶ εὐχειρώτους τῷ διαβόλῳ ποιοῦντες;» (Γ' ὁμιλ. Ματθαῖον).

Ἔτσι, λοιπόν, ἐφανίσθη ὁ Πρόδρομος καὶ ἐπόμενον ἦτο, ἔχων συνείδησι τῆς ἀποστολῆς του καὶ τοῦ ἔργου του, σὰν ἀδιάβλητος προσωπικότης, νὰ εἶναι ὀπλισμένος μὲ τὴν παρρησία τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καλῆ τὸν κόσμον μὲ τὴ βροντῶδη προφητικὴ του φωνὴ σὲ μετάνοια, ἐλέγχοντας τὴν παρανομία καὶ τὴν ἀνηθικότητα ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκητο. Ἦταν ἐποχὴ ποὺ ἀπὸ χρόνια πολλὰ ἐστερεῖτο ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς μιᾶς σοφῆς, τιμίας καὶ θεόσταλτης πνευματικῆς καθοδηγήσεως, ἐξ αἰτίας τῆς πωρώσεως αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἠπέλησεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου: «Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἐξαποστελῶ λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτων οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου». (Ἀμώς η', 11). Ἐπειτα τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου, ὅπως σημειῶνι ὁ ἱ. Χρυσόστομος, δὲν ἠσχολεῖτο μὲ πείνες καὶ ἀρρώστειες καὶ πολέμους καὶ τὰ παρόμοια. Ἦτο καθαρῶς πνευματικὸν, χωρὶς περιγραφῆς καὶ ἀοριστολογίας, προσωπικὸν καὶ ἀμέσου ἐλέγχου μὲ προβολὴ τῆ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Γι' αὐτὸ τὸ πολὺ διαφορετικὸ κήρυγμα καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ Ἰωάννου ξεσήκωσε ὀλόκληρη τὴν Ἰουδαία, τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὀλόκληρη τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου ὅπου, μετὰ τὸ κήρυγμα, ὁ λαὸς ἐβαπτίζετο καὶ ἐξωμολογεῖτο τὰς ἁμαρτίας του. (Μαρκ. α', 5-6). Τὸ κήρυμά του, ἂν καὶ προπα-

ρασκευαστικό, ὅπως καὶ τὸ ἐνεργούμενον ὑπ' αὐτοῦ βάπτισμα, ἦταν συγκλονιστικό: «Μετανοεῖτε ἤγγικε γὰρ ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. γ', 2). Ἔτσι ἐρμηνεύεται ὁ παλλαϊκὸς συναγερμὸς καὶ τὸ δέος ποὺ προκαλοῦσε σὲ πολλοὺς φιλοθρήσκους Φαρισαίους καὶ ὀρθολογιστὰς Σαδδουκαίους: «Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων—ἐννοῶν ἀσφαλῶς τοὺς εἰδωλολάτρας—ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ· Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κείται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρὶ. Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συναῖξει τὸν σίτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἄσβεστον». (Ματθ. γ', 1-11—Μαρκ. α', 1-8. Λουκ. γ', 4-18). Τονίζει τὴν ἀνάγκη τῆς ἐμπράκτου καὶ καρποφόρου μετανοίας, σὰν μία βασικὴ προϋπόθεσι ψυχικῆς προετοιμασίας τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Κυρίου, τὴν ἀπαλλαγὴν τοὺς ἀπὸ τὴν προγονολατρεία, καὶ προαναγγέλλει καθαρὰ τὴν ἐγγυτάτη παρουσία τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἐξουσιαστικὰ θὰ κυβερνήσῃ ὡς οὐχὶ κατὰ σύγκρισιν ἰσχυρότερός του. Τοὺς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν καὶ πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ δικοῦ του βαπτίσματος τὸ ὁποῖον δὲν ἀπῆλθασσε τοὺς βαπτιζομένους τῆς προγονικῆς κατάρτας. Ἦταν βάπτισμα ποὺ ἀπλῶς ὁμολογεῖ τὴν ἐνοχίαν, καὶ συνειδητοποιοῦσε περισσότερο τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ λυτρωμοῦ ποὺ θὰ ἐπετυγχάνετο μόνον μὲ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ: «Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρὶ». «Τὸ σφοδρὸν καὶ ἀκάθεκτον τῆς χάριτος ἐνδεικνύμενος». ἐπάγεται ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

«Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ». Ὁ Δεσπότης μὲ τοὺς δούλους, ὁ Κριτὴς μὲ τοὺς ὑποδίκους. Μὴν ἀπορεῖς, λέγει ὁ ἱερός Πατήρ. «Ἐν γὰρ τοῖς ταπεινοῖς τούτοις μάλιστα διαλάμπει αὐτοῦ τὸ ὕψηλόν». Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ κατεδέχθη νὰ κυφορηθῇ σὰν ἄνθρωπος στὴν παρθενικὴ μήτρα καὶ νὰ κάμῃ τὴν ἐμφάνισίν του στὸν κόσμον ντυμένος μὲ τὴν δικὴν μας ἀνθρώπινην φύσιν, νὰ ραπισθῇ, νὰ σταυρωθῇ καὶ νὰ πάθῃ τόσα ὅσα ἔπαθε, δὲν ἐταπεινώθη περισσότερο ποὺ ἐπλησίασε σὰν κοινὸς θνητὸς τὸ βάπτισμα: «Τὸ γὰρ ἐκπλήττον ἐκεῖνο ἦν: τό, Θεὸν ὄντα,

βουληθῆναι γενέσθαι ἄνθρωπον· τὰ δὲ ἄλλα, λοιπόν, κατὰ λόγον ἔπεται ἅπαντα». Κι' ἔρχεται ὁ Χριστὸς πρὸς τὸ βάπτισμα, ὄχι γιὰ νὰ ὁμολογήσῃ ἐνοχὴν· «Ὁ γὰρ τὰ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἁμαρτήματα δυνάμενος ἀνελεῖν, πολλῶ μᾶλλον αὐτὸς ἀναμάρτητος ἦν»· γι' αὐτὸ καὶ ὁ Πρόδρομος δὲν ἀπεκάλεσεν ἀπλῶς τὸν Ἰησοῦν ἀναμάρτητον, ἀλλ' εἶπε τὸ βαθύτερο: «ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». (Ἰωάν. α' 29). Καὶ ἡ ὅλη διαλογικὴ συζήτησις πρὸ τοῦ Βαπτίσματος μεταξὺ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἀποκαλυπτικὴ τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου, ὅστις ἐτόνισε, στὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Βαπτιστοῦ, πῶς τὸ βάπτισμα εἶναι μιὰ τῶν νομικῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσις, καὶ ὅτι ἔχει χαρακτῆρα τυπικόν, ὅπως τὸ «σαράντισμα» καὶ ἡ περιτομὴ, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σκανδαλισμοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἀντικατάστασιν του μὲ τὸ βάπτισμα τῆς φωτιᾶς τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον διετάχθη ὡς ὄρος γιὰ τὴ σωτηρίαν τῶν πιστῶν (Ματθ. κβ' 29). Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, ὕστερα ἀπὸ τὸ σφοδρὸ ἔλεγχον, ποὺ προκαλοῦσε σὲ πολλοὺς φόβον καὶ σὲ ἄλλους συναίσθησι τῆς ἁμαρτωλῆς καταστάσεώς των τὸ κήρυγμά του, δὲν ἦταν οὔτε καὶ σ' ἄν τύπος, ἀπαραίτητο γιὰ τὸν Ἰησοῦν. Ἄλλ' ἡ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ δὲν παίρνει στὴ σοφία τῆς κριτικῆς. Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς ἐδέχθη τοῦ λυτρωμοῦ τὴν κραυγὴν στὰ νερά του ποὺ θὰ γίνουσι ὄχι καθαρτικὰ σωματικῶ ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεων μετὰ τὸ θρίαμβον τῆς Πεντηκοστῆς.

«Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεψύχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν». Ὁ Ἅγιος Χουστόμοσ· γράφει πῶς ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐνόμιζαν πῶς ὁ Πρόδρομος ἦταν ἀνώτερος τοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ ὅτι καὶ στὴν ἐρημίᾳ πέρασε ὅλα του τὰ χρόνια, καὶ υἱὸς Ἀρχιερέως ἦταν, καὶ ἀσκητικὴ στολὴ φοροῦσε, καὶ ἀπὸ στεῖρα μητέρα ἐγεννήθη καὶ ὅλον τὸν κόσμον καλοῦσε στὸ βάπτισμα, ἐνῶ ἐξ ἐναντίας ὁ Ἰησοῦς κατήγετο ἀπὸ μιᾶ ἄσημο κόρη—δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐμπεδωθῆ ἡ πίστις στὴν ὑπερφυσικὴ του ἐκ Παρθένου γέννησι—καὶ σὲ σπίτι ἀνετράφη καὶ μ' ὅλον τὸν κόσμον συνανεστρέφετο, καὶ ὅμοια μὲ τοὺς ἄλλους ἐνδυμασία φοροῦσε, καὶ, ἐπὶ πλέον, ἐδέχθη νὰ βαπτισθῆ ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, γι' αὐτὸ, θέλοντας νὰ τοὺς διαλύσῃ τὴν πλάνην ὁ Θεός, καὶ οὐρανοὶ ἀνοίγονται, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατέρχεται, καὶ φωνή, ποὺ κηρύττει τὴν ἀξίαν τοῦ Μονογενοῦς, ἀκούεται: «Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός». Θὰ μπορούσε νὰ παρερμηνευθῆ ἡ φωνὴ ἀπὸ τὰ πλήθη, ὡς ἀφορῶσα τὸν Ἰωάννην καὶ ὄχι τὸ Χριστό. Γι' αὐτὸ μὲ τὸ ἀνοιγμα

τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς κατέρχεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «ἐν εἶδει» περιστερᾶς, ὥστε νὰ δείξῃ καθαρὰ ὅτι ἡ φωνὴ «οὐ περὶ τοῦ βαπτίζοντος, ἀλλὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ βαπτιζομένου εἴρηται». Αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ σκοπὸς τῆς σωματοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιὰ νὰ γίνῃ ὁρατὸς ὁ δείκτης «οὗτος» ποῦ κατηθύνετο πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Κι' ἦταν γιὰ τοὺς δυσπίστους Ἰουδαίους τοῦτο ἀπαραίτητο νὰ γίνῃ. Γιὰ αὐτοὺς, ποῦ μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια μεταγανεστέρως ἔβλεπαν τόσα θαύματα μπροστὰ τοὺς, ἔμεναν ἄπιστοι, ἀσυγκίνητοι καὶ βλάσφημοι, πόσω μᾶλλον ἐὰν δὲν ἔβλεπαν αὐτὸ τὸ ἔκτακτο σημάδι ποῦ, μαζὶ μὲ τᾶλλα ἀγαθὰ τοῦ Ἰορδάνου, ἀπεκάλυπτε τὸ Μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἶναι ἓνα ἀξιοπρόσεκτο γεγονός γιὰ τὴ θεμελίωσι τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς μας ποῦ βάλλεται ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς ἀντιτριαδικούς Προτεστάντας. Τὸ ζήτημα τῆς ὀρθῆς πίστεως εἶναι κολοσσιαίας σημασίας γατὶ θεμελιώνεται ὁ ὀρθῆς βίος. Καὶ ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς «διὰ τοὺς ἀνοητότερον διακεμένους, καὶ χρῆζοντας ὀφείως αἰσθητῆς καὶ ἐπτοημένους πρὸς τὰ ὁρατὰ μόνον» τέτοια σημάδια· π.χ. ἦχον βιαιᾶς πνοῆς, πύρινες γλῶσσες κ.ἄ. Ἔτσι καὶ στὴν περίπτωσί μας. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐφάνη «ὡσεὶ περιστέρα» «ἐν» ὡσπερ ἀντὶ δακτύλου τινὸς δείξῃ τοῖς παροῦσι καὶ τῷ Ἰωάννῃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ». Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «οὐ φύσιν ἀνέλαβε περιστερᾶς», ἀλλ' εἶδος, καὶ ἄπαξ στὴ μοναδικῇ περίπτωσι τῆς Θεοφανείας, ὅπου τὸ «Πνεῦμα ἐν εἶδει περιστερᾶς ἐβεβαίου τοῦ Παλόγου τὸ ἀσφαλές». Ἔτσι μπαίνουμε ἐπισημότερα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ στὴ Νέα Διαθήκη, ἀπὸ τὸν τύπο στὴν οὐσία, ἀπὸ τὸ Νόμο στὸ βασιλεῖον τῆς Χάριτος, μὲ ἀκεραίας τὰς προσωπικὰς μας εὐθύνας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Πατὴρ προσθέτει: «Ἄφ' οὗ τὰ νοιώσης ὄλ' αὐτά, χριστιανέ μου, καὶ λάβης ὑπ' ὄψει σου τὴν ἀγάπην τοῦ καλοῦντος Θεοῦ, προσπάθησε νὰ πολιτευθῆς σύμφωνα μὲ τὴν τιμὴν ποῦ σοῦ ἐδόθη. Σταύρωσε τὸν ἑαυτὸ σου ἐπάνω στὸν ἑαυτὸ σου, καὶ δεῖξε διαγωγὴ ἀπολύτου ἀκριβείας ποῦ ἀρμόζει σὲ πολίτην τοῦ οὐρανοῦ. Μὴ νομίσης πὼς ἐπειδὴ τὸ σῶμα σου δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, ἔχει κάτι τὸ κοινὸ μὲ τὴ γῆ. Τὸ κεφάλι σου βρίσκειται στὴν κορυφῇ τοῦ σώματος. Σκέψου πὼς ἦσουν σὰν ἓνας τιποτένιος ἐπαίτης, ποῦ κάποιος Βασιλεὺς τὸν ἀνέβασε στὰ ἀνάκτορά του γιὰ παιδί του· καὶ κάτι παραπάνω ποῦ δὲν παίρνει σύγκρισιν· σ' ἀνέβασε στὸν οὐρανὸ καὶ σὲ υἱοθέτησε ὄχι ἄνθρωπος μὲ βασιλικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ Θεός... Πρέπει νὰ κρατηθοῦμε καλὰ καὶ νὰ διατηρήσωμε τὴν ἀρχικὴ μας εὐγένεια σὰν χριστιανοί. Τὸ νοῦ μας πάντοτε νὰ ὑψώνωμε στὸν οὐρανὸ ποῦ γιὰ μᾶς ἀνοίξει. Μᾶς καλεῖ ὁ Κύριος τῶν Ἀγγέλων καὶ τ' ἀγαθὰ ποῦ

μᾶς ὑπόσχεται εἶναι ἄρρητα καὶ ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην νόησι. Μᾶς φέρνει ἀπὸ τῆ θνητότητα στὸ λαμπρότατο φῶς τῆς ἀθανασίας. Μπροστὰ σὲ τέτοια ἀγαθὰ, εἶναι ντροπὴ νὰ μιλάμε γιὰ χρήματα καὶ γιὰ ἐμφανίσεις, πού στὴ σύγκρισί τους μ' ἐκεῖνα μοιάζουν μὲ τὰ εὐτελέστερα ράκη ἐπαίτου. Νὰ προσέξουμε καλὰ, γιατί, μετὰ τὴν ὑπερφυσικὴ ἀποκάλυψι καὶ τὴν υἰοθεσία μας δὲν θὰ τιμωρηθοῦμε πλέον σὰν ἀπλοῦ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὡς παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, ὅποτε γίνεται σ' ἐμᾶς «τὸ τῆς τιμῆς μέγεθος τιμωρίας μείζονος». Ὑστερα ἀπὸ τὴν περιστέρα, δὲν πρέπει νὰ τεντώσουμε, σὰν τοὺς πρωτοπλάστους, τ' αὐτιά μας στὸ φίδι, γιατί «καὶ τὰ πρότερα ἀκουσόμεθα ἐκεῖνα, ἀλλὰ τὰ πολλῶ τούτων χαλεπώτερα: τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὰ δεσμὰ τὰ ἄλυτα, τὸν σκώληκα τὸν ἰοβόλον, τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων». Λοιπόν, κράτει ἐκεῖνα τὰ κλειδιά πού σοῦ ἔδωσε στὸ βάπτισμά σου ὁ Θεὸς γιὰ τὸν Παράδεισο, γιατί ἐδῶ «κἂν κλεῖν ἐπιθήης, κἂν θύρας καὶ μοχλοῦς, κἂν μυρίους ἐπιστήσης οἰκέτας καὶ πάντων περιγένη τῶν κακούργων, κἂν τοὺς τῶν βασκανῶν διαφύγης ὀφθαλμοῦς, κἂν τοὺς σῆτας, τὸν γοῦν θάνατον οὐ διαφεύξῃ ποτέ...». Γι' αὐτὸ μετᾶθεσε τὸ μεγάλο σου στὸ οὐράνιο σπίτι σου, στὴν ὠχυρωμένη πόλι, πού δὲν χρειάζεται οὔτε κλειδιά, οὔτε θύρες, οὔτε μοχλοῦς, καὶ θὰ ζήσης ἀσφαλῆς. «Οὕτως ἄσυλον τὸ χωρίον ἐστι, καὶ φθορᾶ καὶ πονηρίᾳ πάσῃ ἄβατον ὑφέστηκε». Πίστευε τότε πὼς ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος θὰ σ' ἐνισχύσῃ στὸν ὄραϊό σου ἀγῶνα.

Ἄρχμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑΣ

Ἱεροκέρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΜΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ
ΤΟΜΟΙ 1 - 5

ΕΚΑΣΤΗ ΣΕΙΡΑ ΔΡΧ. 300

Πωλοῦνται εἰς τὰ Βιβλιοπωλεῖα καὶ εἰς τὰ Γραφεῖα
μας, ἀποστέλλονται δὲ καὶ ταχυδρομικῶς, ἐλεύθερα
ταχυδρομικῶν τελῶν.

Λ Ο Γ Ο Σ

Ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῆς σοροῦ εἰς Ἀθήνας τοῦ ἀειμνήστου
Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου, τοῦ Λεσβίου (1766-1828),
ὄηθεὶς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν τὴν 27-10-62
ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΑΙΟΥ
Ἀρχιεραγματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

«Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη· τὴν δὲ
σύνεσιν αὐτοῦ διηγῆσονται πολλοί, καὶ
τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν εὐλογίαις ἔσται».
(Σοφ. Σειράχ, ΜΑ' 14-16)

Μακαριώτατε Πρωθιεράρχα,
Σεβασμιώτατοι,
φιλόχριστον καὶ φιλογενὲς ἐκκλησίασμου,

Τὸ εὐσεβὲς τῶν Ἑλλήνων Γένος ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας θανα-
σίμως ἐτυραννήθη ὑπὸ λαοῦ, ἐχθροῦ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πολι-
τιομοῦ. Καθημερινῶς χεῖρες ἄδικοι κατ' αὐτοῦ ἠγείροντο, πᾶσα
πόλις καὶ χώρα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἐγένετο σφάγιον ἀσεβείας
ὠμοτάτης, τοῦ λοιμοῦ, τῆς πυρκαϊᾶς καὶ πάσης ἀνομίας. Κατὰ
καιροὺς τὸ ἄνθος τοῦ Γένους ἀπεθερίζετο, ἢ δὲ ὠριμος ἡλικία
εἰς τὴν ἀγχόνην ἐφέρετο καὶ συνεχῶς ἐσφαγιάζετο. Οἱ τοῦ Ὑ-
ψίστου σεβάσμιαι Ἱερεῖς καὶ Μοναχοὶ κατεξάλνοντο καὶ ἐπὶ
στρέβλης ἀπέθνησκον, οἱ πανιερώτατοι Ἀρχιερεῖς ἀνηλεῶς κατε-
σφάζοντο, οἱ φωστῆρες τῆς Πατριαρχικῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπε-
σβέννοντο, κρεμώμενοι καὶ φυλαττόμενοι σιδηροδέσμοι πρὸς σφα-
γὴν, ἀγιώτατοι δὲ Πατριάρχαι διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου ἐδικάζ-
οντο. Ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγιωτάτη αὐτοῦ πίστις, ἢ τιμὴ, ἢ περι-
ουσία καὶ ἡ ζωὴ του κατεσπαράσσοντο δεινῶς ὑπὸ τοῦ οὐτιδανοῦ
τῆς τυραννίας ὑπηρετοῦ. Ὑπέφερε δὲ πάντα ταῦτα τὸ εὐσεβέ-
στατον Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ καὶ πρόην μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν τῆς
γῆς διὰ τὰ ἀγαθὰ του περιζλευστάτον, καὶ ὕστερον διὰ τὴν εἰς
τάς συμφορὰς του γενναιοῦτητα περιώνυμον. Ἄλλ' ἐν τῇ ἀνηκού-
στω ταύτῃ συμφορᾷ του κατέφυγεν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ τὴν
θαλαπωρὴν τῆς Ἁγίας αὐτοῦ Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἧς κέντρον
πανορθόδοξον καὶ περιώνυμον, ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Αὕτη κατέστη ὁ προστάτης, ὁ κηδεμὼν
τῶν ὑποδοῦλων οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ συντηρητῆς τῶν ἱερωτάτων
τοῦ Γένους παραδόσεων καὶ ἡ σωτήριος κιβωτὸς τῆς ἐθνικῆς τῶν
Ἑλλήνων συνειδήσεως. Αὕτη ἐφώτιζε τοὺς ὁμοδόξους λαοὺς,
ἴδρον σχολεῖα ἔθνοπλαστικά καὶ ἠθοπλαστικά, διὰ δὲ τῆς ἰδρύ-

σεως και συντηρήσεως παντοίων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἐν ἐλέῳ ἐλίπιαν τὰς πληγὰς τῶν πασχόντων και διετήρει ἄσβεστον τὴν λαμπάδα τῆς κατὰ Χριστὸν Ὁρθοδόξου πίστεως και τῆς ἐθνικῆς φλογὸς διὰ τῶν ἱερῶν αὐτῆς τελετῶν και ἀκολουθιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἐνεθάρρυνε τὴν ἀθάνατον κλεφτουργίαν, ἡ Ἐκκλησία ἐνίσχυε τὴν κοινοτικὴν ζωὴν, ἡ Ἐκκλησία ἠδλόγει τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων και ἡ Ἐκκλησία ὑπέφερε τὰ πάνδεινα διὰ τὴν τοῦ Ἔθνους συντήρησιν και κατέστη ὁ στρατὸν τῶν παλληκαριῶν διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνέδειξε τοὺς μεγάλους ἐκείνους Πατριάρχας, τοὺς ἐπιφανεστάτους Ἀρχιερεῖς, τὴν ἀφανῆ χορείαν τῶν ἀγωνιστῶν κληρικῶν και μοναχῶν, τοὺς πρωτεργάτας δηλαδὴ, πρωτοπόρους και πρωτοεργοὺς τῆς Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων ἐξεγέρσεως, ὧν προέχει ἡ μεγάλη ἡγετικὴ και ἐθνικὴ φυσιογνωμία τοῦ ἀοιδίμου μητροπολίτου Ἄρτης και εἶτα Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου τοῦ Δεσβίου «οὗ ὁ ἔπαινος πολὺς ἐν τῷ Ἰσραὴλ». Ἐπὶ εὐκαιρίᾳ τοῦ πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Ἰωβηλαίου τῆς ἐνώσεως τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, πρωτοβουλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου, ἀνεκομίσθησαν ἐκ Λιβόρνον τῆς φιλοξένου Ἰταλικῆς γῆς τὰ λείψανα τοῦ ἱεροτάτου Ἰγνατίου, ἵνα ταφῶσιν ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ νήσῳ Δέσβῳ ἐν ἱεραῖς τελεταῖς και ἕμνοις ἐξοδίοις, συμπροσευχομένων νοερῶς τῶν ἀπανταχοῦ Πανελλήνων, ὅπως «δίκαιος εἰ τελευτήσῃ ἐν ἀναπαύσει ἔσται». Διότι, ὄντως «τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν εἰρήρῃ ἐτάφη· τὴν δὲ σύνεσιν αὐτοῦ διηγῶνται πολλοί, και τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν εὐλογίαῖς ἔσται».

Ἰγνάτιος, ὁ περικλεῆς τῶν κάτω χρόνων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Ἱεράρχης, κατὰ κόσμον Ἰωάννης Μπάμπαλος, ἐγεννήθη κατὰ τὸ σωτήριο ἔτος 1766 ἐν Μυτιλήρῃ ἐκ γονέων Ἀποστόλου και Μαλαματένιας, καταγομένων ἀπὸ τὸ χωρίον Χρῦσαφα Λακεδαίμονος. Ὁ ἐκ πατρὸς θεῖος αὐτοῦ ἱερομόναχος Γεράσιμος ἐδίδαξεν αὐτῷ τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐπότισεν αὐτὸν μὲ τὰ νάματα τῆς θείας σοφίας και εὐσεβείας και, κατὰ τὴν προτροπὴν τοῦ πρωτοκορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Ἁγίου Πέτρου «ἐπιχορήγησατε ἐν τῇ πίστει τὴν ἀρετὴν» (Β' Πέτρον 1,5), ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον. Μεταβὰς ὁ ἱερομόναχος Γεράσιμος εἰς Κωνσταντινούπολιν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν νεαρὸν Ἰγνάτιον, ὅστις ὁρεγόμενος εὐρύτερας μαθήσεως ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν, τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν,

τὸ φυτώριον τοῦτο τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ ὑποδοῦλου Γέροντος, μετὰ ταῦτα δὲ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Σαμουὴλ καὶ κατέστη ἀρχιδιάκονος αὐτοῦ, ἴνα, ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, κατὰ τὸ ἔτος 1794, νεώτατος, ἐκλεγῆ, χειροτονηθῆ καὶ κατασταθῆ Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης εἰς διαδοχὴν Μακαρίου τοῦ Βυζαντίου, εἰς τὴν Γεροντικὴν Μητρόπολιν Δέρκων μετατεθέντος.

Ὑπηρετεῖ ἔκτοτε, πιστῶς καὶ εὐδόκως, ἐκ τῆς περιόπτου ταύτης θέσεως τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν, τὸν θεόθεν εἰς τὸ διηγεκὲς κατασταθέντα ἀγρυπνον καὶ πιστὸν φύλακα τῆς εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν θείων αὐτῆς δογμάτων καὶ θεσμῶν. Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἔλλογιμώτατος ὑφηγητὴς τῆς Ἱστορίας κ. Ἐμμανουὴλ Πρωτοψάλτης «ἐνδεκαετίαν ὄλην, ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος ἐποίμανε τὸ λογικὸν αὐτοῦ ποιμνιον, ὠφελῶν αὐτὸ καὶ παραμυθούμενος ὡς πατὴρ ἀγαθὸς καὶ πολλάκις ἀπαλλάττων ἐκ πολλῶν συμφορῶν, ὅσας ἐσφενδόνιζε συνεχῶς κατὰ τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν ἢ τυραννικῆ ἀπληστία τοῦ ἐκεῖ σατραπεύοντος Ἀλῆ-Πασᾶ, παρ' ᾧ καὶ συχνάκις ἐξ ἀνάγκης διέτριβεν ὁ ἀείμνηστος Ἱεράρχης, οἰκονομῶν καὶ ἐξευμενίζων τὴν ἀργίαν τοῦ σατραπῆου ψυχὴν μετ' ἄκρας φρονήσεως καὶ συνείσεως πολιτικῆς». Μετὰ τὴν πώλησιν τῆς δυσμοίρου Πάργας εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶν ὁ φιλογενὴς Ἱεράρχης, διὰ λόγους προνοίας, κατέφυγε τὸ 1805 εἰς Κέρκυραν ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Λευκάδα ἐνισχύων τοὺς Ἕλληνας ὀπλαρχηγούς κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου. Ἐπανελθὼν αὖθις εἰς Κέρκυραν, ἠσύχαζε, διαφυγῶν δολοφονικὴν ἀπόπειραν, ἣν δις ἐνήργησε κατ' αὐτοῦ ὁ τύραννος Ἀλῆ Τεπενλελῆς, τὴν δευτέραν ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας· ἀλλ' ὁ ἀνεκτικὸς Ἱεράρχης «τοὺς δολοφόνους φωράσας καὶ παραστήσας εἰς τὴν τοπικὴν ἐξουσίαν, καὶ ὁμολογήσαντας τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ἔπειτα συγχωρήσας καὶ βραβεύσας ἀπέλυσεν».

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1808 διὰ τῆς συναντήσεως τῆς Ἐρφοῦρης αἱ δύο ἡγεμονίαι Βλαχίας καὶ Μολδαντίας παρεχωρήθησαν τῇ Ἀυτοκρατορικῇ Ρωσίᾳ, εἰς ἣν εἶχεν καταφύγει ὁ Ἰγνάτιος· ἐκεῖ ἐξελέγη τὴν 15ην Ἰανουαρίου 1810 Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας καὶ ἐνεθρονίσθη εἰς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ ἔδραν του τὴν 5ην Μαΐου 1810, παρόντων τῶν ἀρχόντων, ὅλων τοῦ κλήρου καὶ πλήθους λαοῦ. Ὁ ἐκφωνηθεὶς, ἐπὶ τῇ περιστάσει, ἐνθρονιστήριος αὐτοῦ λόγος παραμένει ἐς αἶδι θανμάσιον μνημεῖον τῆς ὀητορικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ποιητικῆς τέχνης. Ὡς Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ἤσκησεν εὐρὴν θρησκευτικόν, ἐκκλησιαστικόν, ἐθνικὸν καὶ πολιτικὸν ἔργον· ἰδιαίτατα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ

έλληνικοῦ διαφωτισμοῦ. Πρὸς τοῦτο: 1) Προέβη εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ θερμὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος λειποτρογούντος ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικοῦ Λυκείου. 2) Κατ' Ἰούλιον τοῦ 1810 ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς «Φιλολογικῆς Ἑταιρείας», ἧς τὰ μέλη ἦσαν ἄνδρες πεπαιδευμένοι, προερχόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, τῶν ἐγγενῶν, τῶν ἰατρῶν, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἐμπόρων, σκοπὸς δὲ αὐτῆς ἦ ἐπέκτασις τῆς μορφώσεως καὶ τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. 3) Ὑπεστήριξε τὴν ἔκδοσιν ἐν Βιέννῃ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1811 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπιφανοῦς λογίου ἀρχιμ. ἀειμνήστου Ἀρθίμου Γαζῆ τῆς πρώτης ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Λόγιος Ἑομῆς» καὶ 4) Διὰ τοῦ συστήματος τῶν ὑποτροφιῶν, δαπανῶν ἐξ ἰδίων, ἐξεπαίδευσε χορεῖαν ὀλόκληρον φιλομαθῶν νέων Ἑλλήνων εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης. Συνελόντι εἰπεῖν, ὁ αἰόδιμος Ἱεράρχης μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἀνεδείχθη ὁ φανατικὸς ὁπαδὸς τῆς πνευματικῆς τοῦ Γένους ἀναγεννήσεως.

Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τῆς 28ης Μαΐου 1812, καθ' ἣν αἱ παρίστροι ἡγεμονίαι ἀπεδόθησαν αὐτῆς τῇ Τουρκίᾳ, ὁ Ἰγνάτιος ἐκδηλωθεὶς ἤδη κατὰ τῶν Τούρκων διὰ τὰς προγενεστέρας αὐτοῦ δράσεις ἐν Ἠπείρῳ, ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἐν Βλαχίᾳ, ἀπεχώρησεν οἰκιοθελῶς ἐκ τῆς Μητροπόλεώς του καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1812 ἐγκατεστάθη ἐν Βιέννῃ, ἔπειτα δὲ εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας, ἀνέτως διαβιῶν διὰ τῆς χορηγηθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἰσοβίου συντάξεως καὶ τῶν πολλαπλῶν πρὸς αὐτὸν εισφορῶν ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν τῆς διασποράς. Ὅτε τὸ 1813 ἰδρῦθη ἐν Ἀθήναις ἡ «Φιλόμουσος Ἑταιρεία», ἧς μέγας προστάτης, κηδεμὼν καὶ χορηγὸς κατέστη ὁ εὐγενὴς Κερκυραῖος εὐπατριδὴς Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ Μητροπολίτης Ἰγνάτιος ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς κινήσεως ταύτης ἐν Εὐρώπῃ.

Ἐν Πίζῃ, παρὰ τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ἡλικίας του, παρηκολούθει μαθήματα ἰατρικῆς εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον, ἰδιαιτέρως δὲ ἐξετιμᾶτο ἡ θεολογικὴ καὶ ἱστορικὴ του κατάρτισις, ἧτις δὲν ἦτο ἐκ τῶν συνήθων ἐκτήσατο δὲ καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ συνέγραψε ἀνωνύμως ἐκδοθεῖσαν σοφὴν περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου πραγματείαν ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου Κ., ἀφιερῶσας αὐτὴν τῷ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ρωσίας Ἀρχιεπισκοπῆς Ρωμαντώφ.

Μετὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς μεγάλης ἡμῶν Ἐπαναστάσεως, ἐνεργὸν μέλος ὦν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐγένετο διάπυρος κήρυξ τοῦ δικαίου ἀγῶνος ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπίμονος παραστάτης τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀγωνιστῶν ἐντὸς τῆς φλεγο-

μένης χώρας. Ἔθεσε πρὸς τοῦτο εἰς ἐνέργειαν τὴν φλογερὰν τοῦ φιλοπατρίαν, τὴν ἔμφυτον εὐφυΐαν του, τὴν τεραστίαν πολιτικὴν πειρὰν του, τὰς στενὰς σχέσεις του μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων ὀπλαρχηγῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὴν ἐγκάρδιον φιλίαν του μετὰ τοῦ κόμητος Ἰωάννου Καποδίστρια, τὰς φιλικὰς σχέσεις του μετὰ τῶν ἰθνηόντων ἐν Ρωσία ἀνδρῶν, τινὲς τῶν ὁποίων περιέβαλλον αὐτὸν δι' ἐξαιρέτου εὐνοίας, καὶ τέλος τὰς σχέσεις του μετὰ διακεκριμένων Εὐρωπαίων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται εἰς τὸν κατάλογον τῶν μεγάλων φιλελλήνων. Ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος Α', ὁ κόμης Ν. Ρομαντόφ, ὁ Ἀλέξανδρος Στούρτζας, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ Ἰωάννης Καρατζᾶς, ὁ Βαρώνης Στρογγανῶφ, ὁ Εὐνάρδος, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὁ Μαρομχάλης καὶ ὁ κόμης τοῦ Νέσσελροδ ἐτίμων τὸν Μητροπολίτην Ἰγνάτιον διὰ τῆς φιλίας των καὶ τὸν περιέβαλλον διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης των. Τὸ ἔργον του κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἦτο «ἐνεργὸς καὶ δραστηρία συμπαραστάσις πρὸς τοὺς μαχομένους Ἕλληνας, ἠπλοῦτο εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ὑπερανθρώπου ἐκείνης πρόσπαθείας καὶ ἀνεφάρετο εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἀγῶνος, τὸν πολιτικόν, τὸν στρατιωτικόν, τὸν οἰκονομικόν καὶ τὸν πνευματικόν». Πρὸς τοῦτο ἀφευδεῖς μάρτυρες ἔστωσαν 1) ἡ ἀλληλογραφία αὐτοῦ, ἀνερχομένη εἰς 269 ἐπιστολάς καὶ ὑπομνήματα, δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς περιφήμου περὶ αὐτοῦ μονογραφίας τοῦ ἔλλογιμωτάτου ὕφηγητοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Πρωτοφάλτου καὶ 2) ἡ ὑπ' ἀριθμ. 171 ἀπὸ 5 Μαΐου 1827 πράξις τῆς Γ' Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως καθ' ἣν «τὸ ἔθνος συνηγμένον εἰς Γ' Ἐθνικὴν Συνέλευσιν κηρύττει διὰ τοῦ παρόντος ἐπισήμου τὴν πρὸς τὴν Πανιερότητά Σας εὐγνωμοσύνην του, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδείξατε ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆλον». Τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1828, ἀφοῦ προηγουμένως ἐχαιρέτησε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια, ὡς πρῶτον τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτου, εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα τριῶν ἐτῶν, μετέστη πρὸς Κύριον εἰς Πίζαν, κηδευθεὶς ὑπὸ τῶν δύο ἐφημεριῶν τῆς ἐν Λιβόρῳ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ταφεὶς εἰς τὸν πρόναον αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου πλακὸς ὁ λόγιος Περικλῆς Ζερλέντης ἐχάραξε χαρακτηριστικὸν ἐπίγραμμα περὶ τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ ἀποικομένου Ἐθνικοῦ Ἱεράρχου. Ὁ θάνατός του συνεκίνησε καὶ κατελόπησε πάντας τοὺς Ἕλληνας καὶ Φιλέλληνας. Πολλαχόθεν ὑπῆρξαν πολλαὶ ἐκδηλώσεις θλίψεως, τμητικαὶ δὲ ἀφιερώσεις ποιημάτων καὶ βιβλίων ὑπὸ ἡμετέραν καὶ ξένων σοφῶν ἐγένοντο πρὸς αὐτόν. Γράφον ὁ ἀειμνηστος Ἰγνάτιος κατὰ τὸ 1823 πρὸς τὸν Πρίγκηπα Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ὑπέδειξε τὴν ἀνά-

γκην ὅπως ἀνατεθῆ εἰς ἰκανόν τινα ἄνδρα ἢ σύνταξις ἱστορικῆς ἐκθέσεως τῶν γεγονότων τῆς Ἐπαναστάσεως: «διὰ νὰ φανῶσι μίαν ἡμέραν» ὡς αὐτολεξεὶ γράφει ὁ ἴδιος «ποιοὶ ἔσωσαν τὴν Πατρίδα καὶ νὰ τοὺς γνωρίσῃ χάριν τὸ Γένος. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις καὶ οἱ λόγοι ἐκάστου νὰ μένωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν γνωστοί».

Φιλογενέστατε καὶ ἀειμνηστε Ἱεράρχα,

Ἐπιφύλαξας πράγματι ὁ Ἕλλην Ἱεράρχης, ὁ συνδνάσας ἁρμο-
νικῶς τὴν φλογερὰν χριστιανικὴν ὀρθόδοξον πίστιν μετὰ τῆς γεν-
ναιόφρονος φιλοπατρίας. Ἐπηρετήσας πιστῶς τὴν ἀτυράνητον,
ἀδούλωτον, ἀήτητον πόλιν τοῦ Θεοῦ ζῶντος, τὴν μεγάλην Αὐτοῦ
Ἐκκλησίαν, σφόδρα δὲ ἠγάπησας καὶ ἐτίμησας τὴν πολυπόθητον
Ἑλλάδα, ἀναλώσας καὶ καταδασιανήσας ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀπε-
λευθερώσεως τοῦ γένους σου· διὸ καὶ μνήμην κατέλιπες εὐκλεῆ
ἐν τε τοῖς ὀμοδόξοις καὶ ἑτεροδόξοις, οἵτινες διαφερόντως σὲ ἐτί-
μησαν, καὶ ἐν ὅλῳ τῷ Πανελληνίῳ. Εἶχες τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κατ-
έλθῃς εἰς τὴν ἑνδοξὴν πατρίδα διὰ νὰ ἀσπασθῆς τὴν πατρίαν
γῆν, ἀλλ' αἱ περιστάσεις δὲν σοῦ τὸ ἐπέτρεψαν. Ἦδη, νεκρὸς
εὐρίσκεισαι ἐπὶ τῆς χώρας τῶν προγόνων σου, ἡ δὲ ψυχὴ σου νοερῶς
ἀγάλλεται διὰ τὴν συντελεσθεῖσαν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος,
τὴν δι' ἀγώνων συνεχῶν μέγαλυνσιν αὐτῆς καὶ τὴν συγκρότησιν
τῆς εἰς Κράτος ἐνομούμενον καὶ πολιτισμένον. Δέου ὑπὲρ ἡμῶν
τῶν Ἑλλήνων, προσεύχου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἰκέτευε ὑπὲρ
παντὸς τοῦ λαοῦ. Οἱ ἐξ αἵματος καὶ πίστεως Ἕλληνες ἀδελφοί σου,
ὅταν τὸ γεγρονὸν σκῆνωμά σου θὰ ἐναποτίθεται εἰς τὴν γενέτειράν
σου νῆσον πρὸς αἰωνίαν ἀνάπαυσιν ἐγνωμόνως θὰ ψάλλωσι:
«Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη· τὴν δὲ σύνεσιν αὐτοῦ διηγῆ-
σονται πολλοί, καὶ τὸ μνημόσνον αὐτοῦ ἐν εὐλογίαις ἔσται».

Τοῦ ἀειμνήστου φιλογενεστάτου Μητροπολίτου Οὐγγροβλα-
χίας Ἱγνατίου, εἴη αἰωνία ἡ μνήμη. Ἀμήν.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς
ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεο-
λογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ'
αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΜΙΑ ΑΛΗΘΕΙΑ

Εἰς τὸν τύπον ἐδημοσιεύθη πρὸ πολλοῦ μία ἀνακρίβεια, ὅτι δῆθεν οἱ σημερινοὶ Ἐκκλησιαστικοὶ ἱεροκλήρυκες κηρύττουν τὴν «περιφρόνησιν τοῦ σώματος εἰς ὄφελος τῆς ψυχῆς», ἐνῶ ἀντιθέτως «ὁ χριστιανισμὸς ἐπρόσεξεν πολὺ τὸ σῶμα». Ἐπειδὴ πρόκειται ἐνταῦθα προφανῶς περὶ μιᾶς παρεξηγήσεως, πρὸς ἄρσιν ταύτης καὶ πρὸς χάριν τῆς ἀληθείας ἐπιτραπείτω μοι νὰ ἀναφέρω ἐν ὀλίγοις ποία εἶναι ἡ χριστιανικὴ ἀντίληψις καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ γενικώτερον ὕλης καὶ πνεύματος, διερμηνεύων οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τῶν Χριστιανικῶν κηρυγμάτων καὶ πρὸς κοινὸν ὄφελος.

Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον μὲ ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ παρέσχε πρὸς αὐτὸν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ὕλικήν συντήρησίν του, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀπολαύσεως τούτων καὶ τῆς συντηρήσεώς του. Συνεπῶς ἀποτελεῖ καθήκον ἡ περιποίησις τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἄλλωστε εἶναι ὄργανον τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ μεταξὺ τῶν ὁποίων σχέσις πρέπει νὰ εἶναι ἀρμονικὴ, καθ' ὅσον μεταξὺ τούτων ὑπάρχει ἀλληλεπίδρασις, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀσθένεια ἢ ὑγεία τοῦ ἑνὸς νὰ ἐπηρεάζῃ τὸ ἄλλο, καθὼς πιστεύει καὶ διδάσκει καὶ ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη, ἡ ὁποία καὶ δέχεται καὶ ἐρευνᾷ τὸν ψυχροσωματικὸν ἄνθρωπον.

Τὸ σῶμα ὀφείλομεν νὰ μὴ τὸ καταπονοῦμεν μὲ τὰς ἀκρότητας οὔτε νὰ τὸ ἐξαντλοῦμε μὲ τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἀταξίας τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ τὸ περιποιούμεθα, προσέχοντες ὅμως πάντοτε νὰ κρατοῦμεν τοῦτο ὑποχείριον ὄργανον τῆς ψυχῆς πρὸς ἐκτέλεσιν καλῶν πράξεων. Ὁ Θεὸς ἄλλωστε ἐδημιούργησε καὶ τὰ δύο, τὴν ὕλην καὶ τὸ πνεῦμα. Πρέπει δὲ καὶ τὰ δύο νὰ ἐναρμονίζωνται καὶ νὰ ἐκπληροῦν τὸν προορισμὸν των. Ἡ Βίβλος μᾶς διαφωτίζει πλήρως περὶ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ἀναφέρω ἐν συνεχείᾳ διότι εἶναι θέμα σχετικὸν μὲ τὸ ἀνωτέρω:

Κατὰ τὴν Βίβλον ἡ ὕλη εἶναι στοιχεῖον ποῦ ἐδημιούργησε ὁ Θεὸς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος, ὡς καὶ τὴν τῆς Περσικῆς καὶ Ἰνδικῆς θρησκείας δοξασίαν, ἥτις ἐδέχτο τὴν αἰωνιότητα τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα ἔχθρικά καὶ ἀντίθετα. Εἰδικώτερον μᾶς λέγει: «Ὁ τὶ ἡ ὕλη ἔχει σκοπὸν διὰ τὸν Θεόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Θεόν, ἡ ὕλη ἐκδηλώνει εἰς τὸ ὕλικόν δημιουργικὸν σύμπαν γραμμὰς δυνάμεως, σοφίας καὶ ἀγαθότητος «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοράται ἢ τε αἰδίου αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης (Ρωμ. α', 20).

1) Ἡ ὕλη εἶναι ἀνάγλυφος ἐκδήλωσις τοῦ Θεοῦ πνεύματος. Τὸ σύμπαν εἶναι μία Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία πρὸς πραγματογνωσίαν καὶ μελέτην τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Θεοῦ. Πράγματι ὁ ἄνθρωπος μελετᾷ τοὺς οὐρανοὺς μὲ τοὺς Γαλαξίας καὶ ἀστέρας καὶ κινήσεις αὐτῶν, καὶ εὐρίσκει ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα» (ψαλμ. ιη', ιθ', ιζ'), καὶ διὰ τὰ ἀπροκατάληπτα πνεύματα ὁ οὐρανὸς εἶναι διαφανὴς ἐπιτρέπων εἰς τὰ ὄντα νὰ βλέπουν τὸν ὄπισθεν Δημιουργόν. Τὴν ὕλην ἐδημιούργησε διὰ νὰ ἐξωτερικεύῃ τὰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάγλυφοι ἀποκρυσταλλωμένοι εἰς τὰ ἀντικείμενα, ἅτινα εἶναι ἢ φανέρωσις τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.

2) Ἡ ὕλη ἐξυπηρετεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐπίσης, ὅστις ἐπὶ τῆς ὕλης ἐξωτερικεύει, ἀπεικονίζει καὶ ἀποκρυσταλλώνει τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον. Εἶναι τὸ περιβάλλον του, εἰς ὃ τὸ πνεῦμα θὰ ἐκτυλίξῃ τὴν δρᾶσιν του, ἐξ οὗ αἱ Ἐπιστημαί, ὁ ζωγράφος, ὁ μουσικός, ὁ γεωργός, ὁ καλλιτέχνης...

3) Ἡ ὕλη ἐδόθη ὡς μέσον ἀποκαλύσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰς αἰσθήσεις. Ὁ Θεὸς Παῦλος εὐλογεῖ τὸν Θεὸν τὸν παρέχοντα ἀφθόνως τὰ πάντα. Ἄρα ἡ ὕλη δὲν εἶναι ἐχθρά, ἀλλὰ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις πρέπει νὰ συναπολαμβάνῃ ταύτης ἐν ἀγάπῃ χριστιανικῇ καὶ δικαίᾳ συμμετοχῇ, καὶ ὅχι ἐγωϊστικῶς καὶ μετὰ φιλαυτίας.

4) Ἡ ὕλη εἶναι δεκτικὴ δοξασμοῦ. Ἡ Βίβλος διακηρύττει ὅτι ὅταν ἐξέπεσε τὸ πνεῦμα συνεξέπεσε καὶ ἡ ὕλη. Τὸ περιβάλλον καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ σύμπαντος ἔχει γραμμάς πτώσεως, τῆς ὕλης παρακολουθούσης τὸ πνεῦμα. Ἡ ὕλη τοῦ σώματος διὰ τῆς παρακοῆς ἐγινε θνητὴ, ἐνῶ ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων αὕτη θὰ εἶναι ἐξαιρετικῆς τελειότητος. Τότε ἡ ψυχὴ θὰ προσλάβῃ τὸ πνευματικὸν σῶμα, ἐνδοξον, λαμπρὸν ἀθάνατον (Α' Κορ. ιε', 53-54, 43). Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑλικὸν σύμπαν θὰ ἀλλάξῃ, θὰ δοξασθῇ καὶ αὐτὸ «καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β' Πέτρ. γ', 13). Ὡστε ἡ ὕλη ἐξυπηρετεῖ τὸ πνεῦμα, τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἔχει μέλλον δοξασμοῦ, ὅπερ θὰ ἀκολουθήσῃ μὲ τὸν δοξασμὸν τῶν λειπρωμένων ἀνθρώπων. Αἱ φωτοβόλοι αὐταὶ ἀλήθειαι πηγάζουν ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἧς τὸ φῶς τὸ πνευματικὸν εἶναι ἐξ ἀποκαλύψεως.

5) Ἄλλ' ἐπιτραπέιτω μοι νὰ προχωρήσω, ὡς σχετικῶς, καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ὕλης καὶ

πνεύματος καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς διαταράξεως τῆς σχέσεως ταύτης. Ἡ ὕλη, εἶπομεν, ἐπλάσθη διὰ τὸ ἐξυπηρετῆ τὸ πνεῦμα. Ἄλλ' ἡ ἐξάρτησις αὕτη ἔχη μεγίστας συνεπειάς. Ἐὰν τὸ πνευματικὸν ὄν εὐρίσκεται εἰς σχέσεις ὀμαλὰς μετὰ τὸν Θεόν, ἡ ὕλη εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐξυπηρετῆ τὸ πνεῦμα, τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν ἡ σχέσις ἔχη καταστραφῆ, τότε εἰς τὴν ὕλην παρατηρεῖται μία ἀνωμαλία, οἶονεὶ ἀνταρσία κατὰ τοῦ πνεύματος, ἕνεκα τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ του. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πειθαρχῶν εἰς τὸν Θεόν εἶχεν ὅλην τὴν φύσιν ἐν ἁρμονίᾳ, ὅταν ὅμως διὰ τῆς παρακοῆς ἀπεκόπη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπηκολούθησεν ἡ ἀνταρσία τῆς ὕλης, καὶ ἡ φύσις εὐρίσκεται ἔκτοτε εἰς βασικὴν ἀντίθεσιν μετὰ τὸ ἐλεύθερον ὄν, τὸν ἄνθρωπον, ποῦ δὲν ἔχει δεσμὸν μετὰ τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ φθαρτότης τοῦ σώματος καὶ αἱ θεομηνίαι, σεισμοί, λοιμοὶ κ.λ.π. καταστροφαί. Ἡ βροχὴ ἡ παγκόσμιος, ἡ καταστροφὴ τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρας καὶ ὅλα τὰ ὡς μέλλοντα προλεγόμενα ἀπὸ τὸν Χριστόν, δεικνύουσι φύσιν ἐπαναστατημένην κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ εἶναι μία μαρτυρία τῆς ἀποστασίας τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ φύσις λοιπὸν παρακολουθεῖ τὴν στάσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ φύσις ἐτάχθη ὡς ὑπηρετής.

Τὸ ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει δύο ζῶνας ἢ περιβάλους. Πρῶτος περιβάλος τοῦ πνεύματος εἶναι τὸ σῶμα, δεύτερος εἶναι ἡ φύσις. Καθ' ὅσον τὸ πνεῦμα εὐρίσκεται εἰς ὀμαλὴν σχέσιν μετὰ τὸν Θεόν, κατὰ τοσοῦτον ἀπολαύει καὶ τῆς σωματικῆς ὑγείας. Ἡ ἀνταρσία τοῦ πνεύματος κατὰ τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἡ ἁμαρτία ἐπιφέρει διαταραχὴν εἰς τὸ σῶμα. Ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ σώματος τὸ μικρόβιον εἶναι τὸ δεύτερον αἷτιον, τὸ πρωτεῦον εἶναι ἡ ἁμαρτία. Αὕτη ἐξήντησε τὸ σῶμα καὶ τὸ κατήνησεν εὐπρόσβλητον ἀπὸ τὸ μικρόβιον. Ὁ Χριστὸς ποῦ δὲν ἡμάρτησε, δὲν ἡσθένησε ποτέ. Ἄλλ' ἡ ἡθικὴ ἀνωμαλία τοῦ πνεύματος ἔχει ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν φύσιν. Οἱ σεισμοί, λοιμοί, πόλεμοι εἶναι δευτερεύοντα αἷτια, πρωτεῦον εἶναι ἡ ἁμαρτία.

Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι κακός, ἀλλ' ἐπιτρέπει τὰ δεινὰ διὰ παιδαγωγικούς λόγους (Ἐβρ. ιβ', 5-11). Θὰ ἦτο δὲ συνένοχος ἐὰν τὸν ἄφηνε τὸν ἄνθρωπον νὰ διάγῃ ὀμαλὴν ζωὴν εἰς τὸν κατήφορον τῆς ἁμαρτίας. Ἐντεῦθεν ἐπιφέρει τὰς πληγὰς αὐτάς, ἵνα ὀλόκληρος κόσμος ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν. Ἐὰν εὐρισκώμεθα ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τοῦ Θεοῦ θὰ ἔχωμεν τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ὑγείας τοῦ σώματος ὡς καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως. Ἡ Ἁγία Γραφή διὰ τῶν σελίδων τῆς διακηρύσσει τὴν ἀλήθειαν ταύτην «ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε, ἐὰν δὲ μὴ, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται» (θέλει καταφάγει). (Ἡσα. α', 12). Πρβλ. Λευϊτ.

κς', 14, Δευτ. κη', 24-40, Β'. Χρον. ζ', 13-15. 'Ιερεμ. γ', 12-13).
 'Ο Θεός δια τού προφήτου Του επίσης λέγει: «... 'Ο Κύριος
 ἔχει κρίσιν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς γῆς, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἀλή-
 θεια οὐδ' ἔλεος, οὐδὲ γνώσις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. 'Επιπορκία
 καὶ ψεῦδος, καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα ἐπλημμύρισαν, καὶ
 αἵματα ἐγγίζουσιν ἐπὶ αἵματα, διὰ τοῦτο θέλει πενθήσει ἡ γῆ,
 καὶ πᾶς ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ θέλει λειποψυχήσει...» ('Ιωσηφ' δ', 1-3).

Μήπως ὅλα αὐτὰ δὲν μᾶς εὐρῆκαν στὸν τελευταῖον πόλεμο;
 Πόσα δὲν ὑποφέραμε στὴν κατοχὴ; Καὶ μήπως δὲν πρέπει ν'
 ἀποτελέσουν ταῦτα δίδαγμα πρὸς ἀποφυγὴν καὶ τῶν σήμερον
 ἐγκυμονούντων δεινῶν;

'Αλλ' ὁ Θεός εἶναι «ὁ συγχωρῶν ἀφθόνως». «Οἰκτίρων καὶ
 ἐλεήμων ὁ Κύριος. Δὲν θέλει δικαιολογεῖ διὰ παντός...». «Δὲν
 θέλω, λέγει, τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψῃ...
 καὶ νὰ ζῆ... ('Ιωνᾶ γ', 9, 10, δ', 2. 'Ησ. νε', 7. Ψαλμ. ργ', 8, 9.
 'Ιερ. λγ', 11). 'Ιδοὺ τὸ κλειδί τῆς σωτηρίας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν
 δεινῶν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰ ἄτομα καὶ διὰ
 τὰ ἔθνη. 'Η εὐκρινὴς μετάνοια καὶ ἡ σταθερὰ πίστις πρὸς τὸν
 Θεόν, διὰ 'Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅστις ἀπέθανε διὰ
 τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, «ὁ δίκαιος ὑπὲρ τῶν ἀδίκων» (Α' Περτ. γ',
 18) «ἀνέστη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμ. δ', 25), καὶ ὁ ὁποῖος
 «δύναται καὶ νὰ σώζῃ ἐντελῶς τοὺς προσερχομένους εἰς τὸν
 Θεὸν δι' αὐτοῦ, ζῶν πάντοτε διὰ νὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ αὐτῶν» ('Εβρ.
 ζ', 25).

Προσεπάθησα διὰ τῶν ἀνωτέρω νὰ ἐρμηνεύσω τὸ πνεῦμα τῆς
 Χριστιανικῆς διδασκαλίας καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν ψυχῆς καὶ
 σώματος ὡς καὶ ὕλης καὶ πνεύματος, καὶ τὴν ἐν τῇ πειθαρχίᾳ
 τοῦ πνεύματος εἰς τὸν Θεόν, δυνατότητα τῆς ἀπολαύσεως τῶν
 ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἐν γένει εὐτυχίας τοῦ
 ἀνθρώπου.

Πρέπει νὰ διακηρυχθῇ καὶ τονισθῇ ἰδιαίτερος ἡ ἀλήθεια αὐτῇ
 ἡ ὁποία ἔχει καὶ τὴν ἐπικαιρότητα της ἀν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι
 σήμερα ἔχει δυστυχῶς διαταραχθῆ ἡ ἠθικὴ τάξις, ἐκεῖ ὅπου βλε-
 πομεν τὸ ρεῦμα τῆς ἀνηθικότητος καὶ ἀκολασίας καὶ τὸ ἐγκλημια
 νὰ ἀυξάνῃ καὶ ὅπου ἡ σὰρξ καὶ τὸ σῶμα ποὺ εἶναι «ναὸς τοῦ Θεοῦ
 καὶ τοῦ 'Αγίου Πνεύματος» (Α' Κορ. γ', 16-17) κατασπιλοῦται,
 ἐνῶ πρέπει νὰ τηρῆται ἐν ἀγιασμῶ καὶ τιμῇ» (Α' Θεσσ. δ', 1-7),
 μὴ λησμονοῦντες ὅτι ὡς βεβαπτισμένοι φέρομεν τὸ ὄνομα τοῦ
 Χριστοῦ μὲ τὸ Αἷμα τοῦ ὁποίου ἐξηγοράσθημεν (Α' Κορ. ζ', 20),
 καὶ ὡς τοιοῦτοι πρέπει νὰ εἴμεθα πειθαρχημένοι ὑπὸ τὴν σημαίαν
 τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἠθικῶν παραγγελμάτων Του. Εἶθε τὴν
 ἀλήθειαν αὐτὴν ποὺ ἀποτελεῖ μίαν πραγματικότητα, μίαν ἱστο-

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΛΕΥΪΤΙΚΟΥ

Υπὸ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Μὲ πόση συναίσθηση πρέπει νὰ πλησιάζη
κάθε χριστιανὸς στὴ Μυστικὴ Τράπεζα.

«Ἡ ψυχὴ ἥτις ἐὰν φάγη ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου, ὃ ἐστὶ Κυρίου, καὶ ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐπ' αὐτῶ, ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς». Ὁ καθένας ποῦ θὰ φάη ἀπὸ τὰ κρέατα ποῦ προσφέρονται γιὰ ἐξιλαστήρια θυσία στὸ Θεό, ἡ ἀκαθαρσία τους θὰ πέση ἐπάνω του, καὶ θὰ χαθῆ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀπὸ τὸν κόσμον. (Λευιτ. ζ', 10).

Ἀπ' αὐτὸ βλέπομε καθαρά, πὼς τὰ κρέατα τῆς θυσίας δὲν ἐτρώγονταν. Ἄς βγάλωμε λοιπὸν τὸ συμπέρασμα μὲ πόσο φόβο καὶ μὲ φρίκη πρέπει νὰ πλησιάζη ὁ Χριστιανὸς τὴν φοβερὰ Τράπεζα τῶν Μυστηρίων, γιὰ νὰ πάρη τὸ πανάχραντο σῶμα καὶ τὸ πανά-

ρίαν νὰ ἐννοήσωμεν ὅλοι καὶ νὰ τὴν ζήσωμεν ἂν δὲν θέλωμεν τὴν καταστροφὴν μας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐμπλουτισθῶμεν καὶ τῶν θείων εὐλογιῶν καὶ δωρεῶν ἀτομικῶν καὶ ἐθνικῶν καὶ στὴν αἰωνιότητα. Ἄς διαλαληθῆ λοιπὸν στεντορεῖα τῆ φωνῆ παρ' ὅλων τῶν ἠθικολόγων καὶ ὑπὸ τοῦ Τύπου καὶ διὰ τῶν ὑπευθύνων ποιμένων καὶ Ἐφημερίων ἡ ἀλήθεια αὐτὴ καὶ νὰ προσκαλέσωμεν πρὸς σωφροσύνην διὰ νὰ μὴν ἀκουσθῆ καὶ πάλιν ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ ποῦ προεμήνευε τὸν γενόμενον παγκόσμιον κατακλυσμόν. «Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ μὴ καταμεῖνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας» (Γενεσ. ζ', 3). Πρβλ. «Εἶ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός» (Α' Κορ. γ', 16-17).

Ἀρχιμ. ΠΡΟΚ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

γιον αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πού ἐγένηκεν ἄνθρωπος γιά τή σωτηρία μας. «Καθαροί γάρ οἱ Χριστοῦ μετέχοντες».

Κι' ἂν ἦτανε τόσοσ ἀυστηρές ποινές, γι' αὐτόν πού μέ ἀυθάδειαν ἀποτολμοῦσε νά γευθῆ ἀκάθαρτος τά κρέατα τοῦ μοσχαριοῦ ἢ τῆς δαμαλίδος, «ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς», ποιὰ ἄραγες καὶ πόσο μεγάλη θάναι ἡ τιμωρία τῆς ἀκάθαρτης ψυχῆς, πού χωρὶς νά προκαθαρισθῆ καὶ νά ἐξαγνισθῆ μέ τὴν νηστεία καὶ τὴν ἐξομολόγησιν ἀποτολμᾷ νά γίξῃ μέ τὰ μιὰρά της χεῖλη τὸν ἴδιο τὸν Ἄμνὸ τοῦ Θεοῦ, πού ἐβάσταξε κι' ἐσήκωσεν στοὺς ὤμους του τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου; «Ἀπολεῖται» ναί, «ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς». Ὡ συμφορὰ βαρύτατη! Ὡ, τὶ μεγάλο καὶ ἀξιοδάκρυτο δυστύχημα! Ὡ, δυστυχισμένη καὶ τρισαθλία ψυχὴ. Ἄπὸ ἐκεῖ πού ἔπρεπε νά προσδοκᾷ ἢ νά ἐλπίζῃς τὴ σωτηρία σου, ἀπὸ ἐκεῖ νᾶρχεται ἡ καταστροφή σου καὶ ἡ πτώση σου! Ἄπὸ ἐκεῖ πού ἔπρεπε νά περιμένῃς τὴν Ἀνάσταση, νά δέχεσαι σὰν φαρμάκι θανατηφόρο τό γιατρικὸ ἐκεῖ, πού σ' αὐτὸ βρίσκεται ἡ κατάργησι τοῦ θανάτου. Κι' ἐπειδὴ δέχεσαι ἀνάξια τὴν ἁγία Μετάληψι, ἡ ζωοπάροχη τροφή, ἀντὶ νά σέ δυναμώωνῃ, νά σοῦ φέρῃ τὴν αἰώνια νέκρωσι!

**Τὸ χρέος αὐτοῦ, πού καταξιώθηκε
μέ τὸ χάρισμα τῆς Ἱερωσύνης.**

Στοὺς ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου δὲν ἦτανε συγχωρημένο νά ξεπροβάλλουνε ἀπὸ τὴν Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου ἐπτὰ ὀλόκληρα ἡμερονύκτια ἔπειτα ἀπὸ τὴν χειροτονία τους. «Καὶ ἀπὸ τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου οὐκ ἐξελεύσεσθε ἐπτὰ ἡμέρας» (Λευιτ. γ', 33).

Ὅλην αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα ἦτανε ὑποχρεωμένοι

νά μένουμε κλεισμένοι μέσα στὴν ἁγία Σκηνή. Καὶ στὴν περίπτωση ποὺ παράκουαν, ἢ ποινὴ τους ἦταν ὁ θάνατος· «Καὶ ἐπὶ θύρας τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου καθήσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας, ἡμέραν καὶ νύκτα· φυλάξεσθε τὰ φυλάγματα τοῦ Κυρίου, ἵνα μὴ ἀποθάνητε» (Αὐτόθ. 35).

Ἔχουμε λοιπὸν ὑποχρέωση καὶ οἱ δικοὶ μας ἱερεῖς, ὅταν θὰ χειροτονηθοῦνε, ὄχι βέβαια νὰ μένουμε κλεισμένοι κι' αὐτοὶ ἑπτὰ ὀλόκληρα ἡμερονύκτια μέσα στοῦ ναοῦ· τοῦλάχιστον ὅμως ν' ἀφιερώνουνε τὶς ἑπτὰ πρῶτες ἡμέρες ἔπειτα ἀπὸ τὴ χειροτονία τους στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Νὰ λειτουργοῦνε καθημερινῶς, προσφέροντας τὴ φρικτὴ κι' ἀναίμακτη θυσία· νὰ προσεύχωνται ἀδιάκοπα δοξολογώντας τὸν Ὑψιστο, ποὺ τοὺς καταξίωσε νὰ γίνουμε λειτουργοὶ του, καὶ ν' ἀφοσιώνωνται στὴ μελέτῃ τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Μάλιστα ὁ ἅγιος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ χωρίον αὐτὸ γιὰ τὶς ἑπτὰ ἡμέρες τὸ ἐξηγεῖ πὼς σημαίνει ὀλόκληρο τὸ χρόνο· καὶ παρατείνει ἔτσι τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀσκήση τῶν ἱερέων, σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ. «Ἐπτὰ ἡμέρας, τὸ ἐν παντὶ χρῆναι καιρῷ Θεῷ προσεδρεύειν τοῦ ἑπτὰ σημαίνοντος». Καὶ μὲ τὸν ἄριστον αὐτὸν τρόπο μᾶς ἐξηγεῖ, πὼς αὐτὸς ποὺ μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης ἀφοσιώνεται στὸ Θεό, πρέπει, ὡς τὴν στερνὴ του ὥρα κι' ὡσότου νάβγῃ ἡ ψυχὴ του, νὰ καταγίνεται μὲ προσοχὴ καὶ μ' ἐπιμέλεια μεγάλη στὰ ἱερατικά του χρέη καὶ στὸ ὑψηλὸ λειτούργημα, ποὺ μὲ τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καταξιώθηκε. Οὔτε καὶ τοῦ ἐπιτρέπεται πλέον, καὶ νὰ διανοηθῆ ἁπλῶς, πὼς μπορεῖ ν' ἀμελήσῃ τὴν ἀποστολὴ του καὶ ν' ἀπορροφηθῆ ἀπὸ τὶς κοσμικὲς φροντίδες.

Μετάφρ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

«Οἱ ποιμένες τὸ θαῦμα κηρύττουσι»

**ΟΙ ΑΓΡΑΥΛΟΥΝΤΕΣ ΠΑΡΑ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΠΟΙΜΕΝΕΣ
ΠΟΥ ΗΚΟΥΣΑΝ ΠΡΩΤΟΙ ΤΟ ΧΑΡΜΟΣΥΝΟΝ ΑΓΓΕΛΜΑ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ
ΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΔΡΟΜΗΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ**

Ἡ εὐνοια καὶ ἡ εὐλογία πρὸς αὐτοὺς

Παραμονὲς Χριστουγέννων. Ἡ σκέψις καὶ ἡ ψυχὴ μας ὄλο καὶ σέρνονται περισσότερο τὶς ἡμέρες αὐτὲς πρὸς τὴν ἁγίαν πολίχνην, τὴν Βηθλεέμ. Τὸ σπήλαιον ὅπου ἡ ἄγνη κόρη τῆς Ναζαρετ ἔφερε εἰς τὸν κόσμον τὴν μεγάλη αὐτὴ νύχτα τοῦ χειμῶνα τὸν θεὸν καὶ Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου μᾶς καλεῖ σ' ἓνα εὐλαβικὸ προσκύνημά του.

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε.

Χριστὸν ἐξ οὐρανοῦ ἀπαντήσατε.

Στὸ δρόμο τοῦ προσκυνήματός μας αὐτοῦ ποὺ προπορεύεται ἡ πίστις καὶ ὁ παλμὸς μας σταματοῦμε σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὴν θεία φάτνη στὴν κοιλάδα μὲ τὰ ξηραμένα χόρτα τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ποὺ μόλις ἀρκοῦσαν γιὰ τροφὴ ὀλίγων προβάτων. Σ' αὐτὴν τὴν κοιλάδα ἀνάμεσα στὴν εἰδυλλιακὴ ἀτμόσφαιρά της καὶ κοντὰ στὰ βόσκοντα πρόβατα ποὺ μὲ τὰ βελάσματά τους, σὰν τραγοῦδι καὶ σὰν θρῆνος, δημιουργοῦσαν ἓνα δικό τους περιβάλλον ἀγραυλοῦσαν τὴν νύχτα ἐκείνη οἱ ποιμένες τους. Κάποια προαίσθησι τοὺς ἔκαμε νὰ πιστεύουν πῶς κάτι ἐξαιρετικὸ θὰ συνέβαινε τὴν χειμωνιάτικη αὐτὴ νύχτα .

Ταπεινοὶ καὶ φτωχοὶ βιοπαλαιστές, προωρισμένοι νὰ χαιρετήσουν καὶ προσκυνήσουν πρῶτοι αὐτοὶ τὸ γεννώμενον θεῖο βρέφος καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν φωνὴ τους στὴν δοξολόγησι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων ποὺ εἶχαν σταλῆ νὰ πλαισιώσουν τὸν τόπο ὅπου ἐγεννᾶτο ὁ Χριστός. Πρὸς τοὺς ἀγρυπνοῦντας αὐτοὺς ποιμένας ποὺ ἐφύλαγαν τὰ πρόβατά τους ἔκαμαν τὴν ἐμφάνισί τους οἱ ἄγγελοι αὐτοὶ ἀνάμεσα σὲ μιὰ τεράστια λάμψι ποὺ ἐθάμβωσε τοὺς πάντας καὶ ἔφεραν τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα τῆς θείας εὐδοκίας. Σταματοῦμε στὸν ἱερὸ τόπο ὅπου οἱ ἀπλόικοι ποιμένες παρέστησαν θεαταὶ τοῦ μεγάλου θαύματος τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ εἶδαν ν' ἀνοίγουν οἱ οὐρανοί. Εὐλογία τοῦ Κυρίου ἡ εὐνοιά του πρὸς τοὺς ἀγραυλοῦντας ποιμένας ποὺ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἐμπῆκαν εἰς τὴν φωτεινὴ ἱστορίαν μᾶς αἰωνιότητος. Τοὺς ποιμένας τῆς νύχτας αὐτῆς ὀραματιζόμεθα κατὰ τὴν πορείαν τῆς σκέψεως καὶ τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ καὶ τὴν θείαν φάτνην.

Φυσιογνωμίες άπλοϊκές με μιá έκφρασι εύγενείας ώς τόσο. Στο πέραςμα τών αίωνων πού καλύπτουν τήν έλληνοχριστιανική ιστορία ή μορφή τών ποιμένων έγέμισε πάντοτε τόν έσωτερικόν μας κόσμο. 'Ο άρχαίος έλληνικός κόσμος έχει ν' αναφέρη γιά τούς βοσκούς ώς πρόσωπα ιερά συνδεδεμένα με τήν άρχαία τραγωδία. 'Η άπλή ποιμενική ζωή άπετέλεσε τό βάθρο μιáς όλόκληρης ποιήσεως, τής βουκολικής. 'Ο Θεόκριτος έτραγουδησε σε άθάνατους στίχους τήν ειδυλλιακή ζωή τών ποιμένων και συνέχεια τής ποιήσεως αύτής ή νέα σύγχρονη ποίησις ή έμπνευσμένη άπό τήν στάνη, τήν φλογέρα και τόν όμορφο κόσμο πού περιβάλλει τά κοπάδια τών προβάτων και τούς ποιμένας τους. 'Η καθαρώς χριστιανική ζωή μάς έδωσε τήν μορφή του ποιμένος ώς τήν εξιδανικευμένη έκφρασι τών προσώπων και τής ψυχής τών άγαθών αύτών ανθρώπων του λόγγου και τής στάνης. "Έγιναν οί ποιμένες πρόσωπα τής επιλογής του Θεού γιά νά κηρύξουν τό μεγάλο θαύμα τής Γεννήσεως του Λυτρωτή και νά δημιουργήσουν με τήν παρουσία τους τήν άτμόσφαιρα μιáς ανθρώπινης αγιότητας και άγνότητας. Παρά τό πλευρόν τών άγγέλων οί άγραυλοῦντες τήν μεγάλη εκείνη νύχτα ποιμένες τής Βηθλεέμ συνήνωσαν τήν δοξολογία τους και τήν εύχή τους μαζί γιά τήν ειρήνη τής γής και γιά τήν σωτηρίαν τής ανθρώπότητος πού άντέλλε τή στιγμή εκείνην άπό τό ταπεινό σπήλαιο και μέσα άπό τά θεία σπάργανα. 'Από τή νύχτα εκείνη τής σωτηρίας του κόσμου ή μορφή τών ποιμένων περιεβλήθη τόν φωτοστέφανο μιáς άθανασίας. "Ένας κόσμος όλόκληρος τά πρόβατά τους πού δέν έπαυσαν και αυτά κάτω άπό τήν φεγγοβολή τής μορφής τών ποιμένων των νά προσφέρωνται ώς συμβολικά δημιουργήματα εις τό περιβάλλον τής μεγάλης χαρής και τής εύφροσύνης τής γής και τών ανθρώπων. Οί βιβλικοί αυτοί ταπεινοί ποιμένες οί άγραυλοῦντες πλησίον του σπηλαίου τής Βηθλεέμ έδέχθησαν όσο όλίγοι άπό τούς θνητούς τήν εύλογία του Θεού. Και μετεδόθη ή εύλογία αύτή ώς κληρονομία σε όλους τούς χριστιανούς και τούς έλληνας ιδιαιτέρως ποιμένας.

'Ως ό καλός ποιμήν εμφανίζεται και ζωντανεύει εις τούς όραματισμούς μας ό 'Ιησοῦς. 'Επάνω εις τούς ώμους του ό καλός αυτός ποιμήν φέρει άκόμη τό άπολωλός πρόβατο τής ευαγγελικής γραφής. Και ύποκλινόμεθα εύλαβικά μπροστά στο φευγαλέο αυτό όραμα. του καλού ποιμένος πού ήγειται τής ποιμένης τής ανθρωπίνης. Είναι ό «άρχιποιμήν», ό Χριστός καθώσ τόν άποκαλει ή επιστολή του άποστόλου Πέτρου. Και άπό τήν καλωσύνην τής μορφής και τήν αγαθότητα τής ψυχής του ποιμένος ενεπνεύσθησαν έργα άθάνατα οί χριστιανοί ζωγράφοι όλων τών αίωνων.

Θαῦμα ζωγραφικῆς τέχνης ὁ Σωτήρ ὡς ποιμὴν ἐν μέσῳ τῶν προβάτων τῶν λογικῶν—τῶν ἀνθρώπων—ποῦ ἄλλα τὸν ἀκούουν καὶ τὸν ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλα τρέχουν νὰ προφθάσουν τὰ πλανηθέντα ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ πρόβατα νὰ τὰ συγκεντρώσουν καὶ νὰ τὰ κατευθύνουν πρὸς τὴν ποιμνὴν τους. Στὶς Κατακόμβες τῆς Ρώμης συχνότατα εἰκονίζεται ὁ καλὸς ἀρχιποιμὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἀνάμεσα στὰ πρόβατά του καὶ εἶναι θαυμασία ἡ τοιχογραφία τῆς κατακόμβης τῆς ἀγίας Λουκίας ὅπου ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀναφαίνεται ἡ παράστασις τοῦ Ποιμένος Χριστοῦ εἰς τὸ κέντρον καὶ γύρω παραστάσεις δεομένων. Καὶ εἰς τὸ παρεκκλήσιον—Μαυσωλεῖο τῆς Ραβένας ποῦ χρονολογεῖται ἀπὸ πέντε αἰῶνας μετὰ Χριστὸν ἐπάνω σὲ ψηφιδωτὸ ἀπαραμίλλου τέχνης ὑπάρχει ἡ παράστασις τοῦ «Καλοῦ Ποιμένος» ἄνευ προβάτων μὲ τὴν ποιμενικὴν ράβδου μόνου. Ἐπάνω στὶς κρῆνες τῆς νέας πρωτεύουσάς του ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔστησε «Τὰ τοῦ καλοῦ ποιμένος σύμβολα», ποῦ ἦταν μικρὰ ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα. Ἄλλα καὶ κάθε τι ποῦ εἶναι συνδεδεμένο μὲ τὴ μορφή καὶ τὴν ζωὴ τοῦ ποιμένος ἔχει γίνῃ σύμβολο στὴν χριστιανικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου στοὺς ἀγραυλοῦντας ποιμένεις τῆς Βηθλεὲμ τὴν νύχτα τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως δὲν ἔπαυσε νὰ συνοδεύῃ πάντα τοὺς ποιμένεις τοὺς καλοὺς καὶ τὰ πρόβατά τους. Ἡ φλογέρα τους ἐξελείχθη στὸ πέρασμα τῶν χρόνων καὶ ἔγινε ὁ ποιμενικὸς αὐλὸς τῆς χριστιανικῆς θεολογίας ποῦ «ἐνίκησε τῶν ρητόρων τὰς σάλπιγγας».

Στὶς μεγάλες ποιμένες τῶν βουνῶν τῆς Ἠπείρου ἡ γέννησις κάθε ἀμνοῦ χαιρετίζεται ὡς γέννησις ἐνὸς καινούργιου θείου βρέφους. Παρευρέθημεν σὲ μιὰ τέτοια μυσταγωγικὴ σκηνὴ σὲ μιὰ ἡπειρώτικη ποιμνὴ σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὸ ἠρωϊκὸ Σοῦλι. Ἦταν ἄνοιξις μόλις. Εὐλαβικοὶ προσκυνητὲς μὲ τὸν ἱεράρχη Σπυρίδωνα τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ κεφαλῆς εὐρισκόμεθα ἐκεῖ γιὰ τὴν τέλεσι ἐνὸς πανελληνίου μνημοσύνου εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου ἥρωος ἀγωνιστοῦ τοῦ μοναχοῦ Σαμουὴλ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Κοῦγκι καὶ τῶν ἄλλων συναγωνιστῶν του. Μᾶς ἐκάλεσαν ποιμένες εὐγενικοὶ νὰ φιλοξενηθοῦμε σὲ μιὰ στάνη καὶ νὰ διανυκτερεύσουμε σ' αὐτὴν. Καὶ τῆ' νύχτα ἐκείνη παρευρέθημεν στὴν γέννησι ἐνὸς ἀμνοῦ.

Ὡσάν νὰ παράστεκαν γύρω ἀπὸ τὴν ἀμνάδα, τὴν μητέρα του, φερμένοι τὴν στιγμὴ ἐκείνη ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ οἱ μάγοι καθοδηγούμενοι ὡς ἐπάνω ἀπὸ τὴν στάνη ἀπὸ τὸν φωτοβόλο ἀστέρα ποῦ προῆγε αὐτοὺς ἀπὸ τὴν μακρυνὴ χώρα τους. Ἡ πρώτη ἀσθενικὴ φωνὴ τοῦ νεογεννηθέντος ἀμνοῦ ἤχησε σάν μιὰ χαρμόσυνη καμπά-

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» *Η «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Πρέπει και τή ζωή μας ακόμη θα θυσιάζουμε για άλλους.

Σ' ένα βιβλίο τοῦ Ἰππόλυτου, ποῦ ἦτανε γνωρίμος τῶν θείων Ἀποστόλων, βρῆκα γραμμένη τὴν παρακάτω ἱστορία.

Στὴν Κόρινθον ἐζοῦσε μιὰ κόρη πανεύμορφη καὶ ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένεια, ποῦ ἀσκοῦσε κι' ἐγύμναζε τὸν ἑαυτὸ της στὸν ἐνάρετο βίο. Τὴν διέβαλαν λοιπὸν σ' ἕνα Ἑλληνα δικαστὴ τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Κι' ὅταν ἐγίνηκεν ὁ διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν ἔλεγον πὼς βλαστημᾷ τοὺς Βασιλεῖς καὶ πὼς καταφρονᾷ καὶ βρίζει τὰ εἶδωλα. Κι' ἐπρόσθεταν ἀκόμη στὸ δικαστὴ οἱ διάφοροι διεφθαρμένοι καλοθελητάδες, πὼς ἔχει θαμπωτικὴν ὁμορφιά. Κι' αὐτὸς ἐπειδὴ ἦτανε ἕνας ἔκφυλος γυναικῆς, τᾶκουγεν ὅλα αὐτὰ μ' εὐχαρίστησι καὶ λαχταροῦσε νὰ τὴν γνωρίσῃ.

Διέταξε λοιπὸν ὁ μαιφόνος αὐτός, νὰ τὴν φέρουνε μπροστὰ του.

~~~~~
να μέσα στὴν ψυχὴ μας. Ἀγκαλιάσαμε μὲ τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ μας τὸ νεογέννητο αὐτὸ πλάσμα τῆς στάνης. Αὐτὴ ἡ σκηνὴ μὲ τοὺς ποιμένας ἀπὸ τὴν γέννησι ἑνὸς καινούργιου πλάσματος, μαζί μὲ τὸν ὄραματισμὸ τῶν ποιμένων τῶν ἀγραυλοῦντων ἐκεῖ πλησίον τοῦ ἱεροῦ σπηλαίου τῆς Βηθλεὲμ αἰσθανόμεθα νὰ δημιουργοῦν μέσα μας ἕνα ἄλλο κόσμο.

*Ἀγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι.

Καὶ ἡ δικὴ μας ἡ δοξολογία ἀνεβαίνει πηγαία. Νοερῶς παρακολουθοῦμε τὴν θεία συμφωνία τῶν ἀγγέλων καὶ τὸ κήρυγμα τῶν ποιμένων, γιὰ τὸ μεγάλο θαῦμα τῆς φάτνης. Κήρυκες ἀπὸ τὴν μεγάλη στιγμὴ τῆς ἀναγγελίας τοῦ θαύματος οἱ βιβλικοὶ ποιμένες. Ἕνας κόσμος ποιμένων ἡγετῶν ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος μεταλαμπαδεύει τὴν διδασκαλία καὶ τὰ κηρύγματα τοῦ ἀρχιποιμένου Θεοῦ. Κληρονόμοι καὶ διάδοχοι τῶν ποιμένων τῆς μεγάλης νύχτας τῆς Βηθλεὲμ οἱ ποιμένες τῶν προβάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ σκέψις καὶ ἡ ψυχὴ μας καθὼς ὀδεύουν πρὸς τὸ ἀπρόσιτον σπήλαιον καὶ ὀραματίζονται τὸ θαῦμα συνοδοιποροῦν καὶ μὲ τὶς εὐγενικὲς μορφὲς τῶν βιβλικῶν αὐτῶν ποιμένων εἰς τὸ πλαίσιο τῶν ποιμένων ὀλόκληρης τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς ἱστορίας καὶ ζωῆς. Ἡ ταπεινότης καὶ ἡ ἀγιότης των καταυγάζουν τὸν ψυχικὸ μας ὀρίζοντα.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Κι' όταν τήν είδεν, άναψε κι' έφούντωσεν μέσα του ή έπιθυμία ν' άπολαύση τήν όμορφιά της. Έκανε λοιπόν τόν καθετί κι' έβαλε κάθε του μαστοριά και τέχνη, για νά τήν κάμη νά συγκατατεθῆ· κι' έπειδή δέν τόν κατάφερε, άρχισε νά τήν υποβάλλη σέ διάφορα βασιανστήρια.

Κι' έπειδή οὔτε και μ' αυτά δέν κατώρθωσε νά κάμη τήν γενναϊόψυχη κόρη ν' άπαρηνηθῆ τόν Χριστό, τόν έπιασε κυριολεκτικά μανία και λύσσα και τήν έκλεισε μέσα σ' ένα πορνοστάσιο. Έδωκε λοιπόν έντολή σ' αυτόν πού τόν διηύθυνε, νά τού μετρά γι' αυτήν καθημερινώς τριάντα χρυσά νομίσματα. Κι' αυτός για νά εισπράττη τόν ποσόν αυτό, τήν παράδινε μέσα στό έργοστάσιον αυτό τῆς άτιμίας στόν καθένα πού τήν έζητοῦσε.

Κι' αυτή όλους τούς άσωτους πού τήν έπλησίαζαν τούς παρακαλοῦσε νά μήν τήν πλησιάσουν· γιατί έχει στα κρύφια της μέλη έλκος, πού τελευταίως μάλιστα τρέχει έμπυος και μυρίζει, και «φοβοῦμαι—τούς έλεγε— μήπως άρρωστήσετε και με μισήσετε γι' αυτό πολύ». Περιμένετε λοιπόν λίγο καιρό, ώστόσο νά γιατρευθῶ και νάρχεσθε κατόπιν, όποτε θέλετε, κοντά μου». Και μ' αυτά τά λόγια τούς κατάφερε νά μήν τήν έγγίξουν κι' έδεόντανε, μ' άναστεναγμούς και με δάκρυα στό Θεό, νά τήν σώση, ως τόν τέλος, από τόν κακό κι' από τόν πειρασμό.

Ό Θεός λοιπόν πού βλέπει μέσα στα βάθη τῆς καρδίας τού ανθρώπου, είδε και τή λαχτάρα τῆς κόρης νά διατηρήση τήν άγνότητά της, κι' έξύπνησε στήν καρδιάν ενός ώραιου νέου, πού κι' ό έσωτερικός του κόσμος ήτανε τέλειος κι' άγγελικά πλασμένος, ένα ευγενικώτατον αίσθημα γι' αυτή, και τόσο δυνατό, πού και τόν θάνατο άκόμη νά καταφρονά. Προφασίσθηκε λοιπόν κι' αυτός τόν άσωτο και τόν άκόλαστο, κι' έπήγε ένα βράδυ και συνάντησε τόν πορνοβοσκό και τούδωκε δέκα χρυσές λίρες, για νά μείνη μιάν όλόκληρη νυχτιά μαζί της. Κι' αυτός τόν δέχθηκε.

Όταν λοιπόν τήν ξεμονάχιασε και μείνανε οί δύο τους σ' ένα άπόμερο δωμάτιο, τῆς είπε—Σήκω και σώσου μέσα από τήν κόλασιν αυτή. Τῆς έβαλε λοιπόν τά ρούχά της και τήν έντυσε με τά δικά του τά φορέματα κι' έτσι μεταμορφωμένην, όπως ήτανε, τήν έσυμβούλεψε και τῆς είπε — Σκεπάσου τώρα με τήν άκρη τῆς χλαμύδας μου κι' έβγα έξω.

Έκαμε λοιπόν αυτή, τρεῖς φορές τόν σημεῖο τού Σταυροῦ κι' έβγήκεν από τόν πορνόσπιτο τελείως παρθένα, κι' έσώθηκε. Τήν άλλην λοιπόν ήμέρα όταν έπήρανε είδηση για τήν απόδρασή της έπιασαν τόν νέο και τόν έπήγανε στό δικαστή πού είχεν έξαγριωθῆ σαν βαλαντωμένο φίδι, κι' αυτός διέταξε νά τόν ρίξουνε στα θηρία.

Κι' ἔτσι ὁ λαμπρότατος ἐκεῖνος νέος ἐστολίσθηκε μὲ μαρτυρικὸ στεφάνι καὶ σὰν γενναῖος ἀθλητῆς ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν ψυχὴ του, σώζοντας τὴν ἀγνότατην ἐκείνη κόρη.

Πῶς ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Παυλῖνος ἔσωσε τὸ ποίμνιό του.

Τὸν καιρὸ πού οἱ ἄγριοι Βάνδαλοι ἐρήμαξαν τὴν Ἰταλία, ἄδεια-σε κι' ἐρήμωσεν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς ὀλάκαιρη ἢ Καμπανία καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιάσθησαν αἰχμάλωτοι κι' ἐσταλθήκανε στὴν Ἀφρική. Τότε λοιπὸν Ἐπίσκοπος στὴ Νώλα ἦτανε ὁ Παυλῖνος πού ἔκανε τὰ πάντα γιὰ νὰ σώσῃ τὸ ποίμνιό του· κι' ἐμοίρασε στοὺς ἀναγκασμένους καὶ γιὰ νὰ σώζῃ τοὺς αἰχμαλώτους, ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε, κι' ἐπούλησε γι' αὐτὸ ὅλα τὰ ἐπιπλά τῆς Ἐπισκοπῆς του καὶ τὰ φορέματά του ἀκόμα.

Ὅταν λοιπὸν δὲν τοῦ εἶχεν ἀπομείνει πλέον τίποτε, τότε παρουσιάσθηκεν ἐμπρὸς του μιὰ γυναῖκα χήρα καὶ τοῦ εἶπε, πῶς τὸ μοναχογιὸ τῆς τὸν ἐπίασαν καὶ τὸν ἔστειλαν σκλάβο στὸ Ρήγα τῶν Βανδάλων. Καὶ τὸν ἰκέτευε σὰν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πού εἶναι, νὰ τὴν συντρέξῃ καὶ νὰ τῆς δώσῃ τὰ χρειαζόμενα χρήματα, γιὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ.

Ἐψαξε λοιπὸν παντοῦ ὁ σεβάσμιος ἐκεῖνος Ἐπίσκοπος, μήπως τυχὸν καὶ βρῆ ἴτιποτα γιὰ νὰ τῆς τὸ δώσῃ· κι' ἐπειδὴ δὲν βρῆκεν οὐδὲ τὸ παραμικρὸ, τῆς εἶπε· — Καλὴ μου γυναῖκα, δὲν μάπομεινε τίποτα, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ σοῦ δώσω κάτι, γιὰ νὰ σὲ βοηθήσω. Σοῦ τάζω ὁμως τὸν ἑαυτό μου καὶ δέχομαι νὰ γίνω σκλάβος σου, κι' ἀντὶ γιὰ τὸ γυιό σου νὰ μείνω στὸ πόδι του ἐγώ, κι' ἔτσι θὰ μπορέσῃς νὰ τὸν χαρῆς.

Ἐκείνη, σὰν τὸν ἄκουσε νὰ ξεστομίζῃ αὐτὰ τὰ λόγια, ἐνόμισε πῶς τὴν κοροϊδεύει, κι' ὄχι πῶς μιλεῖ σοβαρά. Κι' ἐκεῖνος τὸ κατάλαβε παρευθὺς, γιὰτὶ κι' ἔξυπνος ἦτανε καὶ μορφωμένος πολὺ. Καὶ στὴ γυναῖκα πού ἀμφέβαλλε κι' ἐδιπλοζύγιαζε τὰ λόγια του, τῆς εἶπεν, ὅτι γιὰ νὰ ἰδῇ καὶ νὰ πιστέψῃ πῶς δὲν τὴν ἀναγελά καὶ πῶς εἶναι πραγματικὰ αὐτὰ πού τῆς λέει, νὰ μὴ δυσκολευθῇ διόλου νὰ τὸν πουλήσῃ σὰν δοῦλο.

Ἐταξιδέψανε λοιπὸν μαζί στὴν Ἀφρική. Καὶ μιὰ ἡμέρα πού ὁ γαμπρὸς τοῦ Ρήγα περνοῦσε ἀπὸ μπροστά τους, τὸν ἐπλησίασεν ἡ χήρα καὶ τὸν ἰκέτευε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ παιδί τῆς. Κι' ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, οὔτε νὰ τὴν ἀκούσῃ καλὰ καλὰ δὲν καταδέχθηκε. Τότες ἡ χήρα ἐπρόσπεσε στὰ πόδια του καὶ τοῦ εἶπε· — Ἀρχοντά μου, λυπήσου με. Νά, ἔχω κι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο μαζί μου, πού σοῦ τὸν δίνω νὰ τὸν κρατήσῃς σκλάβο σου, ἀντὶς γιὰ τὸ παιδί μου.

Καὶ τοῦ ἔδειξε τὸν Παυλίνο. Κι' ὁ βάρβαρος τὸν ἐκύταξεν ἀπὸ πάνω ἕως κάτω γελαστός, καὶ τὸν ἐρώτησεν, ἂν ξέρη καμμιά τέχνη. Κι' ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τ' ἀπάντησε — Δὲν ξέρω καμμιά τέχνην, ἀρχοντά μου, μπορῶ ὅμως νὰ περιποιοῦμαι καλά ἓνα κῆπο.

Κι' αὐτός, ὅταν τ' ἄκουσεν αὐτό, τὸ δέχθηκε μ' εὐχαρίστησὴ τοῦ μεγάλη καὶ τὸν ἐπῆρε δοῦλό του, ἀφήνοντας ἐλεύθερο τὸν μοναχογιὸ τῆς χήρας. Κι' αὐτὴ τὸν πῆρε πασίχαρη κι' ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ· κι' ὁ Παυλῖνος ἀνάλαβε νὰ περιποιοῖται τὸν κῆπο.

Ὁ ἀφέντης τοῦ λοιπὸν, ποὺ ἀγαποῦσε πολὺ τὰ λουλούδια, κατέβαινε συχνὰ στὸν κῆπό του, κι' ἐκεῖ ἔπιανε κουβέντα μὲ τὸν νέο του κηπουρό. Τὸν βρῆκε λοιπὸν, πῶς ἦτανε γνωστικός καὶ πολύξενος ἄνθρωπος καὶ πραγματικὰ σοφός. Καὶ σιγὰ σιγὰ, παρατώντας τοὺς φίλους του καὶ τὶς προτητερινές του συναναστροφές, τᾶρσε νὰ κάνῃ συντροφιά μὲ τὸν Παυλίνο καὶ ν' ἀκούῃ τὰ λόγια του. Κι' ὁ Παυλῖνος, κάθε ἡμέρα τοῦ ἐπήγαινε γιὰ τὸ τραπέζι του διάφορα χορταρικά καὶ ὠραῖα μυριστικά λουλούδια του· καὶ παίρνοντας τὴν τροφή του ξαναγύριζε στὸ περιβόλι του.

Κι' αὐτὸ ἐβάσταξεν ἄρκετὸ καιρό, κι' ὁ Κύριός του ἐπήγαινε καὶ συναντοῦσε τὸν Παυλίνο τακτικώτατα. Κι' αὐτὸς μιὰ ἡμέρα, κι' ὅλως διόλου ξαφνικά, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μὲ μυστικὸ τρόπο — Πρέπει, ἀφέντη μου, νὰ ἐτοιμάζεσαι καὶ νὰ λογιάζης τί ἔχεις νὰ κάνης, καὶ τὸ πῶς θὰ πρέπη νὰ κυβερνηθῇ τὸ βασιλεῖο τῶν Βανδάλων. Γιατί ὁ Ρήγας θὰ πεθάνῃ, ἐξάπαντος, σὲ λίγες ἡμέρες.

Αὐτὸς ξαφνιασθικὴ· κι' ἀπὸ τὴ στιγμὴ πᾶκουσεν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν ἠσύχασε διόλου· κι' ἐπειδὴ ὁ Ρήγας τὸν ἀγαποῦσεν ὑπερβολικὰ καὶ περισσότερον ἀπ' ὅλους, τοῦ ἐξαγορεύθηκεν αὐτὸ ποὺ τοῦ εἶπεν ὁ κηπουρός του. Κι' ὁ Ρήγας, σὰν τᾶκουσεν, ἐζήτησε νὰ τὸν ἰδῇ. Τοῦ ἀπάντησε λοιπὸν ὁ γαμπρός του — Θὰ κάμω τρόπο νὰ σοῦ τὸν φέρω, καὶ θὰ τοῦ εἰπῶ νὰ σοῦ φέρῃ γιὰ τὸ τραπέζι σου ἀπὸ τὰ χορταρικά καὶ ἀπὸ τὰ ὠραῖα ἄνθη, ποὺ φέρνει κάθε ἡμέρα σ' ἐμένα.

Μιὰν ἡμέρα λοιπὸν ποὺ ὁ Ρήγας ἐτοιμαζόντανε νὰ καθῆσῃ στὸ τραπέζι του, μπῆκε μέσα στὴ βασιλικὴ τραπεζαρίαν ὁ Παυλῖνος καὶ τοῦ πῆγεν ἀπὸ τὰ χορταρικά κι' ἀπὸ τὰ μυριστικά λουλούδια, ποὺ εἶχε στὸν κῆπό του. Κι' ὁ Ρήγας μόλις τὸν εἶδε, κατατρόμαξε κι' ἐφώναξε παρευθὺς τὸ γαμπρό του καὶ τοῦ εἶπε τὸ μυστικόν, ποὺ ὡς τὴ στιγμὴν ἐκείνη δὲν τᾶχε φανερώσει.

— Ἀλήθεια εἶναι — τοῦ εἶπεν — αὐτὸ πᾶκουσες. Γιατί χθὲς τὴ νύκτα εἶδα στὸν ὕπνο μου πῶς μὲ δίκασαν. Κι' ἀνάμεσα στοὺς ἀρχοντες καὶ δικαστὲς ποὺ ἦτανε ἐπάνω στὴν ἔδρα ἦτανε κι' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Καὶ τὸ φραγγέλιο ποὺ ὕψωνα ἐγὼ γιὰ τοὺς ἄλλους, τὸ

Ὁ ποιμὴν κί ὁ κόσμος

ΤΟ ΑΝΔΡΕΙΟ ΦΡΟΝΗΜΑ

Ὁ φόβος εἶναι ἓνα ψυχосоωματικὸ φαινόμενον, ποῦ ὀφείλεται στή μετὰ τὸ πραπατορικὸ ἀμάρτημα φθορὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Ἀνάμεσα στὶς ἄλλες συνέπειες τῆς πτώσεώς μας, ἀπὸ τίς ὁποῖες μᾶς ἀπελευθερώνει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ δοσμένη διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶναι κί ὁ φόβος. Μονάχα ἓνα εἶδος φόβου πρέπει νὰ ἔχουμε ἑμεῖς οἱ Χριστιανοί, τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ὁ φόβος εἶναι μιὰ φωτεινὴ κί ὠραία κατάστασις. Πρόκειται γιὰ τὴ βαθεῖα συναίσθησι ἀφ' ἑνὸς τῆς μεγαλωσύνης καὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ κί ἀφ' ἑτέρου τῆς δικῆς μας μηδαμινότητος. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος γράφει, ὅτι ἀκριβῶς ὁ φόβος τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ προϋπόθεσις ἑξαφανίσεως τῆς δειλίας κί ἡ πηγὴ τῆς ἀνδρείας γιὰ τὸν πιστό. «Φόβος οὐκ ἔστιν οὐδὲ δειλία τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον», βεβαιώνει ὁ ἱερός Πατήρ. Κί ἀνα-

σῆκωσεν αὐτὸς κατ' ἐπάνω μου. Ρώτησέ τουε λοιπὸν ποιὸς εἶναι. Γιὰτὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ποῦ τὸν εἶδα, στὸ ὄνειρό μου νάχη τέττιον ἀξίωμα, δὲν εἶναι τυχαῖος ἢ ἀπλοῖκός ἄνθρωπος, παρὰ κάποιος σπουδαῖος.

Τότες ὁ γαμπρὸς τοῦ Ρήγα ἐπήρε τὸν Παυλίνο κατὰ μέρος, καὶ τὸν ἐξέταζε ποιὸς εἶναι. Κί ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τ' ἀποκρίθηκε — Δὲν εἶμαι τίποτες ἄλλο, παρὰ ἓνας σκλάβος, ποῦ τὸν ἐδέχθηκες, ἀντὶς γιὰ τὸν γυιὸ τῆς χήρας. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἔσταμάτησε, παρὰ ἑξακολουθοῦσε νὰ τὸν ρωτᾷ, καὶ τὸν ὠρκίζε νὰ τοῦ εἰπῆ, ὄχι ποιὸς εἶναι τώρα, ἀλλὰ πο.ὸς ἦτανε στήν πατρίδα του. Κί ὁ ἄνθρωπος ἐπειδὴ τὸν ἔστενοχώρεψε πολὺ, κί ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ πατήση τὸν ὄρκο ποῦ τὸν ἔβαλε νὰ κάμη, ἀναγκάσθηκε νὰ τοῦ φανερώση, πὼς ἦτανε Ἐπίσκοπος. Κί αὐτός, σὰν τᾶκουσεν, ἐφοβήθηκε, καὶ μὲ πολὺ ταπεινοφροσύνη καὶ σεβασμό, τοῦ εἶπε — Θὰ σ' ἀφήσω ἐλεύθερο νὰ γυρίσης στή χώρα σου. Ζήτησέ μου λοιπὸν ὅτι θέλεις, γιὰ νὰ τὸ πάρης μαζί σου. Κί αὐτὸς τοῦ εἶπε — Ἄν θέλῃς πραγματικὰ νὰ μ' εὐεργετήσης, σοῦ ζητῶ γιὰ χάρι ν' ἀφήσης ἐλεύθερους, ὅλους ὅσοι κατάγονται ἀπὸ τὴν πατρίδα μου. Κί αὐτὸς τὸ δέχθηκε. Κί ἄρχισεν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔρευνα σ' ὄλη τὴν Ἀφρική γιὰ νὰ βροῦνε τοὺς συμπατριῶτές του. Καὶ μόλις ἑμαζεύτηκαν καὶ συγκεντρώθηκαν, τοὺς ἔβαλαν μέσα σὲ πλοῖα καὶ μὲ πολλὰς ζωοτροφίες τοὺς ἔστειλαν μαζί μὲ τὸν Παυλίνο στήν πατρίδα τους. Ὑστερα δὲ ἀπὸ λίγο πέθανε κί ὁ βασιλεῖς τῶν Βαυδάλων, ὅπως τὸ προφήτεψεν ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος.

Ἀπόδοσις ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

πτύσσοντας περιγραφικά τὴν πραγματικότητα, λέγει ὅτι ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸ δὲν φοβάται τὶς ἐπιθέσεις τῶν δαιμόνων, οὔτε τὶς ἀπειλὲς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων. Ξέρει, ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν πείρα, ὅτι αἱ πρῶτες εἶναι στὴν οὐσία ἀδύναμες. Πιὸ πολὺ εἶναι ἀλήθεια τὸ ὅτι αἱ δαίμονες φεύγουν μπροστὰ στὸν τέτοιο ἄνθρωπο, πού «ἐκπέμπει τὴν φλογοειδῆ ἀκτῖνα τοῦ θεοῦ πυρός», παρὰ τὸ ὅτι ἐκεῖνος φεύγει μπροστὰ σ' αὐτούς, γιατί φοβοῦνται μήπως «ἐμπρηθοῦν» ἀπ' αὐτή. Ἄλλὰ κι' ἀνάμεσα στοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους σὰν βρίσκεται, ἐπίσης δὲν νοιώθει φόβο. «Φέρων τὸ ἀκαταμάχητον ὄπλον τῆς πίστεως, μεθ' ἧς ἰσχύει καὶ δύναται πάντα δρᾶν, καὶ αὐτὰ τὰ δοκοῦντα τοῖς πολλοῖς δυσχερῆ καὶ ἀδύνατα», ἔχει συνείδησι τῆς ὑπεροχῆς του. Ἔτσι, «τῷ στερρῷ τοῦ φρονήματος», «ἐκδειματοῖ τὰς φρένας αὐτῶν», «ὡς ράβδον σιδηρᾶν τὸν ἐν σοφίᾳ λόγον ἐπιφερόμενος» καὶ διαβαίνει ἀνάμεσά τους «ὡσπερ τις γίγας ἐν μέσῳ πιθήκων ἢ λέων βρυχώμενος ἐν μέσῳ κυνῶν καὶ ἀλωπέκων».

Ἄν τὸ ἀνδρεῖο φρόνημα εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς κύριες ιδιότητες τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ, ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν γνῶρισμα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ γνησίου ποιμένος. Οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ εἶναι οἱ πιὸ στερεοὶ ἀνάμεσα στοὺς «ζῶντας λίθους», ἀπὸ τοὺς ὁποίους συνίσταται ἡ νοητὴ οἰκοδομὴ τῆς, οἱ πιὸ ἀνδρεῖες ψυχὲς στὴν παρεμβολὴ τοῦ Κυρίου, πού εἶναι παραταγμένη ἀπέναντι στὸν κόσμον. Ὁ κόσμος, μὲ τὰ θέλητρα καὶ τὰ φόβητρά του, προσπαθεῖ νὰ παρασύρῃ, νὰ λυγίσῃ καὶ νὰ συντρίψῃ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ. Ἔχει ἀνοιχτὸ πόλεμο μαζί τους. Πόλεμο χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀνάπαυλα, χωρὶς τὴν πιθανότητα κανενὸς συμβιβασμοῦ. Ἡ ἀνδρεία στάσις ἀπέναντι στὶς ἐκμαυλιστικὲς ἢ τὶς ἀπειλητικὲς του προσπάθειες εἶναι, λοιπόν, ἡ μόνιμη στάσις τῶν γνησίων τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸ παντὸς ἐκείνων, πού ὁ Θεὸς ἔθεσε ἐπικεφαλῆς τῶν τέκνων του αὐτῶν.

Ἡ ἀνδρεία τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας ἐκδηλώνεται στὴν περίπτωσι τῶν διωγμῶν, ἀλλὰ καὶ στὴν πολὺν πιὸ συχνὴν περίπτωσι τῶν δελεαστικῶν προσφορῶν τοῦ κόσμου. Καὶ στὶς δυό, ὁ καλὸς ποιμὴν δὲν ἀντιμετωπίζει δίλημμα. Ἀκολουθεῖ τὸ σύνθημα τοῦ ἀποστόλου Πέτρου: «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις». Ὑπάρχουν ὅμως κι' ἀνάξιοι ποιμένες, πού ἀπὸ ἔλλειψι σθένους παραδίδονται στὸν κόσμον. Γι' αὐτοὺς γράφει ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ἔχοντας ὑπ' ὄψει παραδείγματα τῶν ἡμερῶν του, ὅτι «ὑπὸ δειλίας καὶ φόβου... αἰσχίστα προδιδούσι τὰ πάτρια καὶ συμμερίζονται τοῖς λύκοις τὴν ἐκλεκτὴν τῷ Χριστῷ ποιμνῆν». Ἀντίθετα, σὰν κορυφαῖο γνῶρισμα τοῦ ἀνδρείου φρονήματος,

πού έχουν οί γνήσιοι ποιμένες άπέναντι τοῦ κόσμου, προβάλλει ὁ Ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης τήν ἐλέγχουσα παρρησία, ἀντί τῆς σιωπηρῆς ἀντιστάσεως, πού κι' αὐτή βέβαια ἔχει τήν ἀξία της. Καί παρατηρεῖ μέ θλίψι, ὅτι ὄχι κατὰ τίς ἡμέρες του, ἀλλά «πάλαι ἡ ἱερωσύνη πταίουσαν τήν βασιλείαν διωροθοῦτο καί ἐσωφρόνιζεν». Παραδείγματα κλασσικά αὐτῆς τῆς δυναμικῆς προβολῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ ἐλεγχοί τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου κατὰ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀρκαδίου καί τὸ κλείσιμο τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ ἀπό τόν Ἀμβρόσιο Μεδιολάνων μπροστά στόν Θεοδόσιο, πού εἶχε χύσει αἷμα ἀθῶο στή Θεσσαλονίκη.

Ἀλλά ἄς μὴ μείνουμε στίς ἀκραῖες περιπτώσεις. Τὸ ἀνδρεῖο φρόνημα τοῦ καλοῦ ποιμένος ἐκδηλώνεται κι' ἀποδεικνύεται κάθε μέρα, στό ἔργο τῆς καθημερινῆς διακονίας του. Εἶναι ἓνα ἔργο μέ χίλιες δυὸ ἀντιξοότητες. Ὁ κόσμος πασχίζει μέ κάθε τρόπο νά παρεμποδίσῃ αὐτὸ τὸ ἔργο. Ἡ ἁμαρτία ἔχει πολλή δύναμι καί δέν ὑποχωρεῖ εὐκόλα, θέτοντας ἔτσι σέ ἀδιάκοπη δοκιμασία τήν ἀντοχή, τὴ στερεότητα τῆς ἱερατικῆς ψυχῆς. Ἀλλά ὁ καλὸς ποιμὴν, φωτισμένος κι' ἐνισχυμένος ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Κυρίου, δέν ξεχνᾷ ποτέ ὅτι «μείζων ὁ ἐν ἡμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ», ὅτι ἂν δεῖξῃ ὑπομονή, ἡ ἁμαρτία θά νικηθῇ, θά κατατροπωθῇ. «Πάντα ἰσχύει ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτὸν Χριστῷ». Σὰν ἄνθρωπος, σὰν πῆλινο σκεῦος, εἶναι ἀδύνατος. Ἀλλά δέν μάχεται μόνος. Ὁ Χριστὸς εἶναι μαζί του. Γι' αὐτὸ, «ἀνδρίζεται καί κραταιοῦται», ἔχει ἀνδρεία, πού δέν τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πίστι στόν Χριστὸ, στήν παντοδυναμία τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀνδρεία αὐτή, ἡ καθημερινή, ἡ σχετικὴ μέ ζητήματα ἀφανῆ, συνηθισμένα, εἶναι ὅμοια θουμαστή μέ τὴν ἀνδρεία τοῦ μαρτυρίου. Εἶναι μιὰ ἀνδρεία ὄχι ἐντυπωσιακὴ, ἀλλὰ σπουδαία καί μεγάλη στήν πραγματικότητα, γιατί τὴ χαρακτηρίζει ἡ συνέχεια, ἡ ὑπομονή. Οἱ μικρές, οἱ ἀδιάκοπες εὐκαιρίες ἀποδείξεως τῆς ἐμμονῆς στό θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅμοιαι ἀξίας μέ τίς λίγες καί ξεχωριστὰ μεγάλες εὐκαιρίες, πού μνημονεύει ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλάζουσι τὰ μέτρα, ἡ οὐσία ὄχι. Πρέπει νά θεωρῆται ὡς βέβαιο, ὅτι στόν παράδεισο θά πάρουν θέσι κοντὰ στοὺς Πολυκάρπους Σμύρνης, τοὺς Χρυσοστόμους, τοὺς Κοσμάδες τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπίσκοποι κι' ἱερεῖς, πού ὄχι μόνο οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δέν ὑποπτεύθηκαν ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἀνάλογα δοκιμασμένες ψυχές, ἀλλὰ κι' οἱ ἴδιοι δέν εἶχαν φαντασθῇ ὅτι συνέβη σ' αὐτοὺς κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ ὅσο βρισκόνταν στή γῆ. Οἱ ποιμένες αὐτοὶ θά εἶναι ἐκεῖνοι, πού στάθηκαν ἀνδρεῖοι μέ συνέπεια καί συνέχεια στό ἔργο τους, ἔργο χωρὶς ἐντυπωσιακὲς ἐπιφάνειες. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶχε δυσκολίες κι' ἀντιξοότητες,

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αίδεσ. Τιμόθεον Παπανικολάου, Κριθιάν. Ἐχετε μέχρι τοῦδε 16 ἔτη συνταξίμου ὑπηρεσίας, δεδομένου ὅτι τὰ διανυθέντα ἔτη εἰς τὴν Ἱ. Μοῆν δὲν ἀπτελοῦν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἐφ' ὅσον ἡ ὑπηρεσία σας δὲν ἦτο ἐφημεριακὴ. Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῶν 16 συνταξίμων ἐτῶν, ἔξερχόμενος τῆς ὑπηρεσίας λόγῳ ὑγείας, θὰ λάβετε ὡς σύνταξιν δρχ. 611 μηνιαίως, ἐφ' ἅπασ δὲ περὶ τὰς 15.000. Διὰ τὰ συνταξιοδοτηθῆτε λόγῳ ὑγείας θὰ πρέπει νὰ κριθῆτε ἀνίκανος πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐφημεριακῶν σας καθηκόντων ὑπὸ τῆς Α. Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἐδρευούσης εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ σας. Πέραν αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐκδοθῇ ἔνορκος βεβαίωσις δύο ἰατρῶν, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου σας, οἱ ὅποιοι θὰ βεβαιώσουν ἐνόρκως ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου, ὅτι εἴσθε ἀνίκανος πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων σας. Ἐφ' ὅσον ἡ γνωμάτευσις τῆς Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν δύο ἰατρῶν εἶναι θετική, τότε πρέπει νὰ ὑποβάλετε παραίτησιν καὶ μόνον. Ἐν συνεχείᾳ ἡ αἴτησίς σας, ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν δικαιολογητικῶν, ἦτοι τοῦ βιβλιαρίου σας θεωρημένου ὑπὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, τῶν δύο γνωματεύσεων, τοῦ φύλλου διακοπῆς μισθοδοσίας ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου, πιστοποιητικοῦ ἐμφανίνοντος τὴν χρονολογίαν χειροτονίας, τὸν χρόνον ὑπηρεσίας εἰς ἐκάστην θέσιν ἀναλυτικῶς κλπ., θὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὸ TAKE μέσῳ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως σας. Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι τὴν παραίτησιν θὰ τὴν ὑποβάλετε μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν γνωματεύσεων.— Αἰ δ ε σ. Π. Κ. Ἡ ἐνδεδειγμένη ἐνέργειά σας εἶναι νὰ

ποῦ ἀπαιτοῦσαν μιὰ ἀνδρεία ἀφανῆ, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ὄχι λίγο θαυμαστή.

Ὅπως κάθε ἄλλη ἀρετὴ τοῦ ποιμένος, ἔτσι κι' ἡ ἀνδρεία του δὲν ἀνοίγει μονάχα στὸν ἴδιο τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ καὶ στὸ λαό, ποῦ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος. Εἶναι μιὰ ἀρετὴ ἐποικοδομητική. Τὸ ποίμνιο ἔχει σὰν ὑπόδειγμά του τὸν ποιμένα. Ὁ βίος τοῦ ποιμένος ἀκτινοβολεῖ γύρω, μεταδίδει φῶς καὶ χάρι στὶς ψυχές. Βλέποντας τὸν ποιμένα τους νὰ στέκεται ἀμετάθετος στὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, νὰ μὴ κλονίζεται ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τοῦ Πονηροῦ, νὰ ἀγωνίζεται μὲ σθένος, μὲ γενναιότητα τὸν καλὸ ἀγῶνα, οἱ πιστοὶ στηρίζονται, φιλοτιμοῦνται νὰ δεῖξουν κι' αὐτοὶ ἀνάλογη προσήλωσι στὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, τονώνονται στὸ φιλόχριστο φρόνημά τους. Βλέποντας τὸν πνευματικὸν πατέρα νὰ εἶναι ἀληθινὰ ἀνδρεῖος ἀγωνιστῆς κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καταλαβαίνουν ὅτι τὸ ἴδιο, ἔστω καὶ σὲ μικρότερη κλίμακα, μπορεῖ νὰ γίνη καὶ στὸν καθένα τους. Δέχονται ἔτσι τὶς προτροπές, τὶς ὑποδείξεις, τὰ παρηγορητικὰ λόγια του μὲ ἀπερίοριστη ἐμπιστοσύνη καὶ μὲ προθυμία νὰ ἀνταποκριθοῦν σὲ ὅ,τι τοὺς ζητᾷ ἐξ ὀνόματος τοῦ Κυρίου. Τοὺς ζητᾷ νὰ «ἀνδρίζωται» στὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, νὰ τὸ ἐφαρμόζουν ἀψηφῶντας τὶς θυσίες, ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ ἐκπλήρωσίς του.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ὕποβάλετε εἰς τὸ TAKE πιστοποιητικὸν ἐμφαίνον τὴν χρονολογίαν τῆς χειροτονίας σας, τὰς τυχόν μεταθέσεις σας καὶ τὸν χρόνον ὑπηρεσίας εἰς ἐκάστην ἐνορίαν καὶ αἵτησιν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ζητήτε τὴν ἐξαγορὰν τοῦ ἀπαιτούμενου χρόνου διὰ τὴν συμπλήρωσιν 35-ετοῦς συμμετοχῆς εἰς τὸ TAKE, ἀνευ ἀριθμητικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ χρόνου τούτου. — Εἰς τὸ πιστοποιητικόν, περὶ τοῦ ὁποίου μᾶς γράφετε, θὰ ἀναφέρετε τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας μεθ' οὗ συνδέονται οἱ μελλόνυμφοι. Τὸ ἐὰν ἀποτελεῖ κώλυμα ἢ ὄχι θὰ κρίνῃ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων διατάξεων. Ζητηθέντα τεύχη ἀπεστάλησαν ταχυδρομικῶς. — Αἰ δε σ. Ἐ θ α ν ἄ σ ι ο ν Τ ρ ι α ν τ α φ ὕ λ λ ο υ, Ἀβαρικοῦ Τριχωνίδος. Εἰς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας σας ἐλαμβάνετε μισθόν, τότε ὁ χρόνος ποῦ παραμέναιε ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ἔνεκα τῆς ἀσθενείας σας, θεωρεῖται συντάξιμος. Ἐπομένως δὲ θὰ τυχέτε τῆς αὐτῆς συντάξεως μὲ ἐκείνον, ὁ ὁποῖος δὲν δέκοψε τὴν ὑπηρεσίαν του. — Ἐ π α ρ χ ι ῶ τ η ν Ἐ φ η μ ἔ ρ ι ο ν. Τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν συνταξιοδότησιν λόγῳ πολυετοῦς ὑπηρεσίας δικαιολογητικά εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Αἵτησις ἐπὶ χαρτοσήμου καὶ κληρικοσήμου. β) Ἀπολυτήριο γράμμα τοῦ οἰκείου ἱεράρχου ἐν πρωτοτύπῳ ἢ ἐν ἐπισήμῳ ἀντιγράφῳ, ἢ κοινοποίησις τοῦ ὁποίου δεόν νὰ συμπίπτῃ μὲ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ φύλλου διακοπῆς μισθοδοσίας. γ) Πιστοποιητικὸν τοῦ οἰκείου Δημάρχου ἢ Προέδρου Κοινοτήτους περὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς οἰκογενεακῆς καταστάσεως. δ) Φύλλον διακοπῆς μισθοδοσίας παρὰ τοῦ Δημοσίου Ταμείου. ε) Τὸ ἀτομικὸν βιβλίον ὑπηρεσιακῶν μεταβολῶν θεωρημένον παρὰ τοῦ οἰκείου ἱεράρχου. στ) Βεβαίωσιν τοῦ Μητροπολίτου ὅτι ὁ αἰτῶν κέρττειται 35 ἐτῆ πραγματικῆν ὑπηρεσίαν. ζ) Βεβαίωσιν τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου ἐμφαίνουσαν τὸν χρόνον χειροτονίας, ἀρχικοῦ διορισμοῦ καὶ τυχόν μεταθέσεων του εἰς ἄλλας ἐνορίας, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν καὶ διάρκειαν χρόνου παραμονῆς εἰς ἐκάστην, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου του ἐκ τῆς ὑπηρεσίας. η) Βεβαίωσιν Ἐκκλ. Συμβουλίου Ἱ. Ναοῦ, ἐν ᾧ ἐφημέρευεν, ἐμφαίνουσαν τὴν καταβολὴν ἢ μὴ εἰς αὐτὸν δώρου ἑορτῶν Χριστουγέννων καὶ Πάσχα καὶ ἐὰν ἡ ἀνάλογος εἰσφορά ἔχη καταβληθῆ εἰς τὸ TAKE ἀπὸ τοῦ ἔτους 1958 καὶ ἑξῆς. Ἄπαντα θὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν σας καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ TAKE. — Π α ν ο σ. Ἀ ρ χ ι μ. Χ ρ υ σ ὄ σ τ ο μ ο ν Κ α λ κ ο υ λ ῖ δ η ν, Θεσσαλονίκη. Διὰ τὴν περίπτωσιν σας δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀσφάλισις σας εἰς Ἀσφαλιστικὸν Ὅργανισμὸν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχετε θέσιν ἐφημερίου διὰ νὰ ἀσφαλισθῆτε εἰς τὸ TAKE. Ἐκτὸς ἐὰν ἡ ὑπηρεσία σας ὡς ἱεροκήρυκος ἤθελε τυχόν χαρακτηρισθῆ ὡς σύμβασις ἐργασίας ἰδιωτικοῦ δικαίου καὶ ἀποκτήσετε ἐπὶ τούτου δικαίωμα ἀσφαλίσεως εἰς τὸ Ι.Κ.Α. — Λ ε β ῖ τ η ν. Ἐ φ' ὅσον ἔχετε ὑπερβῆ τὸ 75ον ἔτος τῆς ἡλικίας σας, ὁ χρόνος ὑπηρεσίας σας δὲν θεωρεῖται συντάξιμος. Ἐπομένως ἡ παραμονὴ σας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν δὲν σὰς ἐξασφαλίζει «πλήρη σύνταξιν». Ἄλλὰ οὐτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαγοράσετε χρόνον πρὸς συμπλήρωσιν 35-ετοῦς συμμετοχῆς εἰς τὸ Τ.Α.Κ.Ε., διότι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν. Μόνον ἐφημερικὴ προὔπηρεσία ἐξαγοράζεται, διανυθεῖσα πρὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. (1930) ἢ προὔπηρεσία εἰς τὸ Δημόσιον ἢ εἰς Νομικὸν πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου. Ἐσεῖς ὅμως προὔπηρεσίαν ἐφημερίου δὲν ἔχετε, ἐφ' ὅσον ἐχειροτονήθητε τὸ ἔτος 1932, ἢ δὲ ἐπικαλουμένη στρατιωτικὴ θητεία δὲν ἀποτελεῖ ὑπηρεσίαν ἐξαγοραζομένην. Ἡ παραμονὴ σας θὰ βελτιώσῃ μόνον τὸ ἐφ' ἅπασ βοήθημα τοῦ Ταμείου Ἀρωγῆς. Ἱ ε ρ ο μ ὄ ν α χ ο ν Ἀ ν θ ῖ μ ο ν Ἐ λ ε υ θ ε ρ ῖ ο υ, Νέας Κυθωνίας Μυτιλήνης. Ἀ π η ν ῆ τ ῆ σ α μ ε ν δ ῖ ἔ π ῖ σ τ ο λ ῆ ς. Ἱ ε ρ ο μ ὄ ν α χ ο ν Ε ὕ σ ἔ β ῖ ο ν. Σ χ ε τ ῖ κ ῶ ς μ ἔ τ ὸ ἐ ρ ῶ τ ῆ μ ᾶ σας ἀντιγράφομεν τὰ ἑξῆς, ἀποσπώμενα ἐκ τῶν Γενικῶν

Τυπικῶν διατάξεων τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1962» (σελ. 22-23, παρ. 14). Ὁ μεταξὺ τῶν συλλειτουργῶν ἀσπασμὸς γίνεται κατὰ τὴν ἑξῆς τάξιν: Ὁ προεξάρχων ἱερεὺς ἀσπάζεται τὰ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης κεκαλυμμένα Τίμια Δῶρα καὶ τὸ Ἱερὸν Ἄντιμῆνσιον καί, κατερχόμενος τῆς κρηπίδος τῆς Ἁγ. Τραπέζης, ἵσταται ἐνώπιον αὐτῆς, ἐν ᾧ πάντες οἱ λοιποὶ συλλειτουργοὶ ἱερεῖς, κατὰ τὴν οἰρὰν τῶν ὀφθικίων καὶ τῶν πρεσβείων, προσέρχονται ἐξ ἀριστερῶν, ἀσπάζονται καὶ αὐτοί, ἀνὰ εἰς, τὰ Τίμια Δῶρα καὶ τὸ Ἱ. Ἄντιμῆνσιον καὶ ἔπειτα στρέφονται πρὸς αὐτόν. Εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν λαμβάνει διὰ τῆς δεξιᾶς του τὴν δεξιὰν τοῦ προεξάρχοντος, ἀμφοτέρω δὲ ἀσπάζονται ὁ εἰς τοῦ ἄλλου τοὺς ὤμους· πρῶτον τὸν δεξιὸν καὶ ἔπειτα τὸν ἀριστερόν, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκατέρου, ὁ πρῶτος ἀνταλλάξας (ὁ δεύτερος τῇ τάξει) μετὰ τοῦ προεξάρχοντος τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν, ἵσταται δεξιὰ τούτου καὶ προσέρχεται ὁ δεύτερος, ὅστις, ἀφοῦ ἀνταλλάξῃ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν ἀσπασμὸν μετὰ τοῦ προεξάρχοντος, προχωρεῖ πρὸς τὸν δεξιὰ τούτου ἱστάμενον δεύτερον τῇ τάξει καὶ ἀνταλλάσσει μετ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἴδιον τρόπον, τὸν ἀσπασμὸν, μεθ' οὗ ἵσταται δεξιὰ τούτου. Ἐπειτα ἔρχεται ὁ μετ' αὐτὸν κατὰ τὰ ὀφθικά καὶ τὰ πρεσβεῖα ἐπόμενος, ὅστις ἀνταλλάσσει τὸν ἀσπασμὸν μετὰ τοῦ προεξάρχοντος καὶ τῶν δύο ἄλλων δεξιὰ τούτου ἱσταμένων καὶ ἵσταται καὶ αὐτὸς δεξιὰ κ.ο.κ. Κατὰ σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (ἀριθ. 695/1929) ὁ Ἀρχιμανδρίτης προηγεῖται πάντων τῶν λοιπῶν ὀφθικιούχων (αὐτόθι σ. 17).— Αἰ δ ε σ. Ἰ ω ἄ ν ν η ν Γ α λ έ α ν, Θεοδοσία Ξυλουπόλεως, Θεσσαλονίκης. Σᾶς ἐνεγράψαμεν εἰς ἀμφοτέρω τὰ περιοδικὰ καὶ ἔταχυδρομήσαμεν τὰ τεύχη ἀπὸ 1-7-62.

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι δύνανται νὰ ἀπευθύνουν ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις θὰ δίδονται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΑ' ΤΟΜΟΥ (1962)

Ο ΙΕΡΕΥΣ: Βασ. Μουστάκη, 'Ο ἱερεὺς καὶ ἡ θεραπευτικὴ τῶν ψυχῶν. Ἡ ἐσχάτη ἁμαρτία, σελ. 30. — Πρωτοσυγκέλλου Χρυσοστόμου Γιαλούρη, Πρὸς συμπρεσβυτέρους, σελ. 99. — Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου. Μία ἀνοικτὴ ἐπιστολή, σελ. 303. — Οἶκον. Κων/νου Μ. Φούσκα, «Ὀὐχ ἵνα ζῶμεν, ἀλλ' ἵνα Θεῶ ζῶμεν», σελ. 206, 340, 368. — Πρεσβ. Πλάτωνος Μείμαράκη, Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἱερέως εἰς τὴν Κοινωνίαν, σελ. 601, 662.

ΙΕΡΑΤΙΚΑ: Ψήφισμα τοῦ συνελθόντος ἐν Κομοτηνῇ Συνεδρίου, σελ. 422.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ: Τὸ πνευματικὸν «Φροντιστήριον», σελ. 144. — Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Οἱ κίνδυνοι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας καὶ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον, σελ. 169, 204, 233. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ καλλιέργεια θελήσεως διὰ τοῦ Ὀρθοδόξου ποιμαντικοῦ ἔργου, σελ. 265, 297. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ποιμαντικὴ φροντίς διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, σελ. 361, 425, 465. — Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου, Τὸ προληπτικὸν καθήκον μας, σελ. 372. — Ἰωάννου Μ. Περαντώνη, Οἱ γονεῖς, οἱ διδάσκαλοι καὶ ὁ ἱερεὺς ὡς συνεργάται τοῦ σχολείου, σελ. 434. — Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου, Σώσωμεν τὸ παιδί, σελ. 504. — Τοῦ αὐτοῦ Πλεότερον φῶς στὴν νεολαίαν μας, σελ. 538, 604, 660, 686. — Βασ. Μουστάκη, Ἡ διεκκυστίδα Ἐκκλησίας καὶ κόσμου, σελ. 701. —

Ὁ Ι. ΚΛΗΡΟΣ: Βασ. Ἡλιάδη, Ἡ συμβολὴ τοῦ Κλήρου εἰς τὸν ἀγῶνα προητοίμασε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Μακεδονίας, σελ. 613. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ ράσο καὶ ἡ φωτεινὴ του ἱστορία, σελ. 582.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ: Τὸ κατηχητικὸν ἔργον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πρεβέζης, σελ. 323. — Ἱεροκῆρ. Γερβασίου Ραπτοπούλου, Γενικὴ ἔκθεσις λειτουργίας Κατηχ. Σχολείων Ἱ. Μητροπόλεως Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν κατὰ τὰ ἔτη 1961-1962, σελ. 460.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ: Φωτίου Κόντογλου, Ταπειναὶ σημειώσεις εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Ἀπ. Παύλου, σελ. 5, 40, 78, 113, 175. — Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἡ βλασφημία, στίγμα θλιβεροῦ τοῦ αἰῶνος μας, σελ. 8, 38, 76, 110, 138, 172, 206. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Φιλόθεον Ἀδολεσχίαν» τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως. Ἀπόδοσις Θεοδόση Σπεράντσα, σελ. 16, 45, 81, 116, 150, 178, 216, 246, 275, 309, 345, 375, 404, 439, 481, 507, 545, 573, 608, 654, 691. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἠθικῶν διδασκαλιῶν». Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτη, σελ. 26, 55, 90, 125, 160, 189, 225, 254, 287, 317, 354, 382, 412, 447, 489, 519, 554, 585, 617, 664, 695. — Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Αἰ μεθοδεῖαι τοῦ διαβόλου, σελ. 35. — Ἀββᾶ Ζιμπιέ (Μετάφρ. Γρηγορίου Παπαμιχαήλ), Εἶμαι ἐλευθερόφρων, σελ. 69. — Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Αἱ δυσκολίαι τοῦ ἀτομικοῦ καταρτισμοῦ, σελ. 72. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐλευθερία προσωπικότης, σελ. 104, 135. — Βασ. Μουστάκη, Ὅπλο καὶ φάρμακο, σελ. 128. — Ἐπισκόπου Νύσσης Γερμανοῦ Πολυζωΐδη, Ἡ Ὀρθοδοξία μας, σελ. 133. — Βασ. Μουστάκη,

Ὁ Χριστιανισμὸς στὶς ἡμέρες μας. Τὰ ἄστρα καὶ οἱ καρδιές, σελ. 166.— Τζιοβάνι Παπίνι, Μετὰ τὴν Ἀνάστασι (Μετ. Β. Μουστάκη). Βασ. Μουστάκη, Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἐξέπνευσε, σελ. 229.— Φωτίου Κόντογλου, Ἡ χαρμολύπη ἢ τὸ χαροποιὸν πένθος, σελ. 242.— Τοῦ αὐτοῦ Ἀπὸ τὸν πνευματικὸν κῆπον τοῦ Ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, σελ. 271, 374, 451.— Βασ. Μουστάκη, Τὰ θαύματα τῶν Συναξαριῶν, σελ. 293.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἱερὸς διαλογισμὸς σελ. 321, 558.— Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἐρχόμενος, σελ. 358.— Θεοκλήτου Μοναχοῦ Διονυσιάτη, περὶ Μάρθας καὶ Μαρίας, σελ. 393.— Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου, Ψάλλε καὶ πρόσμενε τὸν Σωτῆρα σου, σελ. 402.— Βασ. Μουστάκη, Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ τὰ κάρβουνα, σελ. 324.— Βασ. Πέντσα, Ὁμιλία πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξορία τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 565.— Φωτίου Κόντογλου, Ταπεινὲς σημειώσεις, σελ. 572.— Βασ. Μουστάκη, Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος γράφει., σελ. 588.— Ἀμμωνῆ, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν, σελ. 635, 676.— Τζ. Παπίνι, Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, σελ. 638.— Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Καλύβα, Πτώσις καὶ πόθος, σελ. 641.— Ὁ Λυτρωτὴς 678.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ: Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Παράλογοι ἀξιώσεις καὶ πλάναι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, σελ. 561, 597, 631.— Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ παρεκτροπαὶ καὶ αἱ κακοδοξίαι τοῦ Προτεσταντισμοῦ, σελ. 673.

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΑ: Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἡ Ἐκκλησία καὶ Πατρίς, σελ. 500, 534.

ΕΟΡΤΙΑ: Βασ. Ἡλιάδη, Ὁ Εὐαγγελισμὸς, συναγεμὸς ὑποβλητικὸς τῆς χριστιανικῆς καὶ ἑλληνικῆς ψυχῆς, σελ. 185.— Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Δεληγιαννοπούλου, Ὠσαννά, σελ. 201.— Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, σελ. 333.— Κων/νου Ἀθανασιάδου, Αὐτὸν ἀσπασώμεθα, σελ. 497.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ: Μητροπολίτου Σάμου Εἰρηναίου, Πεντακόσια ἔτη ἀπὸ τὴν Ἄλωσιν, σελ. 329.— Γ. Φτέρη, Τὸ μαρτύριον τοῦ Χρυσοστόμου, σελ. 529.— Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Β', Ἡ ἅγια καὶ μεγάλη ἡμέρα τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Θεσσαλονίκης, σελ. 594.

ΛΑΤΡΕΙΑ: Πρωτοσ. Χρυσοστόμου Γιαλούρη, Ὑμνοδία καὶ Ὑμνοδοί. Πρὸς κατωτέρους κληρικούς, σελ. 268, 301. Περισσότεραν στοργὴν. σελ. 337. Ἀφιέρωμα «τοῖς υἱοῖς Κορὲ», σελ. 365. Τὸ συμπέρασμα, σελ. 399. Ἐκκλησις, σελ. 429.— Βασιλ. Μουστάκη, Ὁ λειτουργικὸς χρόνος, σελ. 387.— Ἀπὸ τῆ «Θεῖα Λειτουργία» τοῦ Γκόγκολ (Μετ. Β. Μουστάκη) σελ. 418.— Βασιλ. Μουστάκη, Ἡ ὀρθόδοξος λειτουργικὴ μουσική, σελ. 622.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ λειτουργικὴ μας γλῶσσα, σελ. 667.

ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΚΑ: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὁ Μέγας Βασίλειος ὡς πολυμερὴς καὶ ὠλοκληρωμένη προσωπικότης, σελ. 1.

ΑΙΡΕΣΕΙΣ: Ἰερ. Δημητρίου Παπαδοπούλου, «Χίλιασταὶ» ἢ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν», ἢ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά», σελ. 468.

ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ: Βασ. Μουστᾶκη, Ἐπίσκοπος τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Ὁ Προτέριος καὶ ὁ Ἀδδᾶς, σελ. 61. — Βασ. Ἡλιάδη, Ὁ ἀθλοφόρος καὶ ἱαματικός Παντελεήμων, σελ. 408.

ΑΣΚΗΤΙΚΑ: Βασ. Μουστᾶκη, Οἱ μεγάλοι ἀσκηταὶ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Παχώμιος καὶ Ἰλαρίων, σελ. 494.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ: Βασ. Μουστᾶκη, Ἀπὸ τοὺς καιροὺς τῶν διωγμῶν. Ὁ μπρούτζινος ταβρός, σελ. 94. Χρῦσανθος καὶ Δαρεία, σελ. 195. — Βασ. Ἡλιάδη, Δύο μεγάλοι μορφαὶ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ Πατριάρχης Φώτιος Α΄ τοῦ σχίσματος καὶ ὁ Φώτιος, ἕνας τῶν τελευταίων Πατριαρχῶν, σελ. 112. — Βασ. Μουστᾶκη, Δύο μορφές τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, σελ. 260.

ΔΙΑΦΟΡΑ: Βασ. Ἡλιάδη, Ἡ συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν χαρὰν τοῦ παιδιοῦ, σελ. 23. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα ποῦ μᾶς συνοδεύει καὶ μετὰ τὸ κλείσιμο τοῦ κύκλου τῶν ἑορτῶν, σελ. 87. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ μεγάλη ἐποχὴ τοῦ χριστιανικοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν ἱστορικὸν Ναὸν τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, σελ. 156. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀνωτερότης τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἡ μεγάλη συμβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μία εὐθαρσῆς ὁμολογία, σελ. 222. — Ἀλεξ. Μωραϊτίδη, Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ (τὸ Ἅγισμα τοῦ Μπαλουκλή), σελ. 237. — Βασ. Ἡλιάδη, Ἐνα προσκύνημα εἰς τὴν Πόλην, στὸ μεγάλο Ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας, σελ. 250. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Θεωμᾶς ἀπεδείχθη ὁ πλέον πιστὸς καὶ ὁ πλέον ἐνθουσιώδης κήρυξ τῆς χριστιανικῆς ἰδέας. Ἡ Ἀνάστασις ἐστάθη βᾶθρον τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν κόσμου, σελ. 282. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Βυζαντινὴ ψυχὴ ἐπικοινωνῶντας μετὰ τὴν ἀθάνατη ψυχὴ ὀλοκλήρου τῆς φυλῆς. Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν γελαστὸ Ἀργολικὸ κάμπο, σελ. 314. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐνα ἔθνικὸ καὶ χριστιανικὸ προσκύνημα σὲ μιὰ ἀτελείωτη μυσταγωγικὴ πορεία πρὸς τὴν Πίνδο. Ὁ Δρίσκος ὅπου ἔπεσε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ὁ Μαβίλης, σελ. 350. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους. Τὰ διασωζόμενα κειμήλια μεγάλων Κληρικῶν, σελ. 379. — Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ Ἑσπερινοὶ τοῦ Δεκαπενταγούστου, σελ. 444. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, ὁ μοναχὸς ποιητὴς ποῦ περιβλήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ ράσο, σελ. 486. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀκλόνητο εἰς ὄλους τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα ἀντιμετωπίζει τὸ πνεῦμα τοῦ συγχρόνου ὕλισμοῦ. Ἡ προσήλωσις τῶν ἐλλήνων πρὸς τὴν θρησκείαν, σελ. 515. — Τοῦ αὐτοῦ, Μιὰ φθινοπωρινὴ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ πορεία πρὸς τὸν κόσμο ποῦ μᾶς φέρει πλησίον τοῦ Θεοῦ, σελ. 551. — Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἐκπλήρωσις ἱεροῦ καθήκοντος, σελ. 569. Βασ. Ἡλιάδη, Ὁ μέγας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰσακίμ ὁ Γ΄, σελ. 525. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ μεγάλη ψυχικὴ μας καὶ νοερὴ πορεία πρὸς τὴν ἅγιαν Βηθλεέμ, τὸν τόπον τῆς Γεννήσεως, σελ. 695.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: Ἀνδρέα Καρκαβίτσα, Θεῖον ὄραμα, σελ. 11.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Γ. Σουρῆ, Ὀπτασία, σελ. 596.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ: Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος (†), σελ. 34. — Βασιλ. Ἡλιάδη, Ὁ σεμνὸς Ἱεράρχης ποῦ πέθανε, σελ. 52.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ: Κρίσεις διὰ τὸν «Εὐεργετινόν», σελ. 159.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ: Θεόκλητος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος (†) σελ. 33.— Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος ὁ Β΄, σελ. 97.— Ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος 529.— Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ 625.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: 421, 703.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΑΚΕ: 130, 527, 591, 704.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: 199, 231, 295, 337, 393, 423, 463, 624, 671.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σπύρου Μελά, Ἡ Γέννησις τοῦ Σωτῆρος. — Κωστῆ Παλαμά, Ὀνειρεμένη προσευχή. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Δεληγιαννοπούλου, Θεοῦ συγκατόβασις. — Βύρωνος Κωνσταντάρου, Τὰ Χριστούγεννα στῆ τουρκοκρατούμενη Ἀθήνα. — Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Αἱ παρεκτροπαὶ καὶ αἱ κακοδοξίαι τοῦ Προτεσταντισμοῦ. — Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Περί τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν. — (Ἀπόδοσις Μαμμωνῆ). — Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Ἀθ. Καλύβα, ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος, Σλάχνα ἀπ' τὸν ἀγρό του. Ὁ Πρόδρομος καὶ τὸ βάπτισμα. — Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φιλιππαίου, Ἀρχιεραμματαίως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Λόγος ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῆς σοροῦ εἰς Ἀθήνας τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου. — Ἀρχιμ. Προκ. Παπαθεοδώρου, Μία ἀλήθεια. — «Φιλοθέου Ἀδολοσγίας» Μέρος τρίτον, Ψυχωφελεῖς ἐπιστάσις ἐκ τοῦ Λευϊτικοῦ, ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου (Μετὰφρ. Θεοδόση Σπεράντσα), — Βασ. Ἡλιάδη, Οἱ ἀγαρυλοῦντες παρὰ τὸ ἱερὸν σπήλαιον ποιμένες ποῦ ἤκουσαν πρῶτοι τὸ χαρμύσνον ἀγγελμα τῆς οὔτηρίας. Οἱ ποιμένες εἰς τὴν διαδρομὴν τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας. Ἡ εὐνοια καὶ ἡ εὐλογία πρὸς αὐτοὺς. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἠθικῶν διδασκαλιῶν» (Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτη). — Βασ. Μουστάκη, Ὁ ποιμὴν καὶ ὁ κόσμος. Τὸ ἀνδρεῖο φρόνημα. — Ἀλληλογραφία. — Τὰ περιεχόμενα τοῦ ΙΑ' τόμου (1962).

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Ὀδοῦ Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι. - Τηλ. 227.689.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῶ 1. Ἀθῆναι.